

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Október 31. napján.

A reformatiót több százados munka előzte meg. Az emberiség nagy javai nem adatnak készen, mint valamely véletlenül talált kincs; de adatnak, mint vágy, törekvés, mint cél, mint eszmény. Az emberiség nagy javai nem mint nyereségek, de mint vívmányok lesznek igazán az emberiségé. Nemzedékek munkája szükséges. Így lesz a látszólag csekély, sőt sikertelen munka is része a későbbi diadalnak, a világot reformáló epokháknak. Istennek világtervébe föl vannak véve nem csak a messze világító hősök, de a porral fedett, egyszerű munkások is. A reformatio 16. századi győzelmében ott van Dante főséges gúnyja, ott vannak Petrarka, Boccaccio kemény szavai, ott a biblián kívül mindenben járatlan valdensesk bújdosása, ott a még meg nem romlott őszinte szerzetes sóhaja, a mystikusok visioi, tudósok gondolkodásának értelmének ereje, előkelő világiak nemes hősiessége; azonban e mozgalmaknak a győzelmes erőt végre is a bibliai vallás adta meg s a reformatio ügyét a vallásos egyéniségek döntötték el. A küzdelem a pápismus ellen folyt, mint az emberiséget elnyomó setét hatalom ellen. A pápaságot elég most itt néhány szóval jellemeznem. Találunk példákat, melyek a keresztyénséget a korszakok egyik-másik tényezőjével igyekeznek összhangba hozni. A héber monotheismust philosophiai spekulatioval, a bibliai ígét a hellenismussal, vagy pedig a vallást és theológiát a korszak tudományával, kulturájával. A pápaság is »kiegyeztetni« akart. A pápaság igyekezett a keresztyénséget az emberi tudatlansággal, érzékiséggel, szolgassággal, önzéssel, szóval: az ember rosszabb természetével hozni összhangba. Természetes, hogy a keresztyenség ilyen »kiegyeztetése« csakis a keresztyenség meghamisítása árán lehetséges. Az egészséges organismus azonban mindig törekszik kidobni magából a káros anyagot s a keresztyénségben mindig megtalálhatjuk és a legkülönbözőbb alakban az oppositiot az ő lényegének meg nem felelő, de mesterségesen az ő szervezetébe öntött mérég ellen. A keresztyenség minden mérégkeverés dacára sem fog elveszni. Miért? Mert az erősebb győz. Az erősebb győz! Ez a tény brutalisnak látszik. És igen sokszor brutalis is az anyagi világban

De másként látom a dolgot az erkölcsi világban. Az erősebb győz! Mi a legerősebb? Az igazság!

Ugy gondolom, hogy a hála is kötelez megemlíteni itt a reformatio előzményeiről és környezetéről habár csak röviden is.

A biblikus reformtörekvések leginkább ismeretesekek. A két sacramentummal élő s anticlerikalis valdensesket fölfedezi Wiclef. Majd Oxford és Prága között közvetítő lesz egy nő: Anna, cseh királyleány és II. Richardnak neje. Luther, mint kész reformator, 1520-ban olvassa Huss Jénost s így nyilatkozik: »mi mindnyájan hussiták vagyunk, a nélkül, hogy tudnók.« A reformator e nyilatkozata jellemzi azt a szellemi continuitást, mely az úgynevezett biblikus reformtörekvések között fönnáll.

Már meglepőbb az, mikor magában a hivatalos egyházban is reformtörekvést találunk. És pedig éppen némelyik zsinaton. A pisai zsinatot (1409) már nem is a pápa, nem is a császár hívja össze. Itt hangsúlyozva van az a nézet, hogy nem a pápa áll az egyház fölött de az egyház a pápa fölött. A konstanci zsinat elébe, legalább részleg, reformok voltak tűzve. Gerson, a párisi universitas kancellárja, az 1410. évben az egyház zsinati egyesítéséről és reformálásáról értekezik. (De modis uniendi ac reformandi Ecclesiam in Concilio universali.) Ez irat különbséget tesz a szent katolikus egyház között, melynek feje a Jézus Krisztus és amaz egyház között, melynek feje a pápa. A hivatalos katholicismus elleni oppositiot fedezhetjük föl némely szerzetes rend keletkezésében. Ismétlem: *keletkezésében*. Mert a végeredmény mindig ugyanaz volt: a szerzetes rendek erkölcsi megromlása s az egyház által való kihasználása. A dominikanusokat és franciskanusokat éppen ellenreformatoria használja föl az egyház a 12. század végének és a 13. század elejének antiklerikalis mozgalmi után. »Tudatlanok és nem prédikálnak a papok? Hát itt vannak a dominikanusok, hogy túlpredikálják az eretnekeket. Romlottak, vagyonhajhászok, kapzsjak a papok? Hát itt vannak a franciskanusok, kiknél szegényebb nem lehetett Jézus Krisztus, kiknek mystikus menyasszonya a — »Szegénység«. Távol áll tőlem az a képtelenség, hogy a protestantismust össze tévesszem a szerzetességgel. A kettő közt ég és föld

különbség. Ég és föld különbség és pedig nem csak a szerzetesrendek későbbi erkölcsi romlottsága, de ezek komolyan vett morálja, erkölcsi-idealja tekintetében is. Mindazonáltal nem tudom azon idők *őszinte* szerzetesét komoly magambaszállás nélkül nézni. Igaz, nem szabad kikerülni a köteleességet, ha mindjárt csak így kerülhetjük ki a kísértéseket is. Aztán, a kinek lelkét egy érzékfölkötti világ tölti be, az csak a könnyebb részt választja, ha messze vonul e világtól. A nemes lelkek Golgothája nem a magány, de a világ. Az a szerzetes szakított a világgal, mert a világ romlott vala. E világellenes oppositio azonban az elvilágiasodott katolikus egyház ellen is vád, mert az a romlott világ tulajdonképpen az egyház vala. Az a szerzetes, ha *őszinte* volt, mégis csak lelkének üdvét kereste, éppen mint később Luther. A szerzetesség tévedés; de mocsoktalanságában a megromlott egyházzal szemben mégis oppositio, habár egyes tüneményektől eltekintve, mint ma mondanók: csak *loyalis* oppositio volt. És ott vannak a mystikusok, kik közvetlen összeköttetésben élnek Istennel visióiknál fogva. E mystikusok néha a kegyesség kiváló alakjai, sokszor pantheisták, éppen nem egyszer immoralisak, majd szociálisták s néha forradalmárok. Az úgynevezett eretnek franciskanusok mysticismusát megvilágítja egy könyv melynek címe: »Bevezetés az örök evangéliumba«. E könyv szerint az atya országa bevégeződött Krisztussal, a Krisztus országát már a közeljövőben föl váltja a Szentlélek országa. A testi egyház elenyészik s jó egy szellemi egyház. Ez ország az alázatosság és szeretet országa lesz. És ez országban nincs helye püspököknek és pápáknak. Nem csoda, hogy e könyv rovására irták föl a 13. század végén kitört északolasz lázadásokat, melyek az egyházi tekiéntély ellen irányultak. A mystikusok, gondolkodáshoz és fegyelmezethez nem szokott eme merengő emberek nem protestánsok s kegyességük inkább kolostori kegyesség, mint világban való kegyesség; de perhorreskálták a papi kasztot s a vallásos viszonyt az objectiv térről a subjectiv térre helyezték át s így kétségkivül reformtörekvéseket képviseltek.

Igen tanulságos a renaissance története a 14. és főleg a 15. században. Európának szellemi föllendülése ez. Kikelt sirjából a pogány klasszikus irodalom, egy szellemi világ, mely szebb és szabadabb volt, mint az a világ, melyet az egyház képviselt. Az emberek tanultak kutatni s önállólag gondolkozni. Kutatás s önálló gondolkodás pedig pápás értelemben már eretnokség. A hellen világ derüje csodás varázsszal hatott a szerzetesi pessimismussal szemben. Az olasz renaissance kétségkivül inkább volt klasszikus, mint keresztyén. Istent Jupiter maximus, optimus névvel nevezi csupa klasszicitásból. De már az olasz humanisták között is találkozik egy Lorenzo Valla, ki Erasmussal együtt az újabb kor szövegkritikusainak atyja. Mikor azonban a tudományos és erkölcsi törekvéseket a vallás erői kezdik áthatni, mikor az emberi szellem fejlődésébe beleolvadnak az emberiség legmagasabb, legszentebb érdekei, mikor a profán fölvilágosultság a vallásos fölvilágosultság fokát éri el, mikor az igazságokra és eszményekre törekvés feljut a legnagyobb igazságig és a legmagasabb eszményig: Istenig, — akkor

kezd megszületni az új világ. A vallással, egyházzal, teológiával foglalkozó humanisták, Valla, Agrikola, Reuchlin, Erasmus, stb. kétségkivül nagy szolgálatot tettek a reformationnak. E humanisták visszamentek a vulgatatól az eredeti bibliára. Fölidézték nemcsak a pogány klasszicismus renaissanceát, de a keresztyén klasszicismust is, nemcsak a pogány klasszikus irodalmat, de a keresztyén klasszikus irodalmat is. Mindenek fölött a bibliát. A protestantizmusnak pedig s ezzel együtt a megújult időnek szegeletköve nem az aristotelesi logika és nem a homeri epos, de a biblia. S így bár nem Erasmus a reformator, de a reformációnak kétségkivül ő egyik nagyérdemű munkatársa. Azonban az irodalmi eseményt világtörténelmi eseménynyé tenni, a könyv-protestantizmust a tett és élet protestantizmusává avatni: ez a nagy fordulat oly határozott vallásos egyeniségeknek volt föntartva, mint Zwingli, Luther, Calvin.

E rövid történelmi áttekintés is bizonyítja, hogy a reformációt munka, küzdelem készíté elő s a reformáció áldásait ismét csak munka s odaadás fogja megtartani. A reformáció vívmánya először is a biblia. A katolikus egyház objectiv tekiéntélyét a biblia tekiéntélye győzte le s fogja mindig legyőzni. A biblia azonban nem csak objectiv tekiéntély, mert az igazságoknak mindig benső erejük van. Katolikus egyházi állásponton az igazságoknak nincs benső ereje. Nem túlzom a dolgot, ha állítom, hogy a katolikus egyházi álláspont az önmagában jót és igazat egyformán eltörli. Semmi sem jó és semmi sem igaz, ha az egyház s illetőleg a pápa valamit jóvá és igazzá nem avat és minden lehet igaz és jó, ha a pápa azt ilyené avatja. Az igazi katolikus soha sem cselekedheti a jót, magáért a jóért és az igazat magáért az igazért, hanem mindig csak — a pápáért. Ez egy szörnyű, az emberiségre végzetes s minden erkölcsi rendet bármely pillanatban felforgatható álláspont. Katolikus állásponton a biblia tekiéntélye is csak az egyházi tekiéntélyen áll. IX. Pius nyíltan kifejezte: »*Én* vagyok, a traditio«. Bátran mondhatta volna ezt is: »*Én* vagyok a biblia! A biblia tekiéntélyét Kálvin világosítja meg. Szerinte a biblia tekiéntélye a bibliában rejlő erőn és a szentléleknek a saját szívében történő bizonyágtételén épül föl. A biblia tekiéntélye tehát a szentlélek kettős összhangzása: az írott szóban és a saját szívében. Így már van fundamentuma s biztosítéka az erkölcsi rendnek a mai emberiség életében. S ez álláspontnak nagy horderejét világosan beláthatni.

A protestantizmus egy másik ismét nagy horderejű elve: a hit által való megigazulás. Mily hatalmas és munkás igazság ez a katolikus formalizmussal szemben. Nem fárasztom a tisztelt közönséget azokkal a merevségekkel, félreértésekkel és visszaélésekkel, melyek e tanhoz fűződtek. Csak röviden mondom, hogy a hit által való megigazulás tana lelkünköt összeköttetésbe hozza Istennel, a vallást az objectiv oldalról a subjectiv oldalra helyezi. Ez a tan a léleknek szellemi egygyé válását az Idvezítettövel, a fiasági viszonyt fejezi ki.

Végül nem tehetem, hogy rá ne mutassak arra az életideálra, melyet ismét a protestantizmus vívott ki nekünk. A világról való lemondás szerzetesi moráljával szemben a világ megdícsőítésének elve ez. Szabad lenni a világtól, de úgy lenni szabad, hogy

uralkodjunk a világi dolgok fölött s ezeket Isten szolgálatába hajtsuk. Istenországba érület, mely kiárad a világi dolgokra, érület, mely által a világi szolgálat is Istennek való szolgálatává lesz. A protestáns életideál azt vési szívéinkbe, hogy a *mindennapi kötelességek: szent kötelességek*. Meg van szüntetve az a duálizmus, melybe a katolikus egyház osztotta be a munkát, a hivatást, az életet s mely szerint a mi az egyházi karaktert viseli, az szent és minden más egyéb csak tökéletlen profánság. Szent Antal álmát, hogy őt a menyneknek országában nem tartják többre, mint azt az igénytelen alexandriai lábbeli készítő, ki semmi egyebet nem mívelt, csak reggelenként imádkozott az egész városért s azután híven dolgozott, ezt a mély értelmű álmot a protestáns életideál betöltötte. A világi munka, hivatás méltóságát, szentségét az egész polgári életet a protestáns életideál rehabilitálta. És még tovább. A katolikus moral szerint az apáca magasabb lény, szentebb, mint a hitves és az anya. Mikor Luther megnősült, a katolikus polemikusok szörnyűlködve vitatták, hogy e házasságból ördög fog születni. De Luther e ténye általában a protestáns életideál a család szentségét is rehabilitálta.

Még csak néhány szót kívánok mondani.

A mai ultramontanizmus a középkori pápaságnál is rosszabb. Ma sokkal több javai vannak az emberiségnek, melyeket féltünk kell, mint a középkorban. És a mi időnkben nem egy bántó foltot látok. A 15. század tudományos emelkedettsége a reformationnak egyengette útját és a mai kor fölvilágosultsága Rómába akar-e vissza vezetni? Egykor a dominikánusok igyekeztek kezükre keríteni az universitásokat. E század ötvenes éveiben pedig hajsza volt Németországon a protestáns szellemű tanárok ellen. Ez a hajsza mintha nálunk is megkezdődött volna! A 15. század humanistái, kiket akkor »poetáknak« is neveztek, tudással és Európát megkacagtató gúnnyal ostromozták a pápaság visszaéléseit, a mai politikusok, journalisták nagy része — mindenképpen hajlong a klerus előtt. A jézsuitakat a 18. század közepéig harmincszor tiltották ki városokból, országokból és egyetemekről; most pedig éppen nem katolikus országok kezdik kitárni karjaikat a kadaverek előtt. Azonban ez mindnyájunknak dolga. Nem hinném, hogy a vallásos és egyházi viszonyok ne fűggnének össze a társadalom közértemi és közérköcsi színvonalával. A mig hatalom lesz valahol a nagyszívű erények helyett, a képmutatás, a hazugság, önzés. addig mindig lesz talaja ott az ultramontanizmusnak. A könnyű meggazdagodás, a hamis meggazdagodás korszakának éppen méltó vallása a könnyű üdvözülés, a hamis üdvözülés vallása. A világtól való függés korába valóban nem illik bele a protestantizmus, az Istentől való függés vallása. Lesz-e ismét idő, midőn Huttenel fölkiálthatunk: most szép dolog élni!?. Én hiszem és vallom, hogy a protestantizmusé a jövő. Mert, mint fennebb mondtam, az erősebb győz. Az erősebb pedig az igazság. Az igazság, azonban nem mint abstrakció győz, de — s ezt megszívelni kérem — az áthatott egyének által. A pápizmus sorsa Ádám és Éva sorsa. Oda helyeztetett egy paradicsomba, fénybe, pompába. De vétkezett s kiűzetik. A protestantizmus pedig oda helyeztetett a sziklák közé, mint Mózes, a

pusztába, mint Keresztelő János, mint egykor Idvezi-zitónk. Így edződik a protestantizmus s a benne rejlő szent erők által mindig meg fogja újítani a világot. Úgy legyen!

Molnár Albert.

A Szeretetházról.

Közgyűlésünk gazdag programjában ott van a Szeretetház kérdésében való döntés is. Lapunkban ki-váló tollak szolgálták ez ügyet s mindig szívesen közöltük az ide vonatkozó s hozzánk beküldött testületi véleményeket is. Most csak egy-két sort akarunk írni. A Szeretetház, mint pap-leányárvaház és leányinternátus kombinációja fog a közgyűlés előtt megjelenni. Ez intézmény ily alakja, jelenlegi viszonyainkat tekintve, szerencsés is, lehetséges is, sőt talán csak így lehetséges. Minden árváról gondoskodnunk kellene. A gyermek, ha van szülője, akkor a szülőé, de ha nincs szülője, akkor mindnyájunké. Ennélfogva, bizonynyal, minden árváról gondoskodnunk kellene.

A gyermek természetes fészke a család. Az árva gyermekek elvesztett otthonát is legmegközelebbben az idegen *családoknál* való elhelyezés pótolja ki. Föltéve természetesen mindig, hogy az árvákat fölfogadó családokban jó vallásérköcsi és református egyházi szellem uralkodik. Mert a család, mint a gyermeknevelésnek *formája* utolérhetetlen, de a formának erkölcsi tartalma a fődolog. De hol találunk annyi sok árva számára elegendő családot, oly családot, hol a gyermekek imádkozó és imádkoztató és buzgó templombjáró felnőtteket lássanak s vallásról, egyházzal mindig kegyeletes szavakat halljanak? Bizonynyal van ily család is és pedig éppen nem egy. Azonban vannak sokan, kik egy s másokból és pedig tisztelni való okból is, nem ajánlkoznak árvákat venni házukhoz. De ismét vannak oly megbízható családok, melyeket tőlük nem függő okok nem tartanak vissza árvagyermek befogadásától. Sok, sok gyermeket lehetne így elhelyezni és pedig egyházközségileg s egyházmegyéileg szervezve az árvagondozást árvaház nélkül is és mégis egyházilag.

Kiss Lajos lelkész aa. helyes indítványt tett a nyáron lapunkban, midőn ajánlja, hogy a papi árvák papi családoknak adassanak át. Helyes. És helyes ez eljárást világi hűveink árváinál is alkalmazni. Azonban sok árva marad így is elhelyezetlenül. Szükség ennél fogva, hogy egyházmegyékre, nagyobb körökre kiterjedőleg református egyházi *árvaházak* emeltessenek. Addig is szép és nemes alkotás lesz a kolozsvári szeretetház, mely részben éppen árvaház. Árvaház, bár korlátolt méretekben; mert az árvagondozás terén még csak kezdők vagyunk. Aztán több tekintet követeli, hogy első sorban is a papi árvákról gondoskodjunk. E feladatunkat oldja meg a kolozsvári Szeretetház most tervezett alakjában is. Egy árvaház, a mely már tény, mégis csak többet ér, mint egy nagyobb méretű árvaház, de a mely csak álom. Az árvagondozási ügy kimaradhatatlan fejlődése lehetővé teszi aztán és pedig hisszük már a közel jövőben, hogy a kolozsvári szeretetház atmoszférájában fiúárvákat gondozzunk már zsenge kortól kezdve s készítsük elő intenzívebb egyházi szolgálatra. A szeretetház másik része az interna-

tus. Ez intézmény világi hiveinket is szolgálni fogja. Ez internatus fontos intézmény. Az internatus nem csak közös étkezés, közös bennlakás, de *nevelés* is. És pedig egy református egyházi internatus éppen református egyházi nevelés. Az internatus a nevelésnek családias formája. Az iskola mindig inkább didaktikus marad; az internatusban kellő házi renddel nagyjelentőségű nevelési feladatok oldhatók meg. Az internatus igen fontos éppen a református nőnevelés szempontjából. Ebben a tényben megnyugthatnak azok is, kik nem csak internatust, de egy teljesen berendezett elemi leányiskolát, polgári iskolát s református tanítónőképzőt óhajtanak s hiszszük, hogy ennek is eljő az ideje. De ez az idő hamarabb és biztosabban jő el, ha már most megteszszük a lehető s beállítunk egy internatust. Egy készen levő leányinternatusból könnyebben lesz polgári leányiskola és tanítónőképző intézet, mint a semmiből. A kinek már van valami anyagi, vagy éppen erkölcsi java, az olyan inkább törekszik s könnyebben tesz szert még többre, mint a kinek éppen semmije sincs.

Egy másik kérdés ez intézmény fönállhatóságának anyagi biztosítása. Az erre vonatkozó igazgató-tanácsi tervezet lapunkból megismerhető. Megfontolt matematikai formulája ez áldozatkészségünknek és áldozatképességünknek. Itt áldozunk kell. A miért áldozatot hozunk, azon csak annál inkább csüng szívünk. Legyen ez intézmény egy oly közös cél, hol mindnyájunk áldozata és mindnyájunk szive összesetalálkozik. Mondhatja talán valaki: az én árvám nem fog arra az árvaházra szorúlni, tehát nem is áldozom arra. Az az árvaház nem az — *enyim*. Enyim! Nem kicsinyeljük e szót. Csak hogy az *enyimnél* magasabb a *miénk*. A közjó, az egyházi közérdek. S különben is a ki nem veszi hasznát az árvaháznak, még az is hasznát veheti az internatusnak.

Főtiszt. püspök úr is szívén hordozza ez intézetet s munkás gondja szüntelen ott lebeg fölötté. Ez a szeretetház hintett fényt néhai püspökünk alkonyára s ez a szeretetház szövi át új püspökünk hivataloskodását a reggeli sűgárral. Hiszszük, hogy közgyűlésünk létesíteni fogja ez intézményt s mi följegyezhetünk egy tényt, mely örökre emlékezetesen és áldásosan nyul be egyházkerületünk jövődjébe.

Molnár Albert.

A Szeretetház.

Igazgató-tanácsunk a következő előterjesztést intézi a folyó évi november 7-én kezdődő közgyűléshez, a szeretetház megnyitása tárgyában.

Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés!

A folyó évi május hó 25-én és következő napokon tartott egyházkerületi közgyűlés, 37. jkvi szám alatt kelt határozatával, utasította Igazgató-tanácsunkat arra, hogy a kolozsvári Szeretetház készen álló épületének hasznosítása iránt tegyünk lépéseket és eljárásunk eredményét jelentsük be a főt. egyházkerületi Közgyűlésnek.

Igazgató-tanácsunk e megbízás alapján, mindjárt a közgyűlés után beható tanácskozás tárgyává tette a kérdést és annak eredményében abban állapodott meg, hogy az üzleti szemponton nyugvó egyszerű

bérbeadás tervétől eltekintve, az intézmény tulajdonképeni rendeltetését megközelítő, oly hasznosítási módozatot igyekszik bevezetni, mely által az egyetemes konventtel szemben az évi 510 frt tőkekamat-segély elfogadása folytán fennálló kötelezettségnek is eleget tehetni s a mely másfelől a kerület reputatiojának és a nagy tervelő iránti kegyeleti követelményeknek is megfelelő leend.

Emez általános ir nyelv fölállítása mellett Igazgató-tanácsunk főt. Püspök aa. elnöklete alatt, Kenessey Béla. dr. Gidófalvy István, Herczeg Lajos, Pokoly József, Dávid Antal, dr. Sárkány Lajos, Nagy Károly, Pallós Albert és Molnár Lőrincz aaiból, nagyobb bizottságot küldött ki a részletkérdések tárgyalására s általában a létesítendő intézmény részletes tervének elkészítésére

E bizottság dolgozta ki azután azt a tervezetet, melyet Igazgató-tanácsunk július 15-én tartott ülésében elfogadott, az illetékes testületeknek véleményezésre leküldött s mely a hivatalos közlönyben történt közzététel folytán a főt. egyházkerületi Közgyűlés tagjai előtt egészben ismeretes.

A véleményezésre kiküldött terv főbb vonásokban a következő:

A vegyes (fiu-leány) árvaház pénzügyi és paedagogiai okokból való mellőzésével, létesíttessék csupán leányárvaház, internatussal összekötve, lelkészek, tanárok s esetleg más ref. szülők kolozsvári iskolákba járó leány-gyermekei számára.

Tartassék fenn az intézet:

- a) a Baldácsy-alapítvány $\frac{1}{4}$ -ed részéből,
- b) a lelkészek és tanárok fizetési fokozatuknak megfelelő 2, 3, 4 és 5 frtos járulékából, első osztályú lelkészi állomással vétetvén egyenlőnek a rendes tanári állás;
- c) az egyházak és kollégiumoknak annyiszor 1—1 frtos hozzájárulásából, a hány rendes papi, vagy tanári állást tartanak fenn, végül
- d) adományokból és alapítványokból.

Ha aggályaink lehetnek a bizottsági tervezet czél-szerűsége és kivihetősége iránt s ha kételkedtünk volna az eszme diadalában: a tervezetre vonatkozólag beérkezett egyházmegyei, egyházközségi és kollégiumi véleményekből lehetne megnyugvást merítenünk s teljes bizonyosságot szerezünk affelől, hogy az eredeti magasztos czélzatot, az árvaügy fölkarolását, — erönk gyengességének érzetében, — alig lehetne más úton biztosítanunk, mint a tervbe vett vegyes intézettel, mely egyuttal kerületünk egy másik égető kérdésének, a leánynevelés nagyfontosságú czéljának, megközelítésére vezető jókora lépést is képez.

A beérkezett vélemények között alig van egykettő, mely a kétségtelenül fennforgó anyagi nehézségek daczára is halasztást indítványozna s a mely czél-talannak tekintené azt a közérzületben rejülő sürgetést, a mely egyházkerületünkötől az árvaügynek és felekezeti leánynevelés kérdésének, — ha egyelőre szűkebb körben is, — de föltétlen munkába vételét követeli.

És az áldozatok följajlásában is örvendetes jelenségekkel találkozunk az illetékes testületek véleményeiben. Tekintélyes részük egészen hozzájárul a kö-

zölt javaslatban kijelölt fedezeti tételekhez, s a lelkészek, tanárok és egyházak rovatálainak mérseklését kérő vélemények is helyeslik tulajdonképen az intézmény létesítését s talán csak a költségvetés adatainak nem ismerése s a remélhető élőtöke túlbecslése folytán tették meg ajánlataikat, de a valódi szükséglet megismerése után bizonyára készséggel fognak ezek is az áldozatokból megfelelő részt követelni.

Az ötven növendékre, t. i. 30 bennlakó leány tanulóra és 20 árvára berendezendő ev. ref. pap-tanári árvaház és internátus szükségletét ugyanis a bizottság által, lehető pontossággal, összeállított költségvetés, — melyet itt bemutatni van szerencsénk, — 8778 frtra teszi, az épület és telek árába és az összes felszerelésekbe befektetett 58.132 frt 42 kr. kamatának és törlesztésének beszámítása nélkül, s e szükséglet fedezetéül, a lelkészek és tanárok osztályok szerinti 5, 4, 3 és 2 frtos járulékaival, valamint az egyházközségeknek és kollégiumoknak az általuk fenntartott rendes lelkészi és tanári állások után számított 2—2 frtos hozzájárulásával együtt, 10.310 frtot vesz föl, minek folytán 1532 frt olyan fölösleg mutatkozna, mely az említett 58000 frtnyi tőke 4%-os kamatát, az 510 frt évi konventi segély beszámításával is, csak 28³/₁₀ frt 28 kr pótlással fedezhetné, miért is szükségesnek látszik, hogy a főt. egyházkerületi Közgyűlés a befektetett tőkének törlesztésétől és 5%-os kamatozásától eltekintsen s, más viszonyok bekövetkeztéig, csupán a 4%-kal való kamatozás kötelezettségét állapítsa meg.

Az egyes vélemények részletes ismertetését előterjesztésünk függelékeként adva, azzal itt nem kívánjuk a főt. egyházkerületi Közgyűlés figyelmét fárasztani, csupán csak annyit vagyunk még bátrak bejelenteni, hogy azok közül egyik sem óhajt a szerezetház eredeti céljához, t. i. kizárólagosan a mindkét-nemű papi árvák ellátásához visszatérni, hanem általában az Igazgató tanácsunk által javasolt kettős intézmény fenntartását óhajtják mindaddig, a míg az egyházkerület úgy az önálló árvaházat, mint a leánynevelő intézetet külön-külön megalapítani és fenntartani képes nem leend.

Az internátussal kombinált leányárvaház ily alakú berendezésére vonatkozó javaslatunkat, a közszükség kívánalmán s a gazdasági tekinteteken kívül, az is indokolja, hogy miután a testvér egyházkerületek támogatását meg nem nyerhettük: önerőnkre, de egyúttal saját szükségleteinkre is vagyunk utalva; már pedig a beszerzett statisztikai adatokból nyilvánvaló, hogy 50 növendék számára való épületünket leányárvákkal be nem népesíthetjük, sőt alig lehet kilátásunk arra, hogy 20-nál több papi és tanári leányárva jelentkezzenek.

Igaz ugyan, hogy a fiú-árvák száma a mutatkozó hiányt kipótolhatná, de egy helyiségben 6—18 éves koru s különböző nemű gyermekek nevelésére gondolnunk sem lehet, de meg gazdaságilag is úgy áll a dolog, hogy a fiúkat más úton célszerűbben és kevesebb költséggel helyezhetjük el.

Nem véli tehát Ig. tanácsunk az árva fiúkról való gondoskodást teljesen mellőzendőnek, sőt inkább oly általános és az egész egyházkerületre kiterjedő gondoskodó hatáskört kér a szeretetház vezetésére

rendelt bizottságnak megadatni, melynél fogva az, főként erkölcsi, de az intézet vagyoni viszonyaihoz mért anyagi támogatásban is részesítse az összes papi és tanári árvákat. Így pl. e bizottság volna hivatva arra, hogy a hozzá folyamodó árva fiúknak, részint a kollégiumokban, részint az ipari pályán való elhelyezését s később a tanítóképezdőben vagy a theol. fakultáson való tovább képzését biztosítsa és a 10 éven aluli mindkét nemű árváknak, papi vagy tanári családok gondozásába való elhelyezésével, az ily korban szükséges családi nevelés előnyeit is megszerezze.

A felügyelő bizottság gondozása alá fölvetett árvák gyám és nyugdíj intézeti járuléka is e bizottság kezelésére volnának bocsátandók, s tekintettel arra, hogy a tanári árvák segélye általában igen különböző, de a lelkészi árváknál rendszerint nagyobb, azért az ők fizetéseikre nézve is az 50 és 75 frtos fokozatok volnának megállapítandók.

A lelkészek és tanárok állandó megterhelésére tekintettel, azt javasolja Ig. tanácsunk s a csatolt költségvetést is ily értelemben dolgozta ki, hogy az internátusba belépő erdélyi papok és tanárok leányai, egy tanévre, csak 120 frt ellátási díjat fizessenek, míg az ellátási díj, mások számára, legalább is 200 frtra volna tehető, a mi a kolozsvári viszonyokra tekintettel mindenesetre mérsékelt összegnek mondható és a szülők tekintélyes részére nézve valóságos jótétemény lenne, ha ily kedvező fizetési föltételek mellett, felsőbb iskolában tanuló leányaikat kellő felügyelet alá, teljes megnyugvással bocsáthatnák, nem is számítva azt a megbecsülhetetlen erkölcsi nyereséget, mely hitsorsainkra azáltal hárulna, hogy jövőre nem lennének kénytelenek leányaikkal a protestáns érületet veszélyeztető nevelő intézeteket és internátusokat fölkeresni.

Azt hisszük főt. egyházkerületi Közgyűlés, hogy a fentebbiekben kellőleg megvilágítottuk ama célzatosokat, a melyek mellett a szeretetház épületét — véleményünk szerint — lehető legalkalmasabban hasznosítani lehet s most már, határozati javaslatunk előterjesztése előtt, csak még azt vagyunk bátrak tisztelettel bejelenteni, hogy a folyó év szeptember havában a kettős célú intézetet, egyelőre 9 árvával és 11 internátusbeli növendékkal, próbaképpen megnyitottuk s hogy a legutolsó időben közzétett pályázatok dacára is ennyi növendék jelentkezett az is biztató jelét képezi annak, hogy fennebbi tervzetünk életrevalósága egyházkerületünk egész területén, rövid idő alatt, elismerésre talál.

Részletes javaslatunkkal kapcsolatban mindenesetre kívánatos volna az intézet alapszabály-tervezetét és rendtartási szabályzatát, teljesen megállapítva, bemutatni a főt. egyházkerületi Közgyűlésnek s ha ezt még ez alkalommal nem teljesítjük, szolgáljon indoklásul egyfelől ama körülmény, hogy az intézet egyetemes, avagy partiális jellege, a testvér-kerületekkel, még tisztázva nincsen, valamint az a köztudatú tény, hogy új intézményeknek, kellő gyakorlati tapasztalatok szerzése nélkül alapszabályokat megállapítani, a folytonos változtatás bekövetkezését kikerülendő, egyáltalán nem lehet. De különben is szükségesnek láttuk, hogy a főt. egyházkerületi Közgyűlés előbb az alapelveket állapítsa meg, hogy azokra támaszkodva legyen a szabályzat elkészíthető s az egyházmegyék és kollé-

giumok véleményeinek kikérése mellett, a jövő évi egyházkerületi közgyűlésre előterjeszhető.

Van szerencsénk ezek után tisztelettel előterjeszteni határozati javaslatunkat, kérve annak elfogadását.

Határozati javaslat.

Mondja ki a főtiszteletű és méltóságos egyházkerületi Közgyűlés, hogy:

1. Az igazgatótanácsnak a szeretetház ügyében tett intézkedéseit tudomásul veszi és jóváhagyja.

2. A szeretetházat leány-internátussal kapcsolatos lelkészi és tanári leányárvaház alakjában kívánja fenntartani.

3. A lelkészi és tanári fiúárvák gondozását is munkakörébe veszi, s azokat tehetségüknek megfelelő ipari vagy tanulói pályán erkölcsi és anyagi támogatásban részesíti, a szeretetház felügyelő bizottsága útján. Az egyes kollégiumokban, vagy más intézetekben való elhelyezés szabályozásának megállapítása végett a kollégiumok, a nagyenyedi tanítóképezde és a theol. fakultás véleményadásra hivatnak fel.

4. A 10-ik életévüket még el nem ért mindkét nemű árvák, ezen életkorukig, ha szülei gondozásban sem részesülnek, a szeretetház felügyelő bizottsága által lehetőleg lelkészi s tanári családoknál helyezendők el.

5. Azok az árvák, kik az országos gyám-illetőleg nyugdíj-intézetből segélyt nyernek, mindaddig, míg a szeretetház gondozása alatt állanak, 50 illetve 75 frt gyámsegélyt a felügyelőbizottság kezeihez beszállítani kötelesek.

6. A szeretetház internátusában a kerületünkbeli ref. lelkészek és tanárok leányai évi 120 frtért, mások pedig évi 200 frtért nyerhetnek ellátást.

7. A szeretetház alapjaihoz, minden kerületünkbeli lelkész, az 1896—55. számú kerületi határozatban megállapított osztályozás szerint, 5, 4, 3, 2 frttal, minden tanár, mint az első osztályú lelkészek, 5 frttal, minden egyházközség, fő- és középiskola annyiszor 2—2 frttal, a hány rendes lelkész, illetőleg r. tanár kebelében működik, hozzájárulni köteles. A lelkészek felhivatnak, hogy gyülekezeteikben ugyane célra, alkalmas időben, gyűjtéseket eszközöljenek. Továbbá kerületünk elvárja egyházunk minden hívétől, hogy tehetségéhez képest alapítvánnyal, állandó évi járulékkal, vagy egyszersmindenkori adománnyal járuljon a nemes cél előmozdításához.

8. A Baldácsy-alap jutalékának $\frac{1}{4}$ része, mely eddig a kerületi gyámintézet részére tőkésített, 1899. jan. 1-től, a Szeretetház szükségleteinek a fedezésére rendeltetik.

9. Az egyházkerületi gyámintézetre 1896. jan. 1-től befizetett s hátrálékos tagdíjak a Szeretetház alapjaihoz, mint az erdélyi ev. ref. lelkészek és egyházközségek alapítványa átutaltatnak.

10. A Szeretetház, a közalappal szemben fennálló tartozása után, 4% kamat fizetésére köteleztetik.

11. A Szeretetháznak a fenti elvek és rendelkezések figyelembevételével készítenő szervezeti javaslata egy kiküldendő bizottság által elkészítettén s véleményezés végett az egyházmegyékkel s kollégiumokkal közöltetvén, a jövő évi rendes kerületi közgyűlésre benyújtandó.

12. A jövő évi egyh. ker. rendes közgyűlésig, ideiglenes felügyelő bizottság küldetik ki a Szeretetház ügyeinek vezetésére, oly módon, hogy e bizottságba, a kerületi közgyűlés által, az elnökön kívül, 3 világi egyén, 3 lelkész és 3 tanár választassék.

Végül mondja ki a főt. egyhker. Közgyűlés, hogy a Szeretetház kérdésében egyházkerületi véleményt kérő 1899 évi 77. számú konventi határozat alapján, fölír az egyetemes konventhez az Igazgató tanács által tett javaslat mellett.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának, Kolozsvártt, 1899 évi október hó 19 én tartott üléséből

Br. Bánffy Desső,
elnök.

Dr. Kádár János,
titkár.

Normális költségvetés

a kolozsvári ev. ref. Szeretetház részére.

	Szükséglet.	Forint.
1. Igazgató		---
2. Házvezetőnő		200
3. Felügyelőnő		150
4. Orvos		100
5. Szakácsné		180
6. Három cseléd.		228
7. 50 bentlakó élelmezése, 10 hónapon át, à 100f.		5000
8. 20 árva	2	20 f. 400
9. ruházata à 31 frt.		620
10. munka s tanszere à 10 frt		200
11. Fűtés		500
12. Világítás...		200
13. Mosatás		400
14. Házfentartás s vizdíj		600

Összes szükséglet.... 8778

Felesleg, mint egyenleg.... 1532

Összeg.... 10310

Fedezet.

	Forint.
1. Tíz fizető tag à 200 frt	2000
2. Húsz fizető tag à 120 frt.	2400
3. Tíz árva* jutaléka à 50 frt.	500
4. A Baldácsy-alap jutalékának $\frac{1}{4}$ -e	1000
5. Az orsz. közalap segélye 32 évre.	510
6. Alapítványi kamatok	700
7. Lelkészek s tanárok tagdíjai 5, 4, 3, 2 frt	2000
8. Egyházközségek s kollégiumok járuléakai, 2 frt	1200

Összes fedezet.... 10310

A szeretetház ügyéhez.

Nagy Károly theologiai tanár úr, mint a »Szeretetház-bizottság« tagja, az »Erdélyi Protestáns Lap« folyó évi 43. számában ismerteti az egyházmegyéktől, kollégiumoktól és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségektől a Szeretetház ügyében beérkezett véleményeket.

Természetesnek találom, hogy egy rövid cikk keretében nem terjeszkedett s nem is terjeszkedhetett ki

*. A 20 árvából a másik 10 teljesen ingyenesnek van számitva. Szerk.

minden egyes vélemény részleteire s csak a lényegesebb dolgokra szorítkozott, de meggyőződés szerint a zilahi kollégium előjáróságának a véleményes fölterjesztéséből éppen egy olyan lényeges pontot hagyott figyelmen kívül, a minek tárgyilagossága elbírálása döntő súlyu lehet arra nézve, hogy a Szeretetház, ha már particularis lesz, legyen-e a tanároké is, avagy nem.

Előjáróságunk ugyanis fölhívta a figyelmet az 1885 évi XI. tc. 50. §-ára, illetőleg annak 3. pontjára, mely szerint

a nevelési járulékra való igény megszűnik, ha az árva oly állami, közhatósági, vagy intézeti ingyenes ellátásban részesül, melynek értéke a nevelési járulékot meghaladja...

Az említett törvény intézkedései köztudomásúlag irányadók az 1894. évi XXVII. t.-cikkben körvonalozott nyugdíjintézet kebelébe tartozó egyénekre, tehát reánk, erdélyi református tanárookra is s így az idézett szavak azt jelentik, hogy az erdélyi református tanárnak az az árvája, a ki majd a Szeretetházba jut, elveszti az országos nyugdíjintézettől igényelhető nevelési járulékát, illetőleg nem kapja meg azt a Szeretetház sem.

Mert kétségtelen, hogy az az ingyenes ellátás, a mit a tanár árvája a Szeretetháztól nyerend, értékben meghaladja azt a *legfőlebb* 103 frt 33 krt, a melyet egy árva az országos nyugdíjintézettől kaphat.

Kérdés már most:

1. Okos számítás-e egy, már az országos nyugdíjintézettől úgy a hogy biztosított tanári árva nevelési költségeivel *éveken keresztül* terhelni a különben is szegény Szeretetház pénztárát azzal az *összesen* 150 forinttal szemben, a mit az apa — ha az eredeti terv szerint a tanároktól éppen 5 frt évi befizetést számítottunk is — legjobb esetben fizetni fog? Okos számítás lenne-e különösen akkor, a mikor a tanárok — előjáróságunk terve szerint — a Szeretetház javára különben is meg lennének adóztatva?

2. Helyes, méltányos, igazságos dolog-e a tanárt, *mint tanárt*, kétfelé adóztatni akkor, mikor esetleg árvája részére csak egyfelől várhat segítséget?

Azt hiszem, nem.

Szervezzék hát azok részére a Szeretetházat, a kiknek igazán szükségük van rá. S a mennyiben azok — a papok és énekvezérek — mindnyájunk egyházát szolgálják, hordozzuk árváik neveltetési költségeit közösen, mindnyájan, a tanárok is.

Nem tudom, kiterjeszkedett-e valamelyik vélemény e pontra is? Ha nem, jó lesz megszívlelni a döntés előtt.*

Kincses Gyula,
a zilahi kollégium igazgatója

Tanári állás és iskolai kormányzat a tiszántúli ev. ref. egyházkerületben.

A tiszántúli ev. ref. egyh.-kerület legközelebbi közgyűlésén fog tárgyalás alá kerülni az a szabályzat, melyet a m.-szigetev. ref. lyceum kormányzó ta-

* Értesülésünk szerint a zilahi koll. véleménye e pontjára azért nem volt szükség reflektálni, mert a nevelési járulékot élvező tanárárváknak itt nem »*ingyenes ellátása*«, hanem nevelési járulékkuk 50 frtjéért való ellátása tervezetük. Az ezen felül maradó összeg az ő számukra tőkésítettnek s így a valóságban árvája részére tényleg *két felől várhat a tanár segítségét*. De gondoljunk azokkal a tanárárvákkal, a kik segítség nélkül maradnak! Szerk.

nácsa készített az intézet átadása tárgyában a máramaros-ugocsai egyházmegye tulajdonába.

Ez az ősi reformatus intézet tehát, mely a Telekies, Bethlenek és Apaffy Mihály dús adományából létesült és később a vidéki nemesség, a Pártfogóság gyámoltott, — legujabban pedig a magas államkormány évi 16000 frt államsegélylyel és 80000 frt építkezési költséggel ruházott föl: gazdát fog cserélni. Azt a lobogót készül átvenni az egyházmegye kebeléből alakítandó Igazgató-tanács, melyet az iskola szellemi munkásai és anyagi gondviselői a hazafias lelkesedés tüzetől áthatva, egybeforrva évszázadokon át diadallal hordoztak itt az ország északkeleti részén a magyar kultúra harcaiban. Azt a lobogót, melyen a reformatio legelső jelszavai ragyogtak, s a mely a protestáns egyházi törvények közvetlen oltalma nélkül is dicsőséget szerzett a magyar protestántizmusnak.

Nem lenne szabad, hogy egy kulturintézet bárhol is feltalálja szellemi és anyagi existenciájának feltételeit nagyobb mértékben, mint éppen az ev. ref. egyház oltalmában.

A felvilágosult szabad gondolkodás 'szülte a reformatiót; igazságszeretet, méltányosság s az emberi jogok kölcsönös tiszteletben tartása növelte nagyra és tartja fenn azt negyedfélszáz év óta. Az eszme hirdetői s a világosság terjesztői tehát csak itt lehetnek igazi otthonukban.

Reménységgel és bizalommal néztünk tehát a változás elé, mert hittük, — és joggal hittük, — hogy az iskola jövő kormányzata tárgyában készített rendszabály elébbre viszi egyik legfontosabb közintézetünk ügyét, s abban a tanári állás tekintélyét és függetlenségét legalább is azon a színvonalon tartja meg, a melyen ezelőtt egy pár évtizeddel, az iskola virágzó korában állott, vagy áll ma is, midőn az intézet a ráért súlyos anyagi és erkölcsi bajokból újra éledni kezd az államkormány segélye folytán.

Számítottunk arra, hogy az új szabályzat az intézet tanárkarát legalább is olyan jog-és hatáskörrel ruhazza föl a tanulmányi és fegyelmi ügyek intézésében, a minővel protest. egyh. törvényeink keretén belül a testvér erdélyrészi Kollegiumok, vagy akár az ág. evangélikus gymnásiumok tanárkarai bírnak. És erre annyival inkább számíthattunk, mert lyceumunk alapját az erdélyi Kollegiumokkal egyidőben ugyanazon nagynevű alapítók vetették meg, ugyanazon intenciókkal.

De csalódtunk e várakozásunkban.

Az előttünk álló szabályzat, mely az intézet tanárkarainak teljes kizárásával készült, a tanárkar jog- és hatáskörét, a tanári állás tekintélyét és megbízhatóságát most is azon az alacsony színvonalon kívánja látni és megtartani, a melyen e tekintetben a volt debreczeni pártikulák rektorai és nyolcz osztályt végzett praeparatorai állottak.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület középiskoláinak kormányzatában, bármilyen szokatlan és sérelmes is manapság, gyakran kifejezésre jut az a felfogás, hogy az iskola anyagi és szellemi ügyeinek vezetésében akármelyik egyházi vagy világi tényező hivatottabb a tanárnál.

Ez a tanári állásra nem éppen megtisztelő fel-

jogás nyilatkozik meg az átadás tárgyában készített szabályrendelet majdnem minden szakaszában.

A tanári állás és a tanári képesítés nyíltan ki mondott kicsinylését látjuk pl. abban, hogy — amint a szabályzat 10. §-a kifejezi, — *a 19 tagú igazgató-tanácsba kettőnél több tanár be nem választható.*

Pedig liberalisabb és a jelenkor igényeinek, gondolkodásmódjának, felfogásának inkább megfelelő szervezetmintáért nem is kellene idegenekhezfordulnunk.

A hol az egyház alapította és tartja fenn a gymnásiumot, mint a tiszántúli ev. ref. egyházkerület nagyobb egyházközségeiben, ott is az igazgatótanácsot $\frac{1}{3}$ részben az intézet tanárkara képezi az egyh. ker. rendelkezés értelmében. Tehát itt törvényekben gyökerező kötelessége az iskola fenntartóinak, hogy a tanárt legalább $\frac{1}{3}$ részben tekintsék arra valóknak, amire képezte magát. (Arról ne szóljunk, hogy ugyanazon a téren minden nem tanár $\frac{2}{3}$ résznyi talentumot tulajdoníthat magának.)

Azonban más szempont, más felfogás kell hogy megnyilakozzék az olyan iskolák rendszabályaiban, kormányzásában, melyek kezdet óta saját alapjaikból tartják fenn magukat, mint a milyen a máramaros-szigeti lyceum is.

Az erdélyrészi ev. ref. gymnásiumoknál s az ág. ev. középiskoláknál az értesítő tanúsága szerint valamennyi rendes tanár tagja az iskola élén álló Elöljáróságnak, sőt az egyházkerületi közgyűlésnek is. Az előjáróságnak nem tanár tagjai — a főgondnok és a gondnokok kivételével. — tehát az iskola orvosa, ügyésze, pénztárnoka csakis mint tanácskozó tagok vehetnek részt az előjárósági gyűlésekben. A lelkészek, mint vallástanárok és egyh.-ker. képviselők folynak be az iskolák ügyeire. A vallás, erkölcs és a tudomány kezét fogva, egymás mellett, egymást támogatva biztosabban haladnak előre, mint egymás fejére állítva. Keressük ezek között a kapcsolatot és ne a szétválasztó, egymásra nehezedő kategoriákat. E szövetséges hatalmak munkája lelkesebb, de sikeresebb is, ha krisztusi szeretet és bizalom működik közöttük és egyik sem tartja gyengének, képtelennek a másikat a maga elfoglalt posztóján. Példák igazolják, hogy szilárdabb az épület és inkább fog daczolni az idők viharával, ha abban az összeillő anyagot kellő mértékben inkább egymásmellé, a maga helyére állítjuk, mint hogyha aránytalanul egymás felibe tornyosítjuk.

Teljesen hasonló viszonyok és ugyanezek az irányelvek hívták életre és dominálták az m.-szigeti lyceumot is. Ugyanazok a tradíciók állottak fenn mai napig annak kormányzati rendszerében. Pártfogóságának minden tanár tagja volt. És e tradíciókhoz való jogosultsága éppen úgy meg van most is, mint a testvér erdélyi intézeteknek.

Miért történt mégis, hogy a rendszabály készítésénél teljesen figyelmen kívül hagyták azokat az alapelveket, melyek a testvér intézetekben, — még a kis székely-kereszturi gymnásiumban is, — oly szép harmóniában és oly biztos sikerrel szolgálják a protestantismus ügyét? Mi az oka annak, hogy ez a rendszabály a tanári állást megillető tisztelet, kimélet és bizalom terén még azt az alacsony színvonalat sem

akarja elérni, melyen a szellemi munkát becsülni kevésbé tudó földmives városok presbyteriumai állanak?

Nem kívánunk ez alkalommal rámutatni arra az elszomorító képre, mely a szabályzatban kifejezett intenciók háttérben áll. Egyelőre elég, ha mi, tanárok látjuk azt. Elkeseredett szívvel, de csüggedés nélkül várjuk az idő bekövetkezését, midőn intéző köreink is látni fogják azt prot. közéletünket s közoktatásunk ügyét megbénító hatásaiban.

De elkeseredésünk fájalmát nem csekély mértékben fokozza az a körülmény, — s ezt szegénykezéssel kell belátnunk, — hogy a tanári tekintélyt és függetlenséget egyrészt éppen a protestantismus nevében tiporhatják össze az efféle rendszabályok.

Egyetlen egy fentartó hatóság seim bízik oly kevéssé tanáraiban, azok munkaképességében, lelkiismeretességében, mint éppen a mieink. Egyh. kerületi rendszabályainkból úgy tűnik fel, mint a kik önmaguktól nem vagyunk képesek helyzetünk magaslatára eljutni s azon fentartani magunkat és ehhez nekünk oavtellenül más qualificatióval rendelkező papok, orvosok, bírák, ügyvédek vagy éppen csak iskolát végzett más egyéniségek erkölcsi támogatására lenne szükségünk.

(Vége következik)

Nyílt levél.

Nagytisztelétű *Nagy Károly* theol. akad. tanár urnak
Kolozsvárt.

Kedves barátom!

Anyaszentegyházunk sohasem volt nebezebb helyzetben, mint épen napjainkban. Soha az erdélyi protestáns lelkészi karra súlyosabb teendők nem nehezültek, mint most. Hogy miért? azt mindenki látja, tudja és ha volna olyan, a ki nem látná, nó, de erre én gondolni sem akarok.

Hogy azonban a sürgős belmissiói teendőket sikeresebben, hogy úgy mondjam, belterjesebben végrehessük és némely dolginkban egyöntetűebben járjunk el, sőt sok egyéb okokból is, melyeket nehéz volna itt mind elősorolni: feltétlen szükségesnek tartanám erdélyi ev. ref. papi testületünknek egy értekezletét hívni össze.

Tudom, hogy erre azt fogja a lelkész kollegák nagyrésze mondani: „hiszen van nekünk szervezett egyházkerületi értekezletünk, annak van elnöksége, hát mi szükség van akkor arra, hogy egy gregarius pap atyafi, egy theologiai tanárt egy nyílt levélben kérjen fel egy papi értekezlet összehívásán közre munkálni? Ez illetéktelen beavatkozás!!

Ugy van, valóban van egyházkerületi papi értekezletünk. Vannak megerősített alapszabályai, van pénztára, sőt ez a pénztár. a mint hallom. nem is egészen üres; van elnöksége, hivatalnokai s több efféle szükséges dolgai. Egyszer, 1894 őszén, ez az értekezlet össze is gyűlt Maros-Vásárhelyen, akkor t. i., a mikor megalakult. Azóta hallgat, mélyen hallgat. Pardon; kétszer életjelt adott magáról, mikor felszólított a tagdíjak fizetésére. Most már azt sem teszi.

Vidéki kollégáimmal érintkezve, kik hasonlóan nagyon érdeklődnek a megalakult, de azóta elhallga-

tott értekezlet sorsa iránt, elhatároztuk, hogy kérdést intézünk hozzád, ki a központban élve, bizonyára tájékozva vagy e dologról is s felkérünk, hogy e lapok hasábjain tudasd velünk — hogy így tudja meg mindenki, a kit érdekel, — hogy ez a leányzó meghalt-e vagy csak aluszik?

Azért akarjuk ezt tudni, mert úgy gondolkozunk, hogy ha csak alszik: föl kell ébreszteni, — hadd munkáljon, mert már is sokat mulasztott s házat, melyben mindenkinek ékesen és jó renddel kellene folyni, már is joggal szólják meg. Ha pedig meghalt, gondoskodjunk illő elparentálásáról, de egyuttal hívjunk életre egy másik szorgalmasabb és életképeőbb leányzót.

A küszöbön levő egyházkerületi közgyűlés alkalmával a nagytiszteletű esperes urak és tiszteletes kollégák nagyszámban lesznek Kolozsvárt. Talán nem ártana egy külön összejövételben megbeszélés tárgyává tenni a dolgot.

Valamely formában mindenesetre meg kell indítanunk a prot. egyház vallásos életének fellendítését. Kiváltképpen pedig védekeznünk kell a nagy erővel ellenünk támadó »tüntető« ellenség ellen. Fel kell rázni egyházkerületünket az álomból. Nem akarom elhinni, hogy ne volna képes felébredni.

Erre a munkára pedig legilletékesebb egyházkerületünk papi értekezlete akár a régi — akár egy új formában.

Ismerve lelkesült tevékenységedet, bizalommal fordulunk hozzád azzal a kéréssel, hogy a központ jeles férfaival megbeszélve, ezen ügyet egy szűkebbkörű értekezlet összehívásában munkálkodjatok.

Maradtam többek nevében tisztelő barátod:

Aranyos-Gyéres, 1899. okt. 24.

Bartha Lajos,
ref. lelkész.

Egyházi élet.

A kézdi egyházmegyéből.

Kézdi ev. ref. egyházmegyénk őszi rendes közgyűlését október 10-én tartotta meg Alsó-Csernátonban, nagyszámu egyházi és világi képviselők jelenlétében.

Nagyon sajnáltuk azt, hogy ez idő szerint egy fő és egy algondnokunk közül egyikhez sem volt szerencsénk. Egyik távolmaradását kimentti az öregség és a testvér egyházmegyékbeni elfoglaltatása, a másikat a nagy távolság. Alig várjuk a következő rendkívüli egyházkerületi közgyűlést, mert egyházmegyénk részére most fogják betölteni az ürességben levő fő- és algondnoki állásokat.

Ott láttuk azonban a mi buzgó világi képviselőinket, a kik sohasem hiányozna közgyűléseinkről: Keresztes Ede, Vajna István, Domokos Dénes, Koos András, Dr. Szabó Albert, stb. urakat.

A harangok hívogató szavár templomba sietünk, a hol már megjelent a helybeli állami eliskola növendékei a tanító-testület vezetése alatt és számos egyházközségi tag.

A gyülekezet és a növendékek megható éneke után nagytiszt. Bodor Géza esperes aa. magas szárnyalású imában kérte Istennek megsegítő kegyelmét és áldását munkálkodásunkra.

A helybeli dalkör szabatos éneke után tiszt. Kelemen Győző egyházmegyei direktor lépett a szószékre s mondott 1 kor. 1 12. vers alapján egy szépen kidolgozott és jól előadott beszédet. A megható Istentisztelet a helybeli dalkör gyönyörűen előadott énekével végződött.

Templomozás után a ref. papi irodába gyűltünk össze, a hol nt. esperes aa. egy tartalmas magas bezeddel a gyűlést megnyitván, megnyitó beszédében vázolja azon fontosabb eseményeket melyek egyházmegyénket, sőt egyházkerületünket ez idő szerint foglalkoztatják. A megnyitó beszéd egész terjedelmében jegyzőkönyvre vétetni határozatot.

A tárgysorozat megállapítása előtt bemutatja tek. Bakti Gáspár kir. közjegyző algondnok urnak hozzá intézett levelét, melyben jelzi, hogy nagymérvű elfoglaltatása miatt közgyűlésünkön nem jelenhet meg. Továbbá tiszt. Zajzon Lajos egyházmegyei számvevő ur levelét, mely szerint családi viszonyai miatt hazulról el kellett távoznia s e miatt közgyűlésünkön nem jelenhet meg.

Előbbinek jelentését sajnálattal, az utóbbiét nem vette közgyűlésünk tudomásul.*

Targysorozat rendjén tiszt. Kiss József egyházmegyei főjegyző tette meg az egyházmegyei tanácsnak kilencz havi munkásságáról szóló nagy gonddal összeállított jelentését, mely szerint az egyházmegyei tanács a jelzett idő alatt négy ülésben ötvennégy ügdarabot végzett el. Közgyűlésünk az egyházmegyei tanácsnak lelkiismeretes munkásságáért jegyzőkönyvileg köszönetet szavaz.

A pénztárnok jelentéséből megtudtuk a mit a nélkül is nagyon jól tudtunk, hogy szegények vagyunk, alig egy pár száz forintunk van takarékpénztárilag kezelve, de azért egyházmegyénk vezetői sohasem vették tekintetbe sem egyházmegyénk kicsinységét, sem szegénységét, mert mindenféle jótékonycélra annyit áldoztak, mint a három-négy annyi népességgel és vagyonnal bíró egyházmegyék.

Targysorozat rendjén számvevő aának a maga idejében beadott, de még el nem látott három egyházközség számadásáról szóló jelentésének kellett volna következnie, a mi elmaradt, mivel közgyűlésünkön családi ügyei miatt nem jelenhetett meg. Egyházmegyei közgyűlésünk tizenöt napi záros határdőt tűz ki a számadások ellátására, s ha ez alatt az idő alatt sem láttatnak el, utasítja esperes aát számvevő ellen a fegyelmi kereset megindítására annyival inkább, mivel már többször figyelmeztetve volt kötelességének pontos teljesítésére.

Ezek után nt. Bodor Géza esperes aa. tette meg első jelentését a f. évi esperesi vizsgálatról. Az általános figyelemmel hallgatott terjedelmes jelentés hű képe egyházközségeink anyagi és szellemi ügyeinek. A jelentés itt következik:

* Hogy-hogy? Mi alapon? Szerk.

Esperesi jeleítés.

Nagytisztelétű egyhm. Közgyűlés!

Elnöki megnyitómban jeleztem, hogy esperesi munkásságom utján egy magasabb cél, mint ideál áll előttem, mely meggyújtott fáklyaként vezérel minden teendőimben. Azonban az egyéni elfogultság gyarlóságával csak hiszem, de nem tudom elbírálni, hogy eljárásaimmal, ezen ideálhoz hív voltam-e és a kitzított célt szemem elől nem tévesztettem-e el? Ezért, midőn 2½ hónapra terjedő esperesi működésemről számot adok a nt. közgyűlésnek, kérem, sziveskedjék a pusztán administratív ügyeken felül álló inlézkedéseimet elfogulatlanul bíráló alá venni, ezek fölött nézetét az ügyek érdeme szerint nyilvánítani s minden egyes esetben, a hol netalán csak az igyekezetnél maradtam volna, figyelmeztetni és a helyes irányba terelni.

Jelentésemet az időrendhez szabom:

A f. évi jul. 24-iki közgyűlésből kiküldött transponáló bizottság már azon hó 27-én az esperesi pecsétet (2 drb) és iktatót kezemre adta. Az egyházmegye szekrényét és az esperesi irattárt — leltár mellett — aug. 2-án juttatta hozzám.

Az átvett esperesi iktatót 301. hivatalos számmal azonnal lezártam és formai, mint lényegi tekintetben alkalmasabb iktató-könyvet nyitottam. A tapasztalat téteti velem azon ajánlatot, hogy:

1. Papi hivatalaink praktikusnak nem bizonyult összes iktatókönyvei helyett, azok betelésével, egy célszerűbb mintázatú iktatókönyv elfogadásáról gondoskodják egyhm. közgyűlésünk

2. A nt. közgyűlés a transponáló bizottságnak: tiszt. Kiss József egyhm. főjegyző és tiszt Kovács István kézdivásárhelyi lelkész aainak fáradságos munkájuk pontos és gyors végzéseért fejezze ki köszönetét

* * *

A nagyméltóságú konvent jelen évi jun. 14. napján tartott ülésének jegyzőkönyve kellő számú példányban hozzám megérkezvén, azt az egyházközségeknek szétküldöttem. Ezen jegyzőkönyv 9. pontja alatt a magyarországi ev. ref. egyetemes egyházat általánosan érdeklő igen fontos ügy nyert elintéztét: *a lelkeszi javadalmaik állami kiegészítésének ügye.* A nagyméltóságú konvent az egyházmegyénket alkotó egyházközségek papi fizetéseinek 1600 koronáig leendő kiegészítésére az alábbi államsegély összegeket állapítja meg s aláírja a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi miniszter urnak:

1. Fel Csernáton 294 kor. 16 fill. 2. Karatna 1271 kor. 80 fill. 3. Ikafalva 973 kor. 82 fill. 4. F. Torja 713 kor. 21 fill. 5. Márkosfalva 331 kor. 89 fill. 6. Martonfalva 893 kor. 27 fill. 7. Albis 573 kor. 55 fill. 8. Lécfalva 214 kor. 10 fill. 9. Maksa 503 kor. 20 fill. 10. Bita 484 kor. 58 fill. Összes segély 6253 kor. 58 fill.

Ezen törvényen alapuló államsegély folyósításával nem csupán anyagi haszon háramlik anyaszentegyházunkra, hanem kiszámíthatatlan szellemi nyereség az által, hogy papjaink az anyagi gondoktól könnyebülve s a nélkülözéstől szabadulva, a szó szoros értelmében a létért vívott nehéz harcz által eddig

lekötött szellemi erejüket behozhatják anyaszentegyházunk szolgálatába s nagyobb odaadással és több eredményt felmutató tevékenységgel élhetnek hivatásuknak.

Ezen mindnyájunk előtt örvendetes eseményt, midőn lelki örömmel említem föl: a keserőség salakja nélkül értesitem a nt. közgyűlést, hogy jöllehet az alcsernátoni egyházközség is jogos igényt tartott és tart a papi fizetés kiegészítésére, ezen kedvezménytől ez idő szerint elesett. Pedig a kiegészítés érdekében ezen egyházközségünk és a törvény ide vonatkozó intézkedéseinek és a felsőbb hatósági rendeleteknek mindenkben eleget tett. Presbyteriumának és illetékes politikai hatóságainak hiteles okmányaival igazolta, hogy a vonatkozó «Utasítás» értelmében felvehető összes papi fizetése 1285 korona 70 fillért tesz ki s így az 1600 koronáig 314 korona 30 fillér kiegészítési összegre van jogos igénye. Daczára ennek a nagyméltóságú konvent előtt úgy lett feltüntetve, hogy az alsó-csernátoni papi fizetés 1998 koronát teszen s így itt a fizetésekiegészítésnek nincsen helye. Ez a tévedés és téves informálás nevezett papi állomást évi 314 kor. 39 fillérenyi állandó segélytől fosztaná meg egyszerűsmindenkorra. Ezen ügy rendbehozását nehezíti azon körülmény, hogy érdekelt egyházközségnek a rendes időben való törvényes felszólamlásra nem adatott meg az alkalom, mivel az ügy állásáról soha és semmi értesítést nem kapott az egyházmegyei hatóságtól. Nekem is csak az esperesi irományok transpositiojával jelen évi aug. hó 3-án kapott jegyzőkönyv olvasása adta meg az említett felvilágosítást, tehát akkor, midőn már az ez ügyet illető iratok a nagyméltóságú miniszter úrhoz voltak felterjesztve. Legott írtam e tárgyban a nagyméltóságú konvent nt. előadójának és azt a szóbeli választ nyertem, hogy bár a miniszter úr O Nagyméltósága előtt áll az ügy és rectificálása nehéz, azonban ez nem lehetetlen. Így állván a dolog, kérem a nt. közgyűlést, hogy ezen igen fontos ügyet, melyben egy egyházközségünk papi állomásának 6000 korona tőke kamatainak megfelelő évenkénti állandó segélyösszegéről van szó, tegye magáévá s határozatilag mondja ki, hogy: *a méltóságos állandó Igazgató-tanácsot tölkéri, hogy ezen ügyben a tévedés kiigazítására a megkivántató lépéseket kegyeskedjék megtenni.*

(Vége következik.)

TÁRCZA.

Október 31.

... Kialudt hát a Husz máglyája lángja?!
Rabságba sanylik hát oly sok kebel?!
Elzárva hát az ígének világa,
Mely ott fakad a bibliába' fel?!
Im, fény sugar lövell az éjszakába,
Mely úzi, hajtja az éj rémeit,
Melynél a szív bilincseit lerázza,
S mely lángra gyújtva, Istenhez segít!
. És Róma mindezt gúnyolódva nézi,
És régi bűnét újjakkal tetézi.

Villám cikázik által a világon,
Mely megvilágít multat és jelent:

Amott a lélek görnyed rabigában,
Itt örökélet hajnala dereng ;
Amott a test, — emitt a lélek örvend,
Ott csábit a bűn, — itt hí az erény ;
Ott megbocsátják bűnöd drága pénzen,
Emitt a *hit* a legfőbb nyeresmény.
Ott el van zárva lelked Istentől,
Emitt merítsz az élet kútfejtől.

És Róma gúnnya dőbbenésre válik.
Fordúl a koczka. minden elveszett!
Bűnbocsánata hitvány czéduláit
Széttépi ím egy ifjú szerzetes!
Ajkán az ige szent varázsa hallszik,
Szemébe' láng, mely lelkesedni kész, —
S dörgő szavára elnémúl az ellen,
Titokba mely reája törni kész
Tudós, király, — ám jöjjön ellenébe
Csatára kél — a szent könyvvel kezébe.

A wittenbergi templom ajtajától
El. messze a Szent-Péter templomig
Szárnyára kél az ágoston-baráttól
„Nem a pápa: — az Isten üdvözít!”
És ott áll Luther. nem remegve, báran,
Mint bércz fokán az óriás fenyő;
Itt ostoroz, hitet véd ott szilárdan,
S a küzdelemben harci vágya nő:
Oda kiáltja az egész világnak:
.Jer, czáföld igéjét a bibliának!

És lőn világosság... Parancsszavára
Lehullt a régi, a sötét lepel, —
S mely annyi századoknak vala vágya:
Szabaddá lett az út az égre fel!
S a merre csak szellő suhan a tájon,
Szálló ígéként csendül meg szava:
„Itt állok, Isten úgy segéljen engem!
De szent marad lelkem sugallata!”
Megnyilt a forrás, felszakadt a fátyol,
S az ige lángja lelkünkig világol!

Ti wittenbergi — genfi hősi társak,
S Melanchton, Zwingli, ti nagy szellemek!
Ti, száz halállal szembe szállni bátrak:
Óh, él, — örökre él emléketek! —
Áldás fakad fel nevetek nyomába',
Szívünkbe hála száll felétek el,
Hogy alkotástok száz vihart kiállva,
Csaknem négy század óta ünnepel.
Tűnik a vész. Rásüt hitünk sugára
Egy biztató jövőndő hajnalára.

Ám zugjon ellenünk a poklok árja,
Probáljon bár megejtni a gonosz:
Dicsó emléketek szívünkbe zárva,
Nem adjuk fel. a mit kivívtatok!
Óh, mert a hit visszhangra lel szívünkben:
„Erős, erős várunk nekünk az Isten!”

Kolozsvár.

Tóth Gyula
ref. theologus.

Különféle rovat.

A hátrálékok befizetését sürgősen kérjük.

Értesítés. Egyetértőleg a mélt. Igazgató-tanács-csal, szükségesnek láttam a folyó évi november hó 7-ére összehívott rendkívüli közgyűlés tárgysorozatába még három oly tárgyat fölvenni, mely végellátásra az egyetemes konvent elé tartozik, melynek előkészítése tehát, nagyobb késedelem elkerülése céljából, föltétlenül ez évben foganatosítandó.

E tárgyak a következők:

1. Ref. leánynövendékeknek, a ref. felekezeti

tanítóképző intézetekbe magántanulókul leendő föl-vételét tárgyazó előterjesztés.

2. Az egyházi adózási viszonyokat feltüntető kimutatások alapján teendő segélyezési javaslat.

3. A kolozskalotai egyházmegye indítványa, az országos özvegy-árva gyámintézet kedvezményeinek a nyugalmazott lelkészek családjára való kiterjesztése tárgyában.

Miről a közgyűlés m. t. tagjait, tudomásvétel végett, értesitem.

Kolozsvártt, 1899. október 19-én.

Br Bánffy Dezső,
főgondnok.

Reformáció-émlékünnepély. A reformáció-émlékünnepnek jelentősége azon mértékben emelkedik a köztudatban, a mint növekszik az ultramontán pápistaság »tüntetése.« A békes munka napjaiban evangéliumi keresztyénység vagyunk minden negatíók nélkül; de a minő mértékben lép előtérbe a pápista egyház kizárólagos törekvéseivel, középkori jellegével, teremtmény imádasával, felesleges érdemeivel, bűnbocsátó búcsuivat és processióival, azon mértékben domborodik ki a mi egyházunk protestáns jellege is. Az élő hit protestál a ceremóniás műkegyesség és babonás rajongás ellen. Csak természetes, hogy ez a jelleg ott domborik ki leginkább, hol a derékhadak vonulnak fel s ezek közt első sorban Erdély fővárosában, Kolozsvártt.

Kolozsvár protestáns közönsége ugy október utolsó vasárnapján, mint utolsó napján fényesen demonstrált vallása és egyháza mellett. Az összes protestáns templomokban — ez idő szerint ötben — zsuffolt közönség gyűlt egybe áldani az Istent, hogy adta a reformációt és bajnokait. Három református templomunkban a belfarkas, külmagyar-, nagy-uczai-ban e sorrendben imát tartottak: *Dr Bartók György* püspök *Herepei Gergely* és *Molnár Lőrincz* lelkészek, az ünnepi beszédeket tartották: *Szász Gerő* első lelkész, *Nagy Károly* és *Kenessey Béla* theol. tanárok. A gyülekezet alkalmi énekeket énekelt s dalkarok — egy vegyes kar is — tették ünnepélyesebbé az egyszerűségben lélekemelő istentiszteleteket.

Vasárnap délután fél 3-kor volt az összes iskolába járó ref. növendékek *ifjúsági istentisztelete* a belfarkas utcai templomban. És minő istentisztelet! 809 gyermek és ifju vonult fel szép sorban iskolájából tanító vezetése alatt és nyomukban a szülők, nyomukban az édes anyák, a gyermekbarátok. Szorongásig telt a templom, Püspökünk lelkesedve nyugtatta tekintetét egyházunk jövő reményein. Az ünnepi szónok *Molnár Albert* theol. tanár volt. »Ha azt akarod, hogy hódító erővé, igazán hatalommá legyen valami a világban: akkor csak öntsd azt be a gyermekek szívébe«, mondta a szónoka beszédnek a közönséghez szóló részében. Ezt az igazságot megszívlelni kérjük.

Okt. 31-én ült ünnepet a ref. kollegium és a theol. fakultás ifjúsága. Ott imát és beszédet szépei, lelkészet *Biró Sándor* h. vallástanár tartott. Itt nagy-szabásu és fényes volt a műsor s megfelelő a közönség. Szép buzgó imát mondott *Gaal Ferenc*, ifj elnök. *Tóth Gyula*, II. theol. sikerült ódáját nagy hatással szavaltta *Farkas Károly* III. th. »Kalvin és Farel« című dialogot szintén hatásosan adta elő, *Deési Sándor* és *Márton Árpád* th Minden dicséretre méltók voltak a zene és énekelőadások. Beszédet *Molnár Albert* theol. tanár tartott.

»Imprimi permittitur. † **Gustavus Carolus episcopus.**« E püspöki jóváhagyással ellátott irodalmi termékek fognak alapul szolgálni majd Erdély kultur-historikusának a Majláth-regime katolikus egyházi művelődésének rajzához. Két ilyen mű fekszik előttünk. Egy biboros, négy püspök, 120 plebánus, diszruhás világjak, vagy 200 gyertyás »Rózsafüzér-hülyg-

s több száz bárnész vásári nép részvételével 1899. évi október 26-án megtartott »tüntető körmenet« irodalmi emlékei. Az egyik címe: »A mikolai, másképp', kolozsvári csodatevő szent szűz kegyképeinek történeti vázlata«. Közli: Kovács Gyárfás áldozár. A másik: »A kolozsvári könnyező szűz kegyképeinek története.« Összeállította: Varjas Endre kegyesrendi *tanár* (!) E füzetek elterjesztéséhez mi is hozzájárulni kívánván — szívesen tesszük e kollegiális szolgálatot — rövid tartalmukat a következőkben adjuk: »A kép 1631-ben keletkezett és 1699. febr. 15-én kezdte el sirni s folytak könnyei 26 napon keresztül. A mikolai oláhoktól előbb a Kornis grófokhoz, majd tőlük a kolozsvári jezsuitákhoz került a »könnyező« s bár könnyei kiapadtak s csodatelei sem igen történtek mostanában, azért mégis ünneplik a mult csudáiért és hogyha tán ismét könnyörülne szegény népén s újra tenne csudákat. A történeti füzetek tanuságai szerint a csodatelekek számtalanok, de a felhozott példák azt látszanak bizonyítani, hogy *különösen áttérést fogadó protestánsok iránt legkegyesebb a kép.* A kép tiszteletének módjait számlálva elő »az ősök példáját« hordja fel Ezek: a kép előtt mondandó misékre *pénzt gyűjtögettek*; nyilvános körmeneteket rendeztek „az égő gyertyáknak fényözöne mellett, ajtatos énekek meg nem szűnő zengedezései, kürtök harsogása, dobpergések között“ gyónva és áldozva egyházi és világi méltóságok egyaránt“ Csudái hathatóságok »himlő, difteritisz-járvány, halálos betegség, vakság, nyavalyatörés, vízbehálás, tolvaj kitudása stb.« Sőt egy malomkerekek közt összezuzott s csontjait izzépporrá tört meghalt gyermeket is visszaadott az életnek. Kik e csudákat nem hiszik »azoknak végük lesz az örök veszedelem, az örök halál, a honnan nincs kiszabadulásuk. — Most halljuk, hogy már újra megkezdte csodateleleit; a piaristáknál egy évek óta vak a yernek, kiról az orvosok rég letettek, kapta vissza a könnyező képtől szeme világát. Nem tudjuk, mutogatják-e már — *pénzért?* Az idei országos vásárnak megvolt hát a sensatiója.

A szilágy-szolnoki ref. Egyházmegyéhez tartozó Völcsöki ref. hitközség új templomának folyó 1899. évi november hó 12-én d. e. 10. órákor tartandó föl-szentelési ünnepélyének programja: 1. Dr. Bartók György erdélyi ev. ref. püspök ő méltósága, kíséretével indul Kolozsvárról November 11-én d. e. 7 óra 25 perc, 2. Zsibóra érkezik nov. 11-én déli 12 óra 23 p. 3. a zsibói vasutállomásnál üdvözlí Veress Sándor, helybeli ref. lelkész. 4. Zsibóról indul nov. 11-én d. u. 12 óra 49 p. 5. Sülelmedre érkezik d. u. 1 óra 44 p. 6. Sülelmeden fogadás az egyházmegyei előljáróság által. 7. Sülelmedről kocsin Czikóra, nagyságos Péchy Mihály és nője gróf Dégenfeld Margit ő méltósága vendégszerető házához 8. November 12-én reggel 7 óra dor indulás Czikóról Szilágy-Csehbe kocsin. 9. Szilágy-Cseh község végén ünnepélyes fogadás. A ref. papi lakon üdvözlí Benkő Albert, helybeli lelkész 10. Szilágy-Csehben a ref. papi háznál tisztelgő küldöttségek testületek fogadása a Püspök által 11. November hó 12-én d. e. 10 órákor indulás Szilágy-Csehből Völcsökbe kocsin 12. Völcsök községében fogadás a helybeli lelkész által. 13. November hó 12-én d. e. fél 11 órákor Völcsökön a templomszentelési ünnepély kezdete — *Ünnepély* 14. Begyülő ének, éneklí a gyülekezet. 15. Invocatio; éneklí a gyülekezet 16. Karének. XCII. dics. előadja a helybeli dalkör. 17. Imát mond Viski Pál szilágy-szolnoki esperes. 18. XXIV-ik zsoltár; éneklí a gyülekezet. 19. Alkalmi egyházi beszéd tartja Kenessey Béla egyházkerületi közfőjegyző theol. igazgató tanár, 20. Karének. XC-ik zsoltár, előadja a helybeli dalkör. 21. Felavató beszéd, tartja dr. Bartók György püspök. 22. CCXVII-ik dics. 3-ik verse, éneklí a gyülekezet. 23. Esket Benkő Albert szilágy-csehi lelkész. 24. Keresztel K. Nagy Elek bogyándi lelkész. 25. Úr

vacsorát osztanak. Nagy Károly theol. tanár és Botka Károly nagydobai lelkész, egyházmegyei direktor 26. Templomépítés története, felolvassa a helybeli lelkész. 27. Berekesztő imát mond a helybeli lelkész. 28. „Hymnusz“ éneklí a gyülekezet. Ezzel az ünnepély beárazdik. — Délután 2 órákor közébed

Az udvarhelyi ref. egyházmegye udvarhelyi flókköre Parajdon, f. hó 30. án papi értekezletet tartott (A meghívó későn küldetett be a szerkesztőségünkhöz. Szerk.) Az értekezlet tárgyai 1. Elnöki megnyitó. 2. A mult gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítése. 3. Péter Károly és Mester János aai. felolvasásai. 4. Menyhárt András esperes aa. észrevételei Lajos Jánosnak a mult értekezleten tartott gyakorlati tárgy felolvasására. 5. Lehető indítványok. Az értekezletet megelőző isteni tiszteltelen imát mondott Menyhárt András esperes, egyházi beszédet Biró Aron lelkész aa. D. e. fél 9 órára a sóbánya megtekintése volt kitűzve; 7 órákor pedig táncal egybekötött estély rendeztetett a Szeretetház javára.

Szász Lajos a kolozsvári egyházközség belfarkas utcai templomának hosszú évek óta kántora e hó 24-én délután 5 órákor meghalt Idegbaja, mely régóta bántja, s mely miatt az utóbbi hónapokban szabadságot is élvezett, az utóbbi napokban súlyosabbá vált s hátrahagyott leveleiből úgy látszik lassanként érlelte meg benne az élettől való önkéntes megválás gondolatát. Ismét egy áldozat! Neje és kis fia gyászolják elhunytát.

Folyó hó 18-án Eresztevényen (Sepsi-m.) papválasztás volt, a hol az uredésbe levő állomásra a hívek egyhangn meghívása folytán **Bedeházi János**, noszolyi kör. lelkész aa. választatott meg.

Nyilvános köszönet. Nagytiszt. Kecskeméthy István theol. tanár úr özv. Domján Ferencné a leégeti kajántói papné részére 5 frtot juttatott a püspöki hivatalhoz. Fogadja érte a szegény özvegy hálás köszönetét.

Szerkesztői izenet.

J. Gy. Marosvásárhely. A jelen számra későn érkezett. Ezután használjuk föl.

Körösfő. A lappéldányok lehetőleg másodszer is megküldetnek. Jelen félévi előfizet és még hátralékos.

Hivatalos rész.

3937—1899.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi egyházi és iskolai testülethez és az összes egyházi alkalmazottakhoz.

Az általános kötelező koronaérték-számítás az 1900. évi január hó 1. ével életbelép s ez időtől fogva úgy az állami, mint más köztisztületi, valamint a magán forgalomban csakis ez tekintetik érvényesnek.

Fölhívjuk ennél fogva egyházkerületünk összes számadást vezető és nyilvános elszámolásra kötelezett testületeit, hogy összes számadási okmányait és könyveiket 1800. évi január hó 1-étől kezdve, koronaértékben vezetni és az e czélből szükséges intézkedéseket, az év végéig mulhatalanul végrehajtani szíveskedjenek.

Különösen figyelmeztetjük mindama lelkész, tanár és tanító aat, kinek az egyházkerületi központi pénztárból járandósága van folyósítva, hogy e járandóság fölveteléről szóló nyugtáikat szintén a törvényes érték-számítással állítsák ki, mert máskülönb azok elfogadhatók nem lesznek.

Kolozsvárt, 1899. október 25-én.

Kádár János dr.
titkár.

Bartók György dr.
elnök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

AZ

EVANGÉLIUM SZERINT REFORMÁLT ERDÉLYI EGYHÁZKERÜLET ÖSSZES HIVEINEK:

KEGYELEM ÉS BÉKESSÉG ISTENTŐL, A MI ATYÁNKTÓL ÉS AZ ÚR

JÉZUS KRISZTUSTÓL.

zen apostoli szavakkal köszöntöm erdélyi egyházkerületünk összes hiveit, midőn mint a kerület megvalasztott főpásztora püspöki székhelyemet immár elfoglalva, Isten megsegítő kegyelmével megkezdem a munkát, melynek végezésére elhivattam.

A testvéri szeretet melegével küldöm főpásztori üdvözlétemet és a ránk várakozó közös feladatok nagyságának élénk érzetében, valamint erőim elégtelenségének teljes tudatában, kérem összes hiveink egy célra törekvő együttes munkálkodását, hogy Isten megsegítő kegyelmébe vetett hittel, a Krisztus anyaszentegyháza, erdélyi egyházkerületünk iránt érzett szeretettel és a híven teljesített munkát megkoronázó siker biztató reményével folytathassuk istenországának tovább építését azokon az örökkévaló alapokon, melyeket hitünk Fejedelme lerakott és a melyeken nyugoszik az erdélyi magyar kálvinista Sion.

* * *

Mindenek előtt az Ige hirdetőihez, **a lelkipásztorokhoz és a tanítókhoz** intézem kérő és figyelmeztető szavaimat. Mert „**az aratni való sok, de az arató kevés**“ — azt mondja az Idvezítő, az apostol pedig arra figyelmeztet, hogy a ki az *örök életet* elnyerni akarja, annak „*a hit nemes harcát*“ meg kell küzdeni. Máté 9: 37. I. Tim. 6: 12.

E harcot megküzdeni, a munkát elvégezni: legelső sorban nekünk, *lelkipásztoroknak* a hivatásunk. Legyünk azért a harcban kitartók, a munkában fáradhatatlanok.

Olyan munkások, akik nem vallanak szégyent; a kik nem folytatnak üres szóharcot, hanem jól fejtegetik az igazság beszédit. II. Tim. 2: 14—16.

Zászlónk: a Krisztus. Jelszavunk: a lelki szabadság. Fegyverünk: az élő hit, a munkás szeretet. Ellenségeink: a közöny, a hitflenség, a vakhit, a babona. — Öltsük fel tehát Istennek minden fegyverét, hogy megállhassunk.

„*Mert nem a vér és a test ellen van a mi tusakodásunk, hanem a sötétségnek urai ellen, a gonoszság lelkei ellen, a melyek körülöttünk táborat járnak.* Ef. 6: 11. 12.

Az élő hit, a munkás szeretet fegyvereivel küzdjük meg e nemes harcot, úgy viselvén magunkat mindenekben, a mint méltó a Krisztus evangéliumához, *egy lélekben járván mindnyájan és együtt, egy szívvel-lélekkel küzdvén, a mi hitünknek javára, és semmiben sem hagyván magunkat az ellenségektől megfélemlítetténi.* Mert nekünk adatott a kegyelem, hogy ne csak *higgyünk* a Krisztusban, hanem *szenvedjünk* is érette, a ki meghalt a kereszten, hogy halálából mi nyerjünk életet.

És kérek titeket mindnyájan, a kiket *Órállókul* rendelt az Úr, legyetek hasonlatosak a jó pásztorhoz, a ki a nyáját kies mezőkön legelteti és arra nagy szorgalommal gondot visel, hogy közülök *egy is el ne tévelyedjék*, „felügyelve arra, nem kényszerűségből, hanem önként, nem úgy, hogy fölötte uralkodjatok, hanem úgy, hogy **példányképei legyetek a nyájnak.**“ I. Péter 5: 2. 3. — E világban, de ne e világ szerint éljete.

A világi bölcselkedés hiában való beszédeit megvessétek és a Krisztus igaz tudományát prédikáljátok mind alkalmas, mind pedig alkalmatlan időben, szorgalmasan gondot fordítván arra, hogy a Krisztus parancsai szerint is éljete, magatokat a világtól mocsoktalanul megóvjátok, hogy a földnek savai, a világnak világosságai legyetek.

A szeretet: a szabadság törvénye. És a ki a szabadság e tökéletes törvénye mellett megmarad; a ki nemcsak hirdeti, de a szerint is él és cselekszik: az olyan külső jutalom nélkül is *boldog az ő cselekvésében.* Rom. 8: 2; Jakab I: 25.

Legyetek tehát buzgók mind azoknak véghez vitelében, a mire a szeretet királyi törvénye kötelez, hogy boldogítván másokat, magatok is boldogok legyetek.

A bűnöst szeretettel dorgáljátok, a tévelygőt megfeddvén, jó utra vezessétek; a szenvedőknek, a töredelmes szívűeknek könyveit letöröljétek, a vérző sebeket bekötözzétek.

A gyöngéket erősítsétek; az elesetteket fölemeljétek; a betegeket meglátogassátok; az özvegyek, árvák és gyámolnélkül maradtak ügyét magatokra fölvegyétek s részükre az emberek szívében könyörületet szerezzétek.

A gyermekeket neveljétek Isten félelmében, a Krisztus szeretetében, hogy legyenek a családnak és az egyháznak ékességei.

Az ifjakat tegyétek erősekké a hitben s vigyázzatok, hogy az életnek rájuk leskelődő kísértései meg ne ejsék őket, hanem az Úrnak utáiban járva megőrizzék az ő törvényeit.

A férfiakat és a *nőket* buzdítsátok, kérjétek és intsetek, hogy a hitet megtartsák és a szeretet munkáiban szorgalmatosok és fáradhatatlanok legyenek.

A kiknek pedig élete alkonyul: *az öregeknek* szívét az örök élet reménységével betöltsétek.

* * *

Isten mellett munkálkodó szolgáló vagyunk mindnyájan.

Bár különbözők a nekünk adott kegyelmi ajándékok és a kör, melyben a reánk bízott talentumokkal sáfárkodni tartozunk; de egy a cél, a mely felé törve, a reánk bízott munkában fáradozunk, építvén Isten országát és szolgálván erdélyi egyházkerületünk örökkévaló érdekeit s ez által hazánk és nemzetünk szent ügyeit.

Hitet és szeretetet kell tehát magunkkal vinnünk mindnyájunknak és mindenhová: a családba, a községbe, az államba, a társadalomba; hitet és szeretetet a művészetbe, a tudományba. E hit nélkül az élet harcában elcsüggedünk; e szeretet nélkül a nemes tettek véghezvitelében meglankadunk. Hit és szeretet nélkül elfogyatkozik a mi reménységünk. — E kettőnek szent bélyegét nyomjuk reá mindenre, a mit alkotunk, hogy *ez a föld*, melyet Atyáink szereztek, *Istennek országa* legyen általunk.

E nemes munkában a lekipásztorok és tanítók mellett a legelső sorban egyházi **gondviselőinknek**, de utánok **minden tagnak**, a nagyoknak és a kicsinyeknek, a nőknek és a férfiaknak, az erőseknek és a gyengéknek különbség nélkül részt kell vennie, hogy arra a névre, a mely Atyáinktól szent örökségül szállt reánk, magunkat méltókká tegyük; hogy *igazi keresztyének, valódi protestánsok, jó kálvinisták* legyünk.

Elődeitek, midőn az evangélium zászlója alá állottak: harcoltak és áldoztak; templomokat emeltek, iskolákat építettek, Istennek és a hazának szolgáltak.

Ezt a munkát folytassuk tovább nem lankadó buzgalommal mi is.

Forgoldjátok tehát serényen az Úrnak oltárai körül; lobogjon azokon, mint égi tűz, soha el nem alvó lánggal a szeretet, hogy egész éltetek Istennek tetsző áldozat legyen.

Álljatok meg azért a hitben és minden dolgaitok szeretettel menjen végbe I. Kór. 16: 13. 14. *Mert a ki a Krisztus parancsolatait meg nem tartja s mégis az Ő hívének vallja magát: az olyan hazug és nincsen benne az igazság.* I. Ján. 2: 45.

Azért mindenekkel jót tegyetek, legfőképpen pedig a ti **hitsorsosaitokkal.**

Egy testnek lettünk tagjaivá.

Gondoskodjatok tehát a beteg tagok meggyógyulásáról, a gyengéknek megerősödéséről. A szükségben szenvedőkről meg ne felejtkezétek és a ki gyámolítást kér, azoknak segítségére menjete, hogy legyetek *élő kövek*, a kiből felépül Istennek temploma.

Sem a természetí, sem a lelki világban nincs aratás vetés nélkül. Legyetek hát hasonlatosok a szántóvetőhöz, ki jól megmivelt földbe veti el a magot: szánt, kapál, gyomlál, hogy pusztuljon a burján, szabadon fejlődjék és viruljon a vetés. — Legyen megújulása a mi egyházi életünknek is. „*Szántsatok új ugarat és ne vessetek tövissek közé.*“ Jer. 4. 3. Járjátok buzgón a templomot s „*ne legyetek az Igének csak hallgatói, hanem cselekvői is.*“ Jakab

1: 22. Távoztassátok el magatoktól a haragot, a gyűlölséget és öldököljétek meg a bűnt. — Magatokból és magatok körül írjátok ki a képmutatást és a hazug kegyeskedést. Alázzátok meg magatokat az Isten előtt s ne legyetek lélekben kevélyek. Vessetek töredelmet, hogy arassatok kegyelmet. Vessetek igazságot, hogy vegyetek szeretetet. Vessetek a léleknek, hogy örökéletet nyerjétek. Vessetek tiszta magot, s vigyázzatok, mert eljön a *Gonosz* s konkolyt hint az elvetett tiszta mag közé.

* * *

Ti kálvinisták vagytok. Az alap, melyen álltok, a Krisztus. Az elv, mely vezérel: a protestantizmus: *Tiltakozás minden ellen*, a mi az *evangeliummal* és a bennetek lakozó *Szentlélek* bizonyoságtételével ellenkezik. Nemcsak a *hit* kérdéseiben, de a *tudományban* és az *életben* is. Tiltakozás minden szolgaság ellen a szabadság érdekében, a lelki sötétség ellen a világosság érdekében, a társadalmi életet fenyegető agyrémek ellen az örökkévaló ideálok érdekében.

Kezünkben az *evangeliummal*, keblünkben a *Szentlélek* bizonyoságtételével jelenjünk meg mindenütt, és úgy a *tudományban*, mint az *életben* békességre hívjuk a nemesen küzdő feleket, feltárván előttök az igazságot.

A protestantizmusnak jutott a magasztos feladat, hogy a *tudományt* a vallással kibékítse, az *életet* a vallás által áthassa és megneemesítse.

Dogmákkal nem akarja megkötni a haladó idők kerekét, sőt segít utat törni a gondolatnak. Mert tudja, hogy „a *Lélek* mindeneket megvizsgál még az *Istenség* mélységeit is.“ I. Kor. 2: 10.

De midőn a *tudomány* előtt föltárja a *hit* templomát óva inti a feltudást és nem engedi, hogy durva kezekkel letörje annak az *égi angyalnak* szárnyait, mely csapásaival egyedül bírja fölrázni a Bethesda tespedő tavát, hogy megmozdult hullámai közt gyógyulást találjon a szenvedő beteg.

Ti azért *Isten félelmével* kössétek össze az *igazi tudományt* és a *valódi bölcseséget*, hogy legyetek a világosság fiai és ne járjatok sötétségben.

Hitet, szeretetet, tudományt vigyetek minden hová, a **közéletbe** is, hogy begyógyuljanak a sebek, melyektől korunknak beteges **társadalma** minden oldalon vérezik.

Legyetek rajta, hogy a szegénynek, a nyomorban szenvedőnek a szeretet nyújtson segítő jobbkezet és a jog és az igazság üljön bírói széket mindenütt.

De ingyen se hallgassatok azokra, sőt az **evangelium minden fegyverét** harcra vigyétek azok ellen, a kik vad fanatizmus, ádáz haraggal döngetik a társadalom két ezer éves kapuit, hogy betörvén, lerombolják a családi élet oltárait, darabokra szedjék az állam épületét s megsemmisítsék annak minden részét.

Ők megtagadják a *hazát*, a *nemzetet*, rátörnek az *államfők* életére, s királyi székéből letaszítani akarják az *Istent*.

Üzzétek el tehát magatoktól a hiában való gondolatokat s sziveitekben az élet nemes ideáljainak engedjétek helyet. A *nemzet- és a haza-szeretetnek*, a *trónhoz és a koronás királyhoz* ragaszkodó *hűségnek* *tündöklő erényeivel* és a *felsőbb hatalmaknak* *készségesen engedelmeskedő lélekkel* **vértessétek föl** magatokat mindnyájan, eszetekbe vévén, hogy »*minden hatalmaság Istentől rendeltetett és a fedelem is Isten szolgája a te javadra.*« Róm. 13: 1—8.

Magatokat ekként megerősítvén, sem a sötétség gonosz szellemeinek, sem a felforgató agyrémek hiveinek tábora meg ne rettentessen titeket, sőt ha ennek a világnak minden fundamentuma meginog: ti akkor is maradjatok *protestánsok*: rendületlenek az igaz hitben és mind annak szeretetében a mi a jó és a mi igaz és a mi tehát *isteni*. Legyetek kitartók és nem maradé a diadal. Mert a mi hitünk: *győzelem*.

* * *

Midőn atyafiságos indulattal kérlek és intelek titeket, mint testvéreimet a Krisztusban, mindezeknek végbevitelére: Istennek megsegítő kegyelmeért imádkozom mindnyájunkra és kérem Ő szentfelségét, hogy adja áldását egyházunkra, nemzetünkre, hazánkra és a koronás királyra, hogy az ő bölcs kormánya alatt terjedjen az igaz hit, vegyen erőt a szeretet, növekedést a szent élet. E végre tegyen titeket is erősekké a hitben, gazdagokká és bőségesekké az egymás iránti szeretetben, hogy megerősítvén a ti sziveiteket a *mi Istenünk és a mi Urunk Jézus Krisztus előtt a szentségben feddhetetlenek lehessetek mindnyájan*. I. Thesz. 3: 11—13.

Az Úr Jézusnak kegyelme, és az Istennek szeretete, és a Szentléleknek közössége legyen és maradjon veletek.

Kolozsvárt, az Urnak 1899-ik esztendejében, október hónap 31-edikén, a reformáció emléknapján.

DR. BARTÓK GYÖRGY

erdélyi ev. ref. püspök.

Válasz a »Protestáns Egyházi és Iskolai Lapnak«.

Azt irtuk volt: »legyünk azon, hogy egyházunk föladatait *maga az egyház* oldja meg s ne pedig valamely *belmissioi egylet*, melynek szelleme, párt-célja igen sokszor legalább is kétséges. Hangsúlyozzuk az *egyházi* életet, az *egyházi* működést. Álláspontunkat e formulába foglaljuk: »az egyházért az egyházzal.« Azonban a belmissio ez álláspontunkkal, mondtuk, nem ugyanazonegy dolog, sőt éppen ellentét lehet.« Lényegében az itt idézetteket mondtuk. Akkori sorainkból egyetlen sort sem törölhetünk. Véleményünk a dolgoknak nem egy oldalú, de több oldalú megfontolásából szűrődött le. Tisztelt laptársunk azt írja a mi rövid, de itt a főkérdést: a belmissio és egyház közötti viszonyt megvilágító véleményünkre, hogy mi »szavakkal játszunk.« Bocsánat, mi nem játszunk a szavakkal. Mert éppen azt kívánjuk, hogy a szavak: *dolgok* legyenek. A ki a szavakkal játszik, az, szerintünk, a dolgokkal játszik. Majd azt írja t. laptársunk: »Ilyen fogalmát a belmissionak (hol, t. i. a belmissio egyházon kívüli tevékenység) csak azok adják, a kik nincsenek tisztában azzal, hogy mi az a belmissio, a mit mi annak nevezünk.« Tehát nem vagyunk tisztában azzal, hogy mit nevez t. laptársunk belmissionak? Hát ez mindkettőnkre nézve baj, sőt t. laptársunkra nézve a félreértetés martiriuma. Szerencse, hogy a félreértést könnyen el lehet oszlatni. Csak precizirozni kell az álláspontot. Mert nem elég csak egyes belmissioi jelenségeket látnunk, bár ezekből is tudunk következtetni; de szükség a belmissioi tevékenység *principiumát* is határozottan kifejezni. *Mások* nincsenek tisztában álláspontunkkal? Oh, ennél is nagyobb baj, ha mimagunk nem volnánk tisztában saját álláspontunkkal! De nem akarunk ironikus modort követni. Tisztelt laptársunk sem ironiával szerezte kétségtelen érdemeit, melyeket mi szívesen ismerünk el.

A mi hibánk, úgy vesszük észre, az, hogy a belmissiot és az *egyházi* élet föllendítését nem ugyanezen egy dolognak tartjuk. Valóban, egyházi ember előtt nem elég csak általánosságban hangoztatni: belmissio! belmissio! Ez a kürtnek minbenesetre szép, de mégis csak bizonytalan hangzása. Ne értessünk félre. Mi meghajlunk a prot. belmissio munkássága, eredménye előtt. Őszintén valljuk, hogy a protestantizmusnak pirulnia kellene a katholicizmus előtt a belmissio valóban szent alkotásai nélkül. Szegénynyé és pedig szégyenletesen szegénynyé válna a protestantizmus, ha valamely hatalom elvenné tőle mindazt, a mit a belmissio hozott létre. Azonban van a dologban egy nagyjelentőségű mozzanat: a belmissio és az egyház közötti viszony. Ez a kérdés kezdettől fogva megvolt s ma is megvan. Maga Wichern, bár a belmissio-ban főként a valláserkölcsi mozzanatot tartja szem előtt, egyház és belmissio között koordinált viszonyt akar. Bunsen már az egyház organismusába akarja bekebelezni a belmissioi munkát. Így akarták ezt Harnack, Harws, Palmer, stb.

Mi csak annyit mondhatunk, hogy belmissio és pedig minden precisebb meghatározás nélküli belmissio

és *egyházi* élet nem ugyanazonegy dolog, sőt ellentét lehet. Plane így mondtuk: lehet. És ere a higgadt beszédre t. laptársunk idegesen felel. Lám, Diesterweg azt mondta volt, hogy a belmissio veszélyezteti a nemzetiséget, az erkölcsiséget és a szellemi szabadságot. Egy ily kategorikus kijelentésnek nem adunk ugyan igazat, de gondolkozunk fölötte. Harms kereken kinyilatkoztatja: „ha az én papságom ideje alatt belmissio üzetett volna a kieli gyülekezetben, hát akkor én azt a belmissionáriust kiutasítottam volna..“ De itt van a gyülekezeti élet föllendítésében oly nagy érdemeket szerzett Sulze. Sulze írja: Ha a belmissio nem szűnik meg rendezett egyházak életébe avatkozni, akkor e gyülekezetek a belmissiot, mint sektat fogják magukból kiküszöbölni.

Kifogástoltatott a belmissio *egyletí* mivolta s az egyházi rend tekintetében káros befolyása. Die Kirche müsse alle guten Werke thun »ohne Geschwözt der Vereine und Hochmuth der Vereinten.« A belmissiot az egyház romjának nevezték és ártalmas kuszó növénynek, mely az egyház fájának törzsét, ágait be lepi s életerőit kiszívja s így vagy a belmissionak, vagy az egyháznak pusztulnia kell. Kifogástoltatott a belmissio a papi hivatal szempontjából. Nem helyeseljük azt az esetet, hol superintendensi engedélyre volt szükség, hogy egy witembergi nő az ő beteg barátnőjét imával, bibliaolvasással vigasztalhasa, de nem tagadjuk, hogy a papi hivataltól mint Istentől rendelt központtól kell kiindulnia igen sok oly működésnek, melyet a belmissio magának vindikál. Hangoztatták azt az aggodalmat, hogy a belmissióban sektáskodó, vagy mindenesetre egyoldalú és egészségtelen irányzat rejlik. És nem tagadjuk, hogy egyházi szempontból egészségtelen irányzatok nagy erővel vették kezökbe azt a működést, melyet belmissio munkának nevezünk. A pietizmus büszke lehet belmissioi működésére. Az első bibliaintézet is az ő kebeléből született. Csakhogy minden intézménybe az ő specialis kegyességét akarja bevinni. A pietizmus a praktikus keresztényiség szempontjából egy epokhat jelent; de az ő ecclesioláival és konventikulumaival a mi *egyházi* álláspontunk nem rokonszenvezhet. A methodizmus is nagy belmissionárius. Varárnapai iskoláival, szegény-gondozásával, városi missionáriusaival és tractatus irodalmával valóban hatalom. A methodizmus tehát ugyancsak belmissioi munkát végez, de a methodista szellemmel egyházi álláspontunk ismét nem kibékíthető. Fliednernek, a diakonissa ügy nagy képviselőjének moélljei mennonita diakonissák, kiket ő hollandiában ismert meg. A foglyok gondját is fölvevő Fry Erzsébet quakkernő. A vasárnapi iskoláknak Németországba egyik behozója Oncken, a későbbi baptizta. Szóval, a mi egyházi álláspontunkon nem elégedhetünk meg a belmissionak csak hangoztatásával, sőt munkájával se; mi a belmissioi működés szellemét is akarjuk ismerni. Akarjuk precizirozni a belmissio és egyház közötti viszonyt. Annál is inkább, mert a belmissióban a hít és szeretet együtt jelenik meg s a belmissio nem csak jótékonytságot, de evangelizációt is folytat. A belmissio nem csak humánitás. A hitetlennek mondott s mindenesetre az egyházzal nem törődő humánitás százada is sok oly felséges művet alkotott, melyet ma belmissioi műnek mondanánk. A társadalmi bajok orvoslása, elhagyatott gyermekek, szegények, munkába lépő cselédek stb. ügye a XVIII.

század humanistáinak, szegénybarátainak, a felebaráti szeretet szövetségársainak is szívében feküdt. A szabad kőművesekben is ott van a philantropia. A belmissió a humanitást azonban evangéliumivá teszi, evangéliumi megerősítésben és megszentelődésben részesíti. A belmissió nem csak a jótékonyosság kérdése, de a vallásos felfogásnak is kérdése. A hit és szeretet ez a benső összekötése elvileg szép és helyes. Az erkölcsnek igazi motivuma a vallás. Ennélfogva kérjük tisztelt lapársunkat, hogy ne csodálkozzék, ha tudni akarjuk: micsoda viszonyt szánt magának a belmissió a mi egyházunkkal szemben? Egyháziilag szervezett istentiszteleti rendünkkel szemben, melyhez minden hívünk hozzájuthat, mi célja volna, például, a belmissio esti istentiszteleteinek? Hiszen, ha mi is Hollandsgänger volnánk! A mi községeknek van lelkipásztora; mire való volna hát valamely egyleti lelkigondozó, ki a lelkipásztori hivatallal contactusban sem igen akar lenni? Jó a vasárnapi iskola, hol szükség van erre és jó a tractatus irodalom. Azonban hadd lássuk: nincs-e methodismus mindezekben? Szóval: semmi nagyot sem vétkeztünk, mikor azt írtuk, hogy belmissio (általánosságban) és *egyházi* életünk intenzivitása még nem ugyanazonegy dolog. Aztán gondoljuk még meg a belmissio nem egy hívének felfogását a dologban. És pedig gondoljuk meg *egyházi* szempontból. Olvastunk mindnyájan ilyen belmissioi kijelentéseket: »Megvalljuk, mi többet használunk az államnak, mint az egyháznak. A belmissio szabadság és önkéntesség. A belmissio soha sem lehet hivatalos ügygyé. A belmissio nem túr bürokratikus gyámkodást, sem hierarchikust.« Mellesleg megjegyezzük, hogy a belmissioi egylet cliqueknek és önző pártirányzatnak kerülhet kezébe. Aztán a hivatalos szervezettség állandóságot ad az intézményeknek. Az ellenszenvvel került pap pedig éppen legmúltóbb képviselője a törvénynek és evangéliumnak, a pap: e *κρηστυέν* keresztyén a gyülekezetben. Igen, mi óhajtuk hogy a belmissioi működés lehetőleg az egyházi organismusba vételessék föl. Nem csak az evangelizálás, lelkigondozás, de a munkás szeretet sokféle mezeje is. Mi a belmissioiban nem csak socialis, de egyházi mozzanatot is akarunk látni. A belmissioi célérdekében is szükséges a belmissionak ez a különben már folyamatosan levő egyházasítása. Félünk, hogy a protestáns belmissio és az egyház is zártornya jut, ha a belmissio egy jó részében legalább bele nem olvad az egyházi organismusba. Az 1880. évben. Németországon még több az ev. diakonissa, mint az irgalmas nővér. De már 1885-ben 270 diakonissával szemben 680 irgalmas nővér van. De mi lenne, ha minden egyházközségünk képeztetne például egy diakonissát beteg hűveink számára, de meg gyermekmenhelyek számára is? Mért ne lehetne a szegénygondozást s még egyebet is körökre osztani be s felügyelőket adni e köröknek férfiakból és nőkből is? Ez a Chalmers rendszere. És mindezt és még sok egyebet az egyházi élet szervezetébe osztva be, az egyház organumai által hajtva végre. Stb.

Azonban e rövidnek szánt, de hoszúvá (és pongyolává) vált cikkemnek nem célja azt mutatni ki, hogy miként szervezkedjék az egyház a szeretet munkáinak gyakorlása végett; bár e kérdést éppen napi rendre kell tűznünk. Mostani célunk csak az volt, hogy röviden reagáljunk tisztelt lapársunk könnyüverü re-

flexioira s indokoljuk, hogy nem elég csak belmissiót mondani, de a belmissiónak egyházunk *intézményeinek és szelleméhez* való viszonyát is präcisírozni szükséges. Mert egyházunk nem minden belmissióval békélhet ki. Egyházunk nem fogadhatja el azt a szerepet, hogy bármely belmissioi egyletre nézve egyszerűen így szóljon: »Amannak növekednie kell, nekem pedig kisebbednem« (Ján. 3, 30.)

Szerkesztő.

Rendkívüli egyházkerületi gyűlés.

Egyházkerületünk az egyetemes konventhez felterjesztendő ügyek s különösen segélykérvények elintézése végett s ezekkel kapcsolatosan néhány urgós egyházkerületi ügyben való határozásra rendkívüli közgyűlés tartását határozta volt el a tavaszi rendes ülésen.

A rendkívüli ülés e hó 7-ére hivatott össze s tanácskozása t még e napon be is fejezte.

Dacára annak, hogy ez évben ez a gyűlés harmadik kerületi gyűlés volt, a tagok szép számmal (120—130) jelentek meg, a mi egyházi ügyeink iránti élénk érdeklődés bizonyosága.

Pont 10 órakor jelent meg a közgyűlési teremben az elnökség, élén *br. Bánffy Dezső* elnöklő főgondnokkal és *dr. Bartók György* püspökünkkel, kiket a tagok élénk éljenzéssel fogadtak.

Az ülés, mint rendesen, a püspök imájával kezdődött, melyben a »bölcsességnek, tanácsnak és anyaszentegyházunkért buzgó szeretetnek lelkét« kérte Istentől tanácskozásainkra. Az elnöklő főgondnok pár rövid szóval megnyitván az ülést, a megalakulás formáságai után bizottságok küldettek ki a szavazatok beszédére és a költségvetés előterjesztésére. Az ujonnan választott képviselők igazoltattak s Bodor Géza, a kézdi egyházmegye új esperese feleskettetett.

Tárgysorozat rendjén az Igazgató-tanács előterjesztése a közalapi segélykérvények ajánlására nézve változatlanul elfogadtatott. (A felajánlott egyházak és lelkészek névsorát jövő számunkban közöljük. Szerk.)

Jövőre a rendes kerületi gyűlések ideje — az illetékes testületektől bekért vélemények alapján — november hó első felére állapítottatott meg. Szükségessé tette e változtatást az, hogy a tavasszal tartatni szokott egyetemes konventi ülésekre a felterjesztéseket ker. közgyűlésekből kellvén megtenni, vagy állandóvá kellett volna tenni az őszi rendkívüli üléseket — a mi tekintve azt, hogy egy ily gyűlés tartása a kerületnek közel 5 ezer forintjába kerül, opportunusnak nem tekinthető — vagy a rendes közgyűlés idejét kellett őszre tenni. A ker. gyűlés az utóbbit határozta.

Az egyházkerületi papi özvegy-árvai gyámintézet ügyében a beérkezett vélemények alapján az Ig. tanács azt az előterjesztést teszi, hogy miután egyfelől ez intézet növekedésének forrásai elapadtak, másfelől az országos papi özvegy-árvai gyámintézet most már — bár elég szerényen — gondoskodik a papi özvegyek és árvák gyámolításáról, ez a kerületi gyámintézet 1896-ik évtől kezdve zártt intézetté nyilvánítottassék s belőle a segélyt csak azok nyerjenek, a kik 1896 előtt jutván özvegyesgre és árvaságra, az országos intézettől segélyt nem nyerhettek. Ezek évi osztaléka azonban

100 frtig emelkedjék. A mikor pedig az alapnak feleslege lesz, vagy teljesen felszabadul, munkaképtelenné lett lelkészek segélyezésére fordíttassék jövedelme s ez által mintegy nyugdíjintézeti szolgálatot teljesítsen. A közgyűlés, a püspök úr felszólalása folytán mellőzve Barabás József azon indítványát, hogy az alap megmaradt jövedelmeivel és eddigi feladataival változatlanul fenntartassék, az Igazgató-tanács javaslatát fogadta el, kiegészítve Menyhárdt András esperes azon kiegészítésével, hogy az 1896. előtt nyugalmazott, de özvegyárvaságra csak később jutott lelkészi hátramaradtak is részesítendőek segélyben. Az 1896. utáni befizetések mintegy 4000 frt — az erdélyi ev. ref. egyh.-kerület lelkészei és egyházi alapítványai címen a Szeretetháznak utaltattak át.

A református leánynövendékeknek a ref. felekezeti tanítóképezdékebe magántanulóul való felvétele tárgyában az Ig-tanácsi előterjesztést Parádi Kálmán tanügyi előadó olvasta fel. A kérdés történeti alakulását ismertetve oda konkludál, hogy e kérdést országosan az egyetemes konventnek kell a leánynövendékek javára megoldania. Ez irányban tétetik előterjesztés az egyetemes konventhez.

Következett az előző hangulatból következtetve, különösen a tanárok részéről heves vitát ígért Ig-tanácsi előterjesztés a Szeretetház ügyében. — Az Ig-tanácsi előterjesztés lapunk előző számában szószerint közölve volt. — A javaslat ellen beszéltek: *Barabás József* egerbegyi lelkész, *Fogarassi Albert* n.-enyedi, *Bod Károly* sz.-udvárhelyi —, *Balogh Károly* Kolozsvári —, *Gyulai D. Kálmán* m.-vásárhelyi tanárok. Mellette *Dr. Bartók György* püspök, *Váró Ferencz* n.-enyedi tanár, *Sándor József* orsz. képviselő főgondnok és *Gyártás Albert* bethleni lelkész. Az ellenzők vitájában a sarkpont a kötelező megadóztatás kérdése volt. Némelyek a czélszerűségét, mások egyenesen a jogi alapját vonták kétségbe. Abban egyek voltak, hogy minél magasabbat kívánjanak (egyetemes, általános árvaházat vagy teljes leánynevelő intézetet internátussal) és minél kevesebb hozzájárulást helyezzenek kilátásba (némelyek csupán a szeretet önkéntes adományait, mások (Bod Károly) »egyetemes« később »egyetemes progressiv« adózást. Ily értelemben nyújtottak be határozati javaslatot Fogarassi Albert és Bod Károly. A tervezet támogatói lelkesítően magas színvonalu beszédeket mondtak.

Dr. Bartók György püspök az adó kivetésének autonómiánkból folyó jogát védelmezte, az intézet eszméjének történeti fejlődését és alakulásait világitotta meg, annak a kettős célnak (árváink gondozása és leánygyermekneink egyházas nevelése) egyetemes egyházi fontosságát ecsetelte hatalmas vonásokkal, a melyeket a tervezett intézet mostani szerény eszközeihez mért formában már most szolgálni kíván. Zajos éljenzésre ragadta a közgyűlés tagjait, midőn hivatkozott arra az erkölcsi kötelezettségre, hogy azok a papok és tanárok, kik összes anyagi és szellemi vagyonukat, existenciájukat az anyaszentegyházról kapták és kapják, nem vonhatják meg a tápláló édes anyától csekélyke morzsáikat! A kik annyira bíznak a mások önkéntes szeretetadományaiban, hogy arra egy tízezerekbe kerülő

intézményt vélnek alapíthatónak: mutassák meg, hogy ez a szeretet náluk kötelező erőre emelkedett.

Sándor József főgondnok örvend azon, hogy itt a tanácskozás folyamán is fejlődött az eszme. Igenis, oly fontosnak tartja a ref. leány nevelő intézetet, hogy egy ilyennek megteremtését már most ki kell mondanunk, meg is kell valósítanunk, hogy leányaink felekezeti érzületére veszélyes mostani nevelkedésükön segíthessünk. Megdöbbentő példákkal illusztrálja felekezeti tudatunk hanyatlását, a mely a neveiesből folyik. Ily intézet megalapítását a kerület vezetése mellett, tegyük asszonyaink kezébe le. Maga ha a szeretetház mostani tervezetében marad meg 100 frtot, ha a leánynevelő intézet terve győz, ez összeget 10 éven át fizetni kész. (Lelkes éjenzés.) A következő határozati javaslatot nyújtja be:

Mondja ki a közgyűlés, hogy a határozati javaslat intézkedéseit *ideiglenes jelleggel* jóvá hagyja és elfogadja s ez alapon a lelkészi és tanári árvák gondozásának ügyét helyes mederbe terelve látja: feltétlenül szükségesnek tartja azonban egy bennlakásos magasabb protestáns leánynevelő-intézet létrehozását, melynek keretében lesz papi, tanári leány-árvák intézeti nevelése s illetve elhelyezése is véglegesen megoldva s mert prot. leánynevelő-intézet létesítése céljából az egyházkerület a ref. nők bevonásával egy nagyszabású gyűjtési akciózt s esetleg közmegegyeztetési eljárást is indít meg. E végből útasittatik az Ig. tanács s illetve a határozati javaslat 11. pontja értelmében kiküldendő bizottság, hogy javaslatát az egyházmegyék stb. kikérdezésével már a legközelebbi rendes közgyűlésre ily értelemben dolgozza ki, megjelölve a költségvetést és az intézet egész létesítése és fenntartási tervezetét.

Váró Ferenc örömmel konstatálja, hogy itt a kételyek és aggodalmak is termékenyítőleg hatottak. Minden halasztásnak ellensége akkor, mikor olyan viszonyok közt élünk, a melyeknek megdöbbentő kékét tárta fel egyházunk egy előkelő tagja Ritoók Zsigmond. Lehetetlennek tartja, hogy megtagadhassa az egyházért való áldozathozatalt éppen az erdélyi ref. tanár, kit egyháza úgy a maga, mint iskolai ügyei intézésében már érdemtelenül (mielőtt arra érdemeket szerzett volna) olyan kiváltságokkal ruház fel, a melynek párja nincs a kontinensen. Hogy a kollegiumok hozzájárulását ily tisztán egyházi intézményhez az alapító-levelek ki nem zárják, a mint egyesek állítják, arra elég bizonyosság az, hogy az Emkének is tett kollégiumi előjáróság alapítványokat. S ha ezt akkor — mert az egyházon kívüli cél volt — az előjáróság tagjaira háritotta is az Ig-tanács, bizonyos, hogy nem fogja tenni egyházi intézménynél. Örvend a Sándor József indítványának s azt elfogadja. — *Gyártás Albert* lelkes támogató beszéde után a papság részéről *Dr. Bartók* püspök és *Br Bánffy Dezső* főgondnok is készséggel járulnak az Ig-tanács részéről a Sándor József határozati javaslatához, mint a mely az Ig-tanács szerényebb álláspontjának még magasabb formában való érvényesülése.

Egy kölcsönös félreértékesen alapult kis incidens lejátszása után Sándor József és Fogarassi közt a kérdés szavazásra bocsáttatott. A Fogarassi határozati

javaslata mellett szavaztak tizen, a Bod Károlyé mellett egymaga, a Sándor Józsefé lelkes éljenzések közt emeltetett óriási többséggel határozattá, melyet midőn elnök enuncziál, egyben a ker. közgyűlés köszönetét fejezi ki a Sándor József 1000 frtos alapítványáért, 100 frtot adott a Szeretetházra Szacsvey Sándor főgondnok is. — Két távolmaradt képviselő a Szeretetház céljaira büntette meg magát: *Hegedüs Sándor* miniszter 50 frtig, *Bedő József*, 5-frtig Köszönet; követendő példa.

A délutáni folytatólagos ülésen elfogadtatott a *m. n.-zsombori hírtok számadásairól* szóló Ig-tanácsi előterjesztés, mely minden nagyobb vita nélkül azzal a szomorú tudomásul vétellel záródott le, hogy szerencsétlen spekuláció, szakértelem hiánya és kellő ellenőrzés hiánya miatt 50—60 ezer forint kért okozott az egyházkerületnek. Vajha sohase ismétlődne többé eféle!

(Folytatása következik)

Egyházi élet.

A kézdi egyházmegyéből.

(Folytatás)

A méltóságos állandó Igazgató-tanács b. e. *Szász Domokos* püspökünk emlékének megörökítésére s utolsó alkotásának: a kolozsvári Szeretetháznak befejezhető céljából »Felhívást« és »Gyűjtő-íveket« küldvén le: ezeket az egyházközségeknek s egyeseknek aug. 8-án szétküldöttem, visszaküldésükre september 20-át tűzve ki. A felterjesztés határidejéig visszaérkezett »Gyűjtő-ívek«-en befolyt:

1. Alcsernátonból 17 frt 95 kr. 2. Bodor Gézánetől 8 frt 50 kr. 3. Bodor Ferencz kir. közjegyző 5 frt. 4. Csikszeredából 5 frt 50 kr. 5. Felcsernátonból 4 frt 20 kr. 6. Fel-Torjáról 1 frt. 7. Ikafalváról 2 frt 70 kr. 8. Mártonfalváról 1 frt 60 kr. 9. Márkusfalváról 5 frt 85 kr. 10. Keresztes Edétől 1 frt.

A begyűlt összeget, 53 frt 30 krt, a méltóságos állandó Igazgatótanácshoz fölterjesztettem.

A mai postával érkezett Bakcsi Gáspár algondnok aatól 5 frt.

Lázár Mihály főgondnok és Kovács Károly egyházmegyei tanácsbíró aai »Gyűjtő-ívei«-ket üresen küldötték vissza. Léczfalvi és k.-albisi lelkészársaim jelentették, hogy a sikeresebb eredmény érdekeért a gyűjtést későbbre halasztották. Három egyházközség sürgetésemet figyelmen kívül hagyta.

* * *

Az egyházi adózás reformja már a múlt század végén foglalkoztatta II József császár ő Felségét. Az általa pengetett hur megzendült újra s ennek hangja harmonikusan bevegült az 1847—48 évi országos törvényhozás szabadságot, jogegyenlőséget s arányos közös teherviselést hangoztató, egy jobb jövő zenéjét képező akkordjaiba. Most egyetemes magyar reformált egyházunk foglalkozik e nehéz kérdés megoldásával s az e tárgyban kapott összeirásai és jelentő ívek az egyházközségek előjáróságai által, nagy munkával, fáradsággal utánjárással és sok számítással összeállítva,

hozzám beterjesztettek és én ezeket az ezek alapján készített összesített kimutatással, a rendes határidőben, a méltóságos állandó Igazgatótanácshoz fölterjesztettem.

Ezen kimutatás szerint a jelenleg viselt összes egyházi teher az összes állami egyenes adónak az alább feltüntetett százalékaik képezi egyházközségenként:

Alcsernátonban 24·69⁰/₀-át. Bétán 64·92⁰/₀ át. Csikmegyei körlelkészségben 17·64⁰/₀-át. Dálnokban 41·30⁰/₀-át. Felcsernátonban 54·64⁰/₀-át. Fel-Torján 38·29⁰/₀-át. Ikafalván 47·18⁰/₀-át. Karatnán 35·02⁰/₀-át. Albishan 54·75⁰/₀-át. Mártonfalván 33·25⁰/₀-át. Léczfalván 46·43⁰/₀-át. Maksán 56·31⁰/₀ át. Márkusfalván 25·63⁰/₀-át.

Az egész egyházmegye összes egyházi terhe pedig az összes egyházmegyebeli ref. egyháztagok állami összes egyenes adójának 38·84⁰/₀-át teszi.

Mindig csodálkozással gondoltam és gondolok rá ma is, hogy egy rendszer, mely annyira leélte magát, mint a keperendszer, hogy tarthatta és tarthatja fenn magát? És a feleletet papságunk önmegtadadásában találtam, mely anynyi időn át lemondani tudott jogos igényeiről s mindig csak remélte, idáig nem kérte és soha sem követelte, mint ez más pályákon történt, hogy hivatala terheivel a javadalom arányba hozassék. Munkálkodott nem a fizetésért, mely még a létminimumot sem adta meg; hanem magáért az ügyért, annak szentségeért önzetlenül, igen sokszor nyomorogva, de panasz és zugolódás nélkül.

* * *

Bitai egyházközségünk presbyteriumának ajánlatára a kebli közgyűlés elhatározta, hogy az énekvezéri képét, melyet az egyházközség szokott beszélni fizeti ebből énekvezérét 150 frt készpénzzel; az idén a hivekre pénzben rójja ki és szedi be. Ezen határozat a kepezés idején terjesztvén be hozzám, mivel abban az egyházközség megkárosítását láttam, a határozat végrehajtását betiltottam. Egyházi törvényeink vonatkozó szakaszai értelmében presbyteriumra a felelősséget kimondottam, Számadó gondnokotanyagi kártérítés kötelezettsége mellett útasítottam, hogy terményben, a papi kepe hozama szerint, szedje be az ősz képét, kalangyája után 1/2 hectoliter búzát számítva,

* * *

Lélekemelő ünnepségeken részvételhez is volt szerencsénk. A testvér orbai egyházmegye egyházközségeiben végzett püspöki vizsgálatot a papolczi nms. és szt. ekklézsia díszes új templomának főtiszteletű püspök urunk által, augusztus 27-én történt fölszentelése nyitotta meg. Ez ünnep örömeiben és felemelő hatásában egyházmegyénk képviselőiben tiszt. Kiss József főjegyző, Kelemen Győző direktor, Benedek Ignác, Kovács István és Jáni Lajos paptársaimmal vettünk részt, aug. 26-án a barátosi vasuti állomásnál csatlakozva a főt. és mlgs. Püspök urat szokatlan lelkesedéssel fogadó kísérethez.

A püspöki vizsgálat végeztével főt. Püspök urunk september 3-án érkezett egyházmegyénk területére, a k.-vásárhelyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközséget meglátogatni és ezen virágzó egyházközség orszálfalvi filiájának templomát felszentelni. Egyházmegyénk presbyteriumait s általuk összes hiveinket értesítettem erről s fölhivtam az ünnepélyes fogadtatásban való

részvételre. Egyházmegyénk határszélén, a szt.-katolnai hidnál a csaknem teljes számban megjelent paptársaim élén hiveink és más felekezeti testvéreink nagy sokasága által követve volt szerencsém üdvözölni egyházmegyénk közönsége nevében szeretve tisztelt főpásztorunkat. Szept 4-én papi testületünk részt vett az oroszfalvi templomszentelésen s ennek végeztével tisztelgett főtiszt. dr. Bartók György püspök és nt. Kenessey Béla egyházkerületi főegyző aainál.

Egyházi törvényeink elrendelvény, hogy a közgyűlés tárgyai az egyhamegyei tanács által előkészítendő, törvényeink ezen intézkedésének érvényesítésére s hatályba léptetésére sept. 14-én egyhm. tanács ülést tartottunk s így közgyűlésünk fontos tárgyai törvényszerűen előkészítve, mint egyhamegyei tanácsunk előterjesztései kerülnek közgyűlésünk elé.

Mult közgyűlésünknek az egyhm. és *algondnoki* állásokra eszközölt jelöléseiről, főjegyző aa. a határozatokat sept. 12-én hozzám juttatván, ezeket a következő napon a mlgs. állandó Igazgatótanácshoz fölterjesztettem, kérve ezen állások betöltésének közelebbi egyhker. közgyűlésünk tárgysorozatába felvételét. Ugyanekkor terjesztettem föl közgyűlésünk az egyházkerületi közgyűlés megtartására okt. 13. nov. 13. közti időt ajánló véleményét.

* * *

Érdeklődéssel várom s azt hiszem várjuk mindnyájan *Bodor János* zágoni lekipásztortársunknak minél hamarabb megjelenő, a népiskola I—II. osztályai számára *»Kis tanulók hit- és erkölcsstana«*, a III—IV. osztályok számára *»Ó szövetségi szent történetek«*, az V—VI. osztályok számára *»Uj szövetségi szent történetek«* címén szerkesztett művei megjelenését. Erdélyi egyházkerületünkben készült elemi népiskolai vallás-tankönyvek irodalmában ez leszen az első, melyet a közvetlen egyéni tapasztalat mellett, a gyakorlati oktatás mezején, a falusi gyermeki kedéllyel s kizárólag az iskolai fejlesztésre utalt szük korlátu fejlettséggel bíró lélekkel való mindennapiérintkezés s az ehhez alkalmazkodni kívánó szükség érzet s gyakorlati képzettség hoz létre Szerző már az által is igyekezik tankönyvét a gyermekkel megkedveltetni, hogy mi a gyermeki kedélyre legkedvesebben hat, kíváncsiságát, érdeklődését leginkább foglalkoztatja a könyvek iránt; azt viszi be tankönyvébe: a bibliai események művészi képeinek az illusztráció jelen izlését kielégítő másolatával díszítve könyveit. Ennek daczára, szerző kiváló gondot fordít arra, a mi népünk s egyházaink szegénysége miatt a tankönyvek beszerzésének és kelendőségének egyik elengedhetetlen föltétele: az olcsóságra.

Nem csupán azért emlitem fel e tényt, hogy ez által a vallásos nevelésnek egy örvendetes jelenségét adjam tudtul a nt. közgyűlésnek, hanem az a czél is vezérel, hogy az ezen tárgyat illető kötelességeinkkel ez alkalommal is foglalkozunk.

Általánosan ismert dolog, hogy a vallásos nevelés az általános nevelés más tárgyainak rohamos haladásával nem tartott lépést és községi népiskoláink órarendjeiben a vallástan tanítására szánt órák sem az idő beosztás, sem az órák számát tekintve, nem foglalták el az ezeket megillető helyet. És maga a ta-

nítás is, a gyakorlati életben az erkölcsi és hitélet terén, nem hozta meg a tőle várt eredményeket. Innen van, hogy a jelen kort a hittel való keveset törődés, a vallásos buzgóságban és áldozatkészségben fel-feltűnedező szegénység és erkölcsi kötelelességekkel szemben gyakran nyilvánuló közönyösség jellemzi. Ez a szomorú jelenség arra figyelmeztet minket, hogy minden rendelkezésünkre álló eszközt két kézzel ragadjunk meg s minden kínálkozó alkalmat azonnal használjunk fel arra, hogy ha a jelen helyzeten segíteni nem is áll módunkban, de a jövőt a vallásos nevelés által úgy készítsük elő, hogy a nyomunkba lépő nemzedékek lelki és kedély-világában, az evangéliumi hit, s Krisztusi szeretet és a prot. áldozatkészség legyenek az uralkodó hatalom.

Nem elérhetetlen cél ez nt. közgyűlés! Akarat kell hozzá és lankadást s áldozatot nem kimélő munkáság. Ezen munkából mindnyájan vegyük ki részünket. Feleljünk meg annak, a mire Isten elhívott s hivatásunk elkötelezett. Eddig is nyitva állt erre elűttünk a tér. Most a vallás és közoktatásügyi m. kir. Minister úr Ő Nagyméltósága eszközt is adott kezünkbe, hogy ezen a jövő harczosait kiképezhessük, midőn f. évi 32543 számú rendeletével kimondotta, hogy a tanítók tanítványait a rendes tanmenetet nem zavaró minden istentiszteletre az iskolai hatóság vagy az illető lelkész kívánságára kötelesek templomba vinni és ott rájuk felügyelni. Csak kívánnunk kell és a tanulók által benépesednek templomaink. Csak tanítanunk kell és Isten dicsérete betölti egészen az Úrnak házat. Csak be kell oltani a fogékony gyermeki szivekbe az Úr házában szerelmét s az majdan buzgóbban látogatgatja a felnőttekkel is a templomot.

(Folytatása következik.)

Tanári állás és iskolai kormányzat a tiszántuli ev ref. egyházkerületben.

(Folytatás és vége.)

Minden qualifiatiohoz kötött hivatali karnak meg van a maga jog- és hatásköre. A bíró függetlenül hozza ítéleteit, a pap a maga izlése szerint választja és dolgozza fel textusát, a gazda azt vet földjébe, a mit jónak lát; egyik sem kéri ki a maga szakmájában a professor véleményét. Probálnánk csak beleavatkozni valamelyik dolgába! Aspirálnánk csak törvényszéki elnökségre, esperességre tanári diplománkkal! Bizony, a lipótmezei épület-csoportig meg sem állanának velünk!

Pedig a ref. tanárral szemben ezt gyakorolják per longum et latum, midőn a nagyobbbrészt idegen elemekből összealkotott igazgató-tanács magának tartja fenn mindazon intézkedési jogokat, melyek a dolog természetéből kifolyólag az iskola tanárkarára vagy igazgatójára tartoznak más intézeteknél.

Avagy nem saját posítiójából szorítják ki az igazgatót, midőn az igazgató-tanácsnak tanári képesítéssel nem bíró elnöke, vagy helyettese vezeti a vizsgálatot, állapítja meg a vizsgálatok idejét, módját? Nem sértő és lealacsonyító a tanárkarra, ha e szabályzat még az osztályzatok megállapítására is befolyást biztosít nem tanároknak? Nincs-e kétségbe vonva a

tanár elfogulatlan, józan ítélőképessége ott, a hol a tanuló tandíjmentessége, jutalmazása vagy büntetése felett az iskolán kívül álló tényezők döntenek? (11 §.)

Más középiskolában az igazgatón kívül a kir. főigazgató vagy még a kerületi tanügyi bizottság kiküldöttje ellenőrzi az intézetet s abban a tanárok működését. És ez az ellenőrzés teljesen megfelelőnek kielégítőnek bizonyult; mert a bizalom fokozza a munkakedvet s a felelősségérzet ambíciót önt — még a tanárba is.

Nagyon sajnálatra méltó körülmény, ha csak a legmagyarabb felekezeti tanárai nem szerezhették meg maguk iránt ezt a bizalmat. Pirulnunk kell más kortársunk előtt, mert a mi ellenőrzésünkre nem tartják elegendőnek kir. főigazgatónk és egyh. kerületünk elismert érdemes gimnásiumi felügyelőjének átteintő képességét, — igazgatónk és collegáink látogatásait nem is számítva — a mi számunkra kebelbeli tanügyi bizottságot is kell szervezni az iskola kormányzó testületébe választandó szerencsés szülék vagy tanítványaink jóttakaró ismerősei köréből, hogy legyenek a kik a tanárra nyitogassák az osztály ajtaját, megzavarják a tanítás menetét, felülbírálják egyetemen szerzett tanári képesítésünket és ami a legkeserűbb, — megbízhatóságunk tekintélyét lealacsonyítsák saját tanítványaink előtt. (18. §.)

Mem féltünk és nincs okunk félni a nyilvánosságtól ezután sem. A tanügy iránt érdeklődőket szívesen fogadjuk bármikor, melyről minden tanítványunk s a nagyközönség is csak azt olvashatja le, hogy a tanár lelkiismeretessége, hivatali buzgalma más forrásból fakad, mint saját énjéből.

Lehetet idő, mikor ez a magát túlélt ellenőrzési rendszer jó szolgálatot tett az iskolának. Mert az egyházkerületi felügyelő s a kir. főigazgató hiányában kellett létezni legalább egy olyan testületnek, mely az iskola működését ellenőrizze, számba vegye, ügyeit, bajait intézze, lehettek olyan viszonyok, a midőn egyik vagy másik tekintélyes pártfogónk vagy alapítónk a maga bölcs belátásával, széles körű tudással, kiváló mértékben emelhetette az iskola színvonalát kívülről — talán még paedagogiai szempontból is. Mert akkor a tanári állás még nem volt külön képesítéshez kötve, mert — valjuk be őszintén, — javarészt ekklesiához nem jutott theologusokkal és az iskolából éppen hogy kikerült fiatal, sok esetben tapasztalatlan diákokkal töltötték be. Tisztelet a nagyszámú kivételnek, kiket az egyéni rátermettség, a tudományok kedvelése s a pálya önzéstelen szeretete kreált tanárokká!

De manapság a tanári pálya épp oly életcél, mint a többi. Sok esetben nehezebb gulificatiót kíván, mint a többi. S miután oly szép anyagi javadalmazással nem kecsegtet, mint igen sok más életpálya, — gyanítanunk kell, hogy a tanítás és nevelés ügye iránt iskoláink színvonalának emelésére hoztunk magunkkal legalább is annyi munkakedvet és igyekeztünk szerezni legalább is akkora szakképzettséget és aesthetikai izlést, mint a menyit e tekintetben a szerénység teljes hiányát feltételezve, — nem tanárok arrogálhatnak maguknak máskülönben legalaposabb miveltség mellett is.

Illusorius tehát a gyámkodó törekvések tulzásba hajtása nem tanárok részéről tanárok felett. Sehogyan

sem állja meg a józan gondolkodás kritikáját ez a mi legujabb rendszabályunk még úgy sem, ha az egyh. kerületi rendeletek szigorára hivatkoznak is a tanári állással szemben. Mert beismerjük, hogy ref. iskola tanárai vagyunk, de — mi szegénységünk dacára — büszkék is akarunk lenni állásunkra és nem szégyenkezni ammiatt. Szívesen belenyugozunk abba a tudatba, hogy iskolánk az egyház veteményes kertje. De azt a felfogást, hogy ennek a kertnek a gondozásában, mivelsében minden más mesterember hivatottabb, jogosultabb, mint a kertész, — az iskola tanárkara és igazgatója: — a protestantismus nevében kell vissza utasítanunk.

A tanárkar nagymérvű mellőzése, mondhatni kizárása a szervezendő igazgatótanácsból igaztalan és indokolatlan még abban az esetben is, ha e testület hatáskörébe csak az anyagi ügyek tartoznának.

Az iskola alapjainak kezelése, vagy jövedelmének hová fordítása iránt van annyi érzék a tanárban is, mint a más pályán működőkben. Nem szerénytelenség, ha saját műhelyében — igazgatója, szakavatott felügyelői és gondnokai után, — elsőseget kíván magának a tanárkar ezen a téren is; mert legtöbbször ő látja, ő érzi s így legjobban ő ismerheti a gondjaira bízott intézet gyarapodásának összes feltételeit. A tanár existenciája, — úgy hisszük, — jobban fűződik az iskola szellemi és anyagi állapotához, mint bárki másé. Osztoznia kell annak jó és balsorsában egyaránt. És így abban a testületben, mely fenntartásának nevezi magát, az alapítók és a segélyezők után senki sem tulajdoníthat magának több jogosultságot, mint az intézet tanárai. Csak azt kell belátni, hogy a tanár is tagja egyházának és missiója épp oly fontos közoktatásügyünk hajlékaiban, mint akár a papé a szorosán vett egyházi életben, vagy a bíró a törvényházban.

Különben az anyagi ügyek intézésére a külső tényezők lehető legkorlátlanabb rendelkezési jogát sem kifogásolnók, ha nem látnánk ebben törekvést a servilistikus hajlamok elhíntésére, kifejlesztésére a tanárban; ha nem hallanánk: »akad kutya korpára!« féle kijelentéseket a tanárra még intelligens testületekben is, mikor a tanári fizetések rendezésére kerül a sor; avagy csak egyetlen egy esetet tudnánk arra, hogy az így szervezett fenntartótestületek önként tették az iskolát a tanár otthonává. De a külső körülmények pressioja s a felsőbbek egyenes rendelkezése mozdította elő az iskolák s azokban a tanárok ügyét még a legvagyonosabb fenntartó testületek kezei között is.

Az iskoláknak nyújtott jelentékeny államsegély mellett s a folytonos sürgetés dacára nem egy tanárunk szolgál most is — némelyik 20—25 év óta, — minden korpótlék nélkül, minimális fizetéssel, az államiakénál többnyire kisebbre szabott lakáspénzzel. A ref. tanárnak csak heti óra száma, adója és felettes hatósága több. A megnehezített viszonyok között legalább állásunk tekintélyét ne kisebbítsék, mert a mi a tanárt bántja, nem hagyja érintetlenül az iskolát sem.

Ha intező köreink szeretettel, elfogulatlanul vizsgálják a tanárság helyzetét és viszonyait egyházkerületünkben: nem egy okára fognak rábukkanni annak a beteges, kóros állapotnak, melyet a *protestáns közszellem hanyatlása* czimén oly gyakran elpanaszol-

lunk. Siessünk e baj orvoslására addig, míg nem késő. A méltányosság irját, melyet oly sokféle alakban kinnlátunk idegeneknek, vegyük elé s alkalmazzuk egyszer saját sebeinkre is. Egyházkerületünk derék fennkölt gondolkozásu papsága fog jelen lenni a műtét végzésénél. Soraikból nem egyszer hallottunk védelmező, intőszózatot. A mi szavunk kifáradt, gyenge, pusztában elhaló. Bennök bízunk. Beteg testvérükről van szó: a tanárság protestans érzületének megmentéséről, vagy kihalni engedéséről.

Ezt a pusztító kórt a tanárságban s a tanári működés terén eléggé indokolják a fentebb vázolt okok és körülmények; a *mellőzés* és *kicsinylés*, mely a tanárt hontalanná teszi saját hajlékában, az iskolában is. Erre vezethető vissza legtöbb esetben iskoláinkban az anyagi viszonyok csábítgatása, kecsegtetése daczára szünni nem akaró tanárváltozás, pályázataink meddősege. A tanárváltozás terén egyes fiatal intézeteink oly szép recordot értek egy-két emberöltő alatt, a minővel fennállása óta talán a cambridgei egyetem sem dicsekedhetik. Mert a tanár, főleg a ref. tanár, nem a pénzért, nem az anyagi jóllétért szánta magát erre a pályára, hanem egyháza iránti szeretetből, az állás tisztességeért.

És hová mennek javarészt ezek a mi vándormadaraink. .? Kövessük őket. Vigasztalódjék!

Legalább egyrésztők nem idegenben köt ki! A mi régióinkba is van hely tehát, a hol a tanári állást jobban tisztelik, inkább megbecsülik, mint nálunk, — s a hol többnyire a halál kaszája csinál tanárváltozást.

Okuljunk! Adjuk meg a tanárnak, ami a tanaré és ne ruházzuk méltatlanul másokra azt a kis decarumot, mely őt e pálya felé vonzotta. — Szakítsunk már azzal az igaztalan, bántó felfogással, hogy a tanár ellensége az iskolának. Hisz' a vadállat is tudja gondolnó a maga fészket, nemhogy szétrombolja azt!

Tanuljunk! És most a XX. század küszöbén alkossunk olyan rendszabályt egyik legfontosabb intézetünk tanáraitra, hogy abból méltányosságot, igazságot, humanitást, ember-és munkatiszteletet mások tanulhassanak! »Mindeneket megvizsgáljatok s ami jó, azt megtartsátok!« — s.

Az élet.

Az élet a maga összességében oly széles körű fogalom, hogy arról egy pár sorban írni alig lehet. E szónál az elmélkedésnek oly tág tere nyílik, hogy köteteket írhatnánk tele, mégsem fejthetnők azt ki a maga egészében és teljességében, mert hiszen magának a világnak létele nem egyéb, mint élet; élet a maga egészében, élet nyilvánulásaiban, konkrét megvalósulásában. Éppen azért a t. olvasó elnézését kérem, ha e sorok nem egészen felelnek meg a fenti címnek. Kü'önben is nem az a célom, hogy az életet kimerítően fejtegessem, hanem — mint végül látni fogjuk — annak egy megnyilatkozására akarom felhívni a figyelmet.

Az emberi szervezet, a testi s lelki tehetségek összeműködése élet. Azonban nemcsak az egyesek, az egyének életéről szólhatunk, mert nemcsak egyéni élet van, hanem van állami, van egyházi, szóval van tár-

sadalmi élet is, melyről — mint ilyenről — szintén beszélhetünk. De a társadalmi élet végeredményében nem egyéb, mint az egyének életének összesege, tehát ha a társadalmi életet vizsgáljuk, bíráljuk, nem teszünk mást, mint hogy az egyének életének megnyilatkozásai felett mondunk ítéletet. És ha a társadalmi élet pang, vagy rossz irányban halad, ott a hibát az egyes emberek életében kell keresnünk, ott a vezérlő szellem, a világnézet rossz, ott hiányzik a helyes fogalom azon magasztos célról, mely mint szövétnek kell, hogy lebegjen az ember előtt, ott nem él a szívben ama felséges hivatás-érzet, melyre a Mindenható teremtett mely az ember fogalmában bennfoglaltatik.

Ha a társadalmi életet, annak megnyilatkozásait vizsgáljuk, eléggé szomorú kép tűnik szemünk elé. Társaságban él mindenki, mert erre van teremtve az Isten által; a társas lényeknek pedig az volna hivatásuk, hogy — minden önzést kizárva — kölcsönösen támogassák egymást a nemes célok és tervek kivitelében s ez úton munkálják a saját, a mások és a társadalom érdekeit. Ám, a mai korszellem bizonyos mértékben rideg s az érdeklődés hiányának, a közönynek pusztító szele süvölt át a lelkeken s az önzetlenséget — a mi eredeti sajátja kellene, hogy legyen az embernek — a szivekben az önzés váltotta fel és ma már az emberek legnagyobb része csak annyiban szolgál a közérdeknek, a mennyiben abból önmaga is közvetlen hasznot húz, ellenkező esetben egy és más látszólagos kifogásokkal kilép a küzdők sorából. E miatt akad aztán meg a társadalmi intézmények fejlődése, kitűzött céljaik felé való haladása.

Társadalmi intézmény az egyház is, mert tagjait ugyanazon kapocs köti össze. És bizony itt sem dicsekedhetünk azzal, hogy zavartalanul és mindnyájan egy akarattal munkáljuk egyházunk érdekeit, sőt hányan vannak, kik egyáltalában részt sem vesznek e munkában? Az embereket sokkal jobban érdekli a bicykli-, korcsolyázó-, lawn-tennis-egyesületek ügye, mint az egyházi ügyek. Nem akar ez lázadás és lázítás lenni amaz egyesületekkel szemben, mert bizonyos tekintetben és bizonyos mértékig elismerem jogosultságukat, de a nagy mindenségben mégis csak mellékes érdekeket képviselnek s ime, több figyelemben részesülnek egyesek részéről, mint a legfőbb cél megvalósítására törekvő egyházi társadalom!

De vajjon nem önmagunk felett török-e pálcát előbbi állítással? Igen, önmagunk felett is, de nem egészen. Elismerem, hogy bennünk, papokban is van némi hiba (tisztelet a kivételeknek), de a nagyobb hiba mégis a kor felfogásában, az azt uraló eszmékben van, mert a mai kor gondolkozása kissé materialisticus s a tudomány terén is azok az ágak találnak leginkább mivelőkre s számíthatnak hívekre, melyek érzéki tapasztalatokon nyugosznak, vagy a szépirodalmi műveknél, melyek az érzéseket csiklandozzák. Az egyházi irodalom mezején pedig nem igen nyílnak a virágok és ha figyelmünket erre fordítjuk, szívünk elszorúl, látva azt a nagy kietlenséget és pusztaságot, a mi itt szemünk elé tárul. Mint a sivatag homok-pusztákon csak itt-ott tűnik fel egy-egy árva fűszál s az útazónak kifáradt lelke akkor üdül fel némileg, midőn egy oázisra talál: úgy egyházi irodalmunk terén is nagy a pusztaság, a

megjelent művek nagy távolságra vannak egymástól s midőn itt egy új és jó könyv jelenik meg, valósággal ünnepelhetünk.

És miért e lanyhaság egyházi irodalmunk terén? Talán nincsenek eléggé képzett embereink, kik sikerrel munkálkodhatnának? Oh nem! A prot. papság nálunk Magyarországon általában véve képzett egyénekből áll, sőt merem állítani, hogy szellemi tőkével is rendelkezik. csak hogy ez a tőke holt tőke, a mely nem kamatozhat, a mely nem igen érvényesülhet. Az arra hivatott egyházi férfiak egy része dolgozik, de a cél megvalósítása mégis elmarad, mert a munkák — nem lévén kiadó és olvasó — ott hevernek az íróasztal fiókjában; a másik része pedig, előre látva a sikertelenséget, nem is fog munkához, s így ez a szellemi tőke elvész a társadalomra nézve. A hibát tehát önmagunkon kívül is kell keresnünk s megtaláljuk azt a mai korban, annak a vallásos dolgok iránt tanúsított ridegségében, közönyében.

Nem állunk különben az egyházi közügyek terén sem. Az emberek szíve mintha valami vastag burokkal volna körülvéve, oly megközelíthetlen és annyira érzéketlen! A legnemesebb és legeszményibb dolgok, egykét eset kivételével, érintetlenül hagyják az emberi szívet. Az egyház ügyeivel, bajaival az emberek nagy része nem törődik, sőt még az erre elválasztottak is pusztán kötelességből foglalkoznak az egyházzal. Áldozatot már alig várhatunk az Úr oltárára, pedig a magyarországi prot. egyház eddig a hívek áldozatkésztségének tőkéjéből élt. És most? Most is abból él, de leginkább csak a múltból táplálkozik. Napjainkban vajmi ritkán vesszük kezünkbe az »Arany könyvet«, hogy abba a jó tetteket feljegyezzük. Igaz, hogy az élet mind nagyobb követelésekkel lép fel az egyesekkel szemben s bármerre tekintünk, mindenütt erősen folyik a küzdelem a létért. Ez élet-halál harc oly nagy, különösen a középosztálynál, hogy éppen e miatt vész el egyházunkra nézve hivatalt viselő híveinknek nagy része, mert, még ha meg volna is bennük az akarat, nem vehetnek részt templomi istentiszteleteinken kötelességeik teljesítése miatt; és ha még erre sincs idejük, hogyan várhatnánk tőlük tényleges részvételt az egyházi ügyek igazgatásában, pedig itt ők képzettségüknél fogva sokat használhatnának. De még falusi híveink is ritkábban keresik fel az Úrnak házát, hol egyedül nyerhetnének lelki, szellemi táplálékot. Pedig a szív virágai elhervadnak, ha nem öntözzük azokat az élővízzel, a nemes érzelmek elcsenevészednek s végre kihálnak, ha a szívet gerjedelemre nem ösztönözzük, a lélek jó gyümölcsöket nem terem, ha kivész annak talaja, a hit.

Bizony, nagyon sok az árnyoldal, mi elénk tűnik, ha tekintetünket figyelemmel széthordozzuk s ennek oka a társadalmakat uraló közöny! A társadalomnak ezen tapasztalt magatartásával szemben látom én ma a prot. papságnak felséges hivatását. És mivel a társadalom egyénekből áll, az egyes embereket kell átalakítanunk, hogy az egésznek magatartására befolyást gyakorolhassunk. E végre harcoljunk az ígének erejével; ezzel törjük meg s olvaszszuk fel a közönyt vastag jegét. Ne gondoljuk, hogy lehetetlen! Csak mi bennünk legyen meg a hit, a bizalom, hogy nem hiában futunk, hogy munkánkunk gyümölcsöt kell te-

remni. Mindent megtehetünk az által, a ki minket elhívott! Alkalmunk a munkálkodásra van elég, csak mi használjuk fel kellően. Az iskola, a szószék, a társadalmi intézmények s az életnek mindennemű viszonyai olyanok, hol a pap, a katechéta, a pásztor megtalálja munkálkodásának terét. Küzdjünk az Isten nevében; legyen kétélű fegyver az íge kezünkben, a mely sebez és gyógyít egyszerre s küzdelmünk nem lesz hiábavaló, fáradságos munkánk gyümölcsöt fog teremni benn az, emberek szívében, künn a társadalom munkálkodásában s az élet nem lesz hiábavalóságok hiábavalósága, de nemes harctér, hol eszményekért, ideálokért küzdeni érdemes s a nemes munka jó gyümölcsöt terem.

Az életnek eme most rajzolt sötét képével szemben egy szép és megragadó jelenségre akarom felhívni az olvasó figyelmét, bizonyosságul annak, hogy nemcsak az árny, de a fénypontokat is meglátják szemeim.

Székesi ref. egyházközségünk buzgó patrónusa Nagyságos S. Ilyés Lajos ny. miniszteri tanácsos ur szeptember hó 25-én töltötte be születésének 60-ik évfordulóját. A kínálkozó alkalmat egyházközségünk is megragadta, hogy kifejezést adjon amaz igaz szeretetnek és tiszteletnek, melyet kegyes patromusunk iránt szívében érez és táplál minden egyes tagja egyházközségünknek. E lapmult évi folyamának valamelyik számában már megemlékeztem volt arról, hogy ki és mi nekünk a sófalvi Ilyés család, éppen azért mostan csak röviden fejezve ki magamat, annyit mondok, hogy Nagyságos S. Ilyés Lajos ur és k. családja oszlopa, fentartója egyházunknak. Fentartója, erős oszlopa hitével, szeretetével, áldozatkésztségével. Nélkülök nehéz megpróbáltatásoknak, erős küzdelmeknek volnánk kitéve, melyekben talán el is esnénk. És a mi szeretett, Nagyságos Patronus urunk ismeretes áldozatkésztségének forrása az élőhit, mely nem apad ki sohasem, mert ápolja, erősíti azt újabb és újabb jócselekedeteivel. — Ime mostan is, születése napján úgy szeretett Patronusunk, mint k. felesége, Nagyságos Braun Irma urnő 1000—1000 koronás alapítványról tettek ígéretet egyházközségünk javára. A tett önmaga dicséri legméltóbban magát s nem szorul gyarló szavakban kifejezett dicséretre. És mi, a kik szerencsések vagyunk szeretett Patronus urunk közelében és körében tartózkodhatni, ismerjük igazán ezen jócselekedeteknek értékét, mert tudjuk, látjuk, hogy azok az élőhitnek a vallásos buzgóságnak kifolyásai, mely, mint a mélyentisztelt Nagyságos ur szeretetei, barátai és tisztelői előtt kifejezte, vezérlő elve volt életének.

Áldja Isten a nemes szíveket áldásának gazdag tárházából bőv mértékben! Orizze és oltalmazza lép-teiket! Órizzze és oltalmazza hitüket, ápolja, erősítse keblök vallásosérzelmeit, hogy legyen az állandó forrása a jótetteknek s úgy fényjék az ő világosságuk az emberek előtt, hogy azok látván cselekedeteiket, dicsőítsék a mennyei Atyát.

Ugyancsak ez alkalommal Nagyságos özv. Braun Lajosné urnő az Ilyés-család templomi székére egy diszes bordó-vörös posztóból készült, gazdag arany rojttal szegélyezett terítőt adományozott 60 frt értékben, mi által templomunk fényét emelte. Fogadja a nemes Urnő a magam és egyházközségem nevében ez úton is hálás köszönetünket.

Ime az élet mutat fel itt ott önzetlen, nemes egyéneket is. Imádkozzunk és dolgozzunk, hogy mindnyáján ilyenek legyünk.

Bartha Miklós.

Szemelvények Luther Márton 95 tételéből.

Luther Márton, az Ágoston-rendi szerzetes, a wittenbergi pap, az 1517-ik esztendő október 31-ik napját a világtörténelem és a tiszta keresztyén vallás győzelmének napjává tette az által, hogy e napon függesztette ki a wittenbergi vártemplom ajtajára azt a 95 tételt, melyekben elítéli a pápai bűnbocsátó levelek árulását, s kimondja, hogy az embernek Isten előtt való bűnbánatra van szüksége. E tételek megjelölik az ember haladását, s ezért ezek a világtörténelem tételei is. Kifejezői a tiszta keresztyén tudatnak is. E tételekben kifejezett keresztyén igazságok hódítása által lett szabaddá a keresztyén vallás, s lépett az emberi közművelődés szolgálatába, s munkálta az emberi haladást az által, hogy a keresztyénieknek hirdett babonás szokásoktól elvezette az embert az Istenhez, a Krisztushoz. Vezette pedig az evangélium útján. Igyekezett az embert öntudatra ébreszteni, s szabaddá tenni, hogy így emelkedjék Istenhez. Szabaddá tenni a babonás felfogásától azért, hogy az ember saját lelkének erejével igyekezzék a jóra, s ne higgye, hogy lelkének, akaratának nemes törekvését a pápai búcsu és a pápai bűnbocsánat helyettesítheti.

De nemcsak a vallásos élet terén volt áldásos hatása a pápás egyház hatalma alól felszabadult keresztyén vallásnak, hanem hatása volt az egyház-társadalmi élet körén kívül is. Mert ez a keresztyén vallás segítette az embert alkotmányos szabadságának a megteremtésében is. Az említett napon lépett a megújult keresztyénség az elvek harcterére, hogy újult erővel nevelje, tanítsa az embert, tanítsa a világot.

Tanította is, mert hirdette, hogy nem az a keresztyén vallás, melyet a pápás egyház tanított, hanem az, a melyet a biblia tanít.

De azért a vallásos elvek harcában most is kijut a küzdelemből. Mert hirdetni kell a józan okosság és felvilágosult ész által felismert keresztyén vallás nevében, hogy nem a képtisztelet, hanem az Istennek tisztelete a *Jézus vallása*. Hirdetni kell a Krisztus vallásának megfelelőleg, hogy nem voltak és nincsenek csodatevő szentek és képek. Felül kell emelkednie a megtisztult keresztyénségnek a nép babonás tudatlanságán, a melyet a pápás egyház nem oszlat el, hanem inkább növeli azt, a midőn hirdeti a csodatevő szentekbe és a csodatevő képekbe való hit áldásos hatását. A megtisztult keresztyénséget hirdeti a református vallás. Ezt tette a multban, ezt kell tennie a jelenben is. A pápás egyház babonás üzelmeivel szemben hirdetni kell, hogy az ember nem találja fel lelkének üdvösségét, békeségét sem a pápai búcsuban, sem a pápa által gyártott csodatevő szenteknek és azok csodatevő képeinek babonás tiszteletében, hanem csak az Istenben találja fel, csak a Krisztus által. S mikor mi ezt teszünk, a tiszta krisztusi alapra helyezkedünk. Mert meg-

értjük, hogy valamint a *meggyújtott gyertyát* nem rejtik véka alá, azonképen nem kell a Krisztus vallásában felgyúlt világosságot sem elrejteni a szegény nép tudatlansága által szőtt sötét fátyol alá. A tudatlanságában könnyen hívő és a babonás tiszteletre könnyen vezethető népet fel kell keresnünk az evangélium tiszta világával. Azért, hogy a szegény nép lelkét megtaláljuk, hogy megmentjük a sötétség veszedelmétől. Ha ezt teszünk, teszünk a Krisztus vallásának a követelménye szerint, teszünk a példázatbeli asszony módjára, ki gyertyát gyújtott elvesztett fillérének megkeresésére. A megtisztult keresztyénség, s ennek tiszta kifejezője a református vallás, kezdettől fogva tiltakozott, s *ma is tiltakozik a Jézus vallása nevében, a Jézus vallásának a pápás elhomályosítása ellen*.

Ezt is tesszük Jézus szerint. Mert mi megértjük, hogy mit teszen az, hogy ha a szem homályos, az egész test homályos lesz. Azaz, hogy ha a gyártott szenteknek, csodás képeknek, pápai búcsunak és pápai bűnbocsánatnak jóltevő hatását hirdetik a Krisztus neve alatt, a Jézus vallását elhomályosítják.

Megértjük, hogy csak akkor tiszta a test, ha a szem tiszta. Tudjuk azt, hogy csak akkor tiszta a Jézus vallása, ha a pápás sallangoktól megszabadul, a melyek odatoldása ellen tiltakozik a protestántizmus, tiltakozik a józan okosság, tiltakozik a felvilágosultság, mely azt mondja, hogy elvész a nép, mely tudatlanságban van.

Az embert elvezette a megtisztult keresztyénség a képtisztelettől az Isten tiszteletéhez, a Luther 95 tetele által.

E tételekből ez alkalommal is lássa a világot azokat, a melyek Luther Mártonnak a Jézus vallásából nyert és annak megfelelő tiszta meggyőződésének kifejezései. És pedig oly határozott meggyőződésének kifejezései, mely meggyőződését nem adta fel sem 1518-ban, Ágostában, a bibornok előtt, sem 1519-ben, az Eck Jánossal folytatott vitatkozásban, mely vitatkozás végén azt is *kimondotta*, hogy vallás dolgában egyedül a *biblia a szabályozó*. Nem adta fel még akkor sem, mikor a pápa átokkal sújtotta; sőt a pápai átok-levelet Wittenberg város kapuja előtt megégette, 1520. decz. 10-én, mi által kifejezte azt, hogy többé nem tagja a pápás *egyhásznak*, s a pápa az egyháznak nem feje.

Nem adta fel e tételeket az 1521-iki wormsi birodalmi gyűlésen sem, melyre azért idézték, hogy tetteit vonja vissza

Nem, hanem ezen esküvel állott mellettük:

»Itt állok, másképen nem tchetek, Isten legyen segítségemre!« *Amen*.

E történelmi bevezetés után lássuk ezen nevezetesebb tetteket:

Midőn a Krisztus azt mondta, hogy térjete meg, azt akarta, hogy az ő híveinek egész élete e földön folytonos megtérés és bűnbánat legyen

*

De a megtérés alatt nem szabad a papi hivatal által gyakorolt gyóntatást és elégtételt értenünk.

*

A benső bűnbánathoz a testnek a megzabolázása is kell.

*

A töredelmesség addig tart, míg az ember magával elégedetlen. Az igazi megtérés sohasem szünetel.

*

A pápa nem engedhet el más büntetést, mint a mit ő kirótt.

*

A pápa semminemű bünt nem bocsáthat meg, csupán hirdetheti az Isten bűnbocsánatát.

*

Isten annak bocsáthatja meg bűnét, a ki előtte magát megalázza.

A töredelmesség szabályai csak az élőket illetik.

*

A szentlélek végzi az emberben az üdvözülést

*

Azok a papok, kik a haldoklóra rótt töredelmességet és elégtételt a tisztító tűzre tartják fenn, értetlenül és rosszul cselekszenek.

*

Az a gyom, mely szerint az egyházi büntetést a tisztító tűzben lerovandó gyötrelmémmé változtatják át, úgy látszik, akkor csirázott ki, mikor a püspökök aludtak.

*

Tévednek tehát a bűnbocsánat hirdetői, a kik azt állítják, hogy a pápa bűnbocsánata folytán az ember minden büntetéstől megmenekül és üdvözül.

*

Az emberek nagy részét tehát rászedik, midőn őket a pápai bűnbocsánattal ámitják.

*

Hiábanva, ó, üres beszéd az, midőn valaki azt hirdeti, mihelyt a lábában megcsörren a garas, a lélek azonnal megszabadul a tisztító tűzből.

*

Mestereikkel együtt örök kárhozatra jutnak mindazok, a kik azt képzelik, hogy bűnbocsánatot nyerhetnek bűnbocsátó cédulákkal.

*

Azért hát szigorúan őrizkedjünk azoktól, a kik azt állítják, hogy a pápa bűnbocsánatában Istennek legdrágább kegyelme rejlik.

*

Mert minden keresztyén, ki bűnei felett igaz bánatot és keserűséget érez, a büntetés és büntudat terhe alól csak Istentől nyer felmentést és nem a pápától

*

Azért minden igaz keresztyén, akár élethen van, akár meghalt, Isten kegyelmében részesül, s nem kell oda sem búcsu, sem pápai bűnbocsátás.

*

A búcsu által nem lesz jobbá az ember.

*

Éppen azért, a ki látja felebarátja nyomorúságát, de nem segít rajta, hanem inkább búcsut vásárol, Istennek méltó haragját vonja magára.

*

A búcsu idő- és pénzpazarlás.

*

A búcsuhirdetés tehát a Krisztus vallása ellen való tolokodás.

*

Ha valaki azt hirdeti, hogy a búcsu által üdvözülni lehet, az hazudik, legyen az búcsubiztos, vagy akár a pápa.

*

Isten igéje ellen való méltatlanságot követ el, a ki több időt szentel a búcsu kihirdetésének, mint az evangélium prédikálásának.

Mert az evangélium kincsei hálók, melyekkel hajdan a világi gazdagság embereit halászták.

*

A búcsu kincsei hálók, melyekkel manapság az emberek világi gazdagságát is halászsák.

Esztelenség azt tartani, hogy a pápa búcsuja valakit bűnei alól feloldozhat.

A kik a búcsut hirdetik, azoknak egykor súlyosan kell számot adniok Isten előtt.

Arra kell intenünk a keresztyéneket, hogy az ő fejüket, a Krisztust kövessék és nem a pápát.

*

Mert csak a Krisztus által jutnak be a mennyországba.

Németh Sándor.

TÁRGYA.

Ima október 31-én.

(Elmondattott a th. fakultás internatusának ifjúsága által rendezett ref. ünnepélyen.)

Elet és üdvösség forrása, mi Istenünk! Téged imádni, kegyelmedben örvideni s ez örvidért hálát adni gyültünk össze ez órában. Jöttünk, hogy előtled leborulva, hálás szívvel magasztaljuk gondviselő jószágodat, atyai szeretetedet, melyet bennünk megdicsőítettél.

De miként közeledjünk hozzád; miként szóljunk veled, hogy csak kicsiny részben is kifejezzük előtled szívünk érzelmét, lelkünk gondolatát? Mivel emelhetnök mi a te dicsőségedet? Mi, a parányi porszemek, a végeesség árnyékai, kik mindent csak általad és kegyelmedből bírunk! Hiszen Te, — mielőtt megszületnék a gondolat, már látod azt. Mindenhatóságod, mely a pusztá gondolat által teremt és rombol: semmi nélkül nem szűkölködik.

De mégis Atyánk! Bármily kicsinyek, — sőt semmik vagyunk a te kibeszélhetlen tökéletességedhez képest: vedd kedvesen a mi gyarlóságunk tiszteletét, melyre szívünk túláradó érzelme késztet ez órában: engedd, hogy a lélek — felhatolva hozzád — örvidét, háláját, könyörgését áldozat gyanánt rakja zsámolyod elé.

Atyánk, Istenünk! Meggyújtjuk e napon az emlé-

kezet fákláját s oly tisztán látjuk örvidtől lett gondviselő szeretetedet, kegyelmedet, melylyel nemcsak üdvöt készítettél, célt mutattál a földi embernek szent fiad, a Jézus által, hanem e boldogító kegyelmet, a századok, ezredek viharain át fentartottad, sőt meg sokasítottad rajtunk, a bűnnek mélységébe merült gyermekeiden.

E szeretetből kifolyólag Te akartad, hogy az egyszerű már megváltott s üdvre hívott emberiség a zsidóbadás álmából föleszmélve, — ismét emelkedjék ki a földnek rögei közül s tekintsen hozzád, az égre, hogy az onnan alátörő fény világítsa meg lelkének homályba borult szeméit. Te akartad, jó Istenünk! hogy a rólad s igaz ismeretedről oly sokáig megfélekedezett s az önző hatalom oltárai előtt térdeplő emberiség eldobva magától a testnek, az érzékiségnek bálványait: vegye eszébe szent fiad intését, miként *Te lélek és igazság vagy; lélekedben és igazságban kívánod azért a te tiszteletedet is.*

Gondviselő kegyelmednek munkája volt az, hogy közel négyszázaddal előbb prófétákat ihlettél, kiknek ajkáról ismét hangzott az Ige: *»Vetkezzétek le a sötétségnek cselekedeteit és öltözzetek fel világossághoz illő öltözetbe!«*

Igen Atyánk! A Jézus által kijelentett és megpecsételt evangéliomnak üdvözítő ereje akaratomból kelt győzelmes harcra a testiségnek s a számító önzésnek lelket nyűgöző érdekeivel egy ilyen napon, mely

azóta, a sokáig elnyomott, de le nem győzött isteni igazság újabb diadalának napja lett.

Óh, légy áldott Atyánk, hogy újra bizonyágot szolgáltatnál örökös szeretetedről! Légy áldott, hogy felnyitottad a sötétségben botorkálónak szeméit s a földiekről arra irányoztad tekintetét, ki *a világnak* egyedüli világossága; ki az egyetlen út, élet és igazság; a ki hitünknek egyedüli támasza s *bűneinkért egyedüli közbenjáró* — *a Jézus Krisztusra*.

Légy áldott, hogy az életnek könyvét s benne az evangélium tiszta forrását újra megnyitottad az igazságot kereső és szomjazó lelkeknek. Légy áldott, hogy a betűnek óságából a léleknek újságába; a testiség kötelékeiből a léleknek szabadságába; a vakhit bizonytalanságából az evangéliumi öntudat bizonyosságára emeltél bennünket!

»*Meglett a szabadulás és erő!*« A lelkiismeret szabadsága leggyőzte a szolgaság félelmét; a föltámadó nap elűzte a sötétséget!

Óh, mily boldogok vagyunk Atyánk, hogy a kegyelem részesei lettünk; mily boldogok, hogy az atyai hajlékban ismét megtaláltuk az elveszett üdvöt és nyugalmat!.

Kegyelmes Isten, igaz bíránk! Nagy a mi örömmünk; de az öröm és hála érzete mellett, mely e napon s ez órában eltölti szívünket: úgy tetszik, mintha a vádolásnak hangja zavarná meg az érzelmek kitörő boldogságát. E hang mintha kérdené: vajjon méltók vagyunk e ennyi áldásidra? Vajjon igazán olyanok lettünk-e, mint a kik többé nem test, de lélek szerint járnak és élnek?...

Végigtekintünk életünkön s a magunkba szállás szomorú érzetével kell arról is bizonyosságot tennünk, hogy mi — az egyesek úgy, mint az összes; az egyén úgy, mint a társadalom — még igen messze állunk attól a tökéletességtől, mely cél gyanánt tűzetett előnkbe. Megvalljuk, hogy az evangélium elevenítő ereje még ma sem hatotta át teljesen mindnyájunk szívét és lelkét; még mindig csak halvány fényvel dereng bennünk ama világosság; mert a világnak bölcsessége, a testnek kívánsága gyakran elhomályosítja azt.

Megvalljuk, hogy a fölemelő igazság, a tiszta erkölcsiség, a jutalomra nem vágyó erény, a boldogító hit — ma is inkább üres szavak, melyek az ajkon de nem a szívben és cselekedetben élnek.

Szabadoknak valljuk magunkat, — holott sokszor rabjai leszünk a testi vágyakból megnövekedett bűnnek, mely az üdvnek boldog világából a gyötrődés és kárhozat sötét mélységébe taszít.

Kegyelemnek Istene! A te szent erődre van szükség a gyarló, a magáról oly könnyen megfélemléző embernek. Óh, jöjj azért és szent Lelked által hasd át újra a gyöngye emberi akaratot. Óh jöjj és gondolkodásában, hitében, cselekedeteiben szüld újjá a bűnt és annak sorvasztó örömét még mindig sóvárgó emberiséget, hogy egyedül Téged tiszteljenek s a Jézus által kijelentett akaratodnak engedelmeskedjenek.

Cselekedd, hogy a kik a világosság gyermekei lettek, — ne legyenek többé a sötétségnek rabjai. Cselekedd, hogy mindenek ébredjenek fel a bűnnek, a testi, lelki szolgaságnak álmából; hogy a ki eddig holt hitében: legyen élővé abban s járjon immár az új életben!

Óh, segíts mindnyájunkat fölemelkedni a mi rendeltetésünknek nemcsak tudatára, hanem cselekvésére is. Hogy ne csak szánkkal valljuk magunkat szent fiac követőinek, hanem a mi egész életünk s annak minden napja legyen bizonyosság arról, hogy mi megváltottai s a világosság gyermekei vagyunk.

Adj erőt, hogy »*éljünk többé nem mi, hanem éljen bennünk a Krisztus*«; és higgyük el, miképp »*nincsen senkiben másban üdvösség, mint a Jézus Krisztusban*«; *a kinek nevén kívül nem adható más név, mely által lehetne megtartatnunk*; a k a mi hitünknek egyedül erős és örökké élő oszlopa. Amen

Gaál Ferenc,

ev. ref. s.-lelkész és tanárjelölt

A reformáció emlékezete.

— Október 31 —

Évszázados felhőknek tábora
Ott fen az égen szétszakadt,
Évszázados fogyatkozás után
Végtére kisütött a nap.
Az ige újból szólt s újból hatott:
„Legyen világosság! Legyen!”
S miként egykor lett a föld tájain,
Most lőn az emberlelkeken:

Évszázados börtönnek kőfala,
Mint Jerichóé, — szelomolt,
Szabadá tette régi lakóját,
Az ott felejtett nagy fogolyt.
Ifjan fogadták bé a zord falak
És lénye most se volna vén,
De külseje megvénhedett nagyon
Korhadt börtön dohos legén.

A gyötretés erőt alig hagyott,
Hogy birjan fölvánszorgani.
Ám egy ifjú jószívvel jött felé
S kezénél fogva hozta ki.
„Látjátok?...” — szólt a néphez az ifju, —
A kit napfényre vezetek,
Istennek a képe mása volna ez!
S mivé tették gonosz kezek?!

Az örök ifjú emberlélek ez,
Hiába', hogy haja fehér!
— Azért tették a börtönsirba őt,
Hogy haljon ott! — s im' mégis él.
Börtönt hiába' készít kéz neki,
Sirt számára hiában ás;
Éltének vége nem szakad soha,
Hisz övé a föltámadás!”

„Szabadság más nevem' szól most az agg —
Való, hogy meg nem halhatok.
És jól van ez tinéktek, emberek,
Én nélkülem csak állatok!
Sorsom: tivéletek bolyangani,
Hiven kísérni szüntelen;
Embermunkán ha részese vagyok, —
Megáldatás csak úgy terem.”

„Igen! a Szellem ő!” — az ifjú mond, —
„S a mit ember dicsőt teremt,
Igazában csak tőle származik:
A jó s az igaz, a szép s a szent.
Gondoljátok, hogy élni nélküle
Mégis csak el lehet?! El ám!
De éltetek tengéssé változik
„És lesz, mint féregé, silány!”

„Mik vagytok? Ember képbe öltözött
Csuszó-mászók vagytok csupán,
Mióta elhagytátok,“ szól az agg, —
S az önkény békót vert reám.
Görnyedt a fő s görnyedt a hátatok,
Megannyi szánandó alak!
Kinek számára nincs egyéb gyönyör,
Mint asztalról lehullott falat.“

„Föl, talpra, óh Istennek magzati!“
— Az ifjú bévvel fölkiált, —
„Fogadjátok az élet, s üdv-hozót.
Vessétek el a rabigát!
Fel a fővel az égre nézzetek!
A léleknek fáj látnia:
Ezer nyomorg s egy zsarnokoskodik
Hisz mindenik Isten fia!“

„Megállj! Ne szólj! Ne még!“ — Igy int az agg —
Emberszemben kevés erő,
Nagy, gyors fénytől könnyen vakul: lassan
Hozd hát neki a fényt elő!
Bölcsök beszéde, költők éneke
Megrázták redves bőrtönöm,
Te ki hoztál. s én úr leszek.
Ha ennek is ideje jön!“

„Hagyj szólni csak! Hallgatnom nem lehet.
Az idő már elérkezett:
Bölcsök beszéde, költők éneke
Már oszlat olt fenn felleget.
A diadal nem késhetik soká.
Szükség van hozzá egyre még:
A kit nem ismer, hadd találja meg
A nép irgalmas Istenét!“

„Legyen!“ — szólt a Lélek s melléje állt.
S az ifjú ajkán a beszéd
Erőt nyert, óriásit, hatalmast:
Népek igáját törte szét.
Az ige újból szólt s újból hatott.
Legyen világosság, legyen!
S miként tett egykor a föld tájain,
Most lön az emberlelkeken.

Évszázados felhőknek tábora
Ott fön az égen szétszakadt,
Évszázados fogyatkozás után
Végére kisütött a nap.
Ujultá lett a föld és mennyboltozat,
Oh más világ lett, más világ!
Föllát az ember már az égre — és
Nem embert, de Istent imád!

Főssa Gyula.

Különfélék rovata.

Bethlen Gábor fejedelem emlékének emelendő szobor érdekében méltó visszhangot keltő nemes actió indult meg. A szűkebb körű bizottság, mely **Zeyk Dániel** alsófehérmegyei főispán elnöklete alatt s **Bodrogi János** bethlenkollegiumi tanár jegyzősége mellett működik, egy országos jellegű bizottság megalakítása céljából e napokban intézkedéseket tett. Az országos jellegű bizottság alakuló ülése a Bethlenkollegium dísztermében a nagy fejedelem halálának 270. évfordulóján, f. hó 15-én, d. e. 11 órakor tartatik meg. La-punk ez ügynek egész örömmel áll szolgálatába.

Pukánszky Béla, pozsonyi ev. theol. tanár ethunyt okt. 30-án életének 41. évében. Az igen tehetséges férfiú 16 éven át tanárkodott. Áldás emlékének!

A tiszántuli ref. egyházkerület őszi közgyűlése nov. 14. napjára tüzetett ki.

A sárospataki főgymn. tanulóinak létszáma a jelen tanévben: 533. Ezek között 49 kath. és 31 izrl.

A budai kir. paedagogium igazgatójává **dr. Kiss Áron** neveztetett ki.

Szász Károly a dunamelléki egyházkerület nagy érdemű püspöke beteg, de állapota a magyar protestantizmus, sőt az egész magyar irodalom és közélet örömére nem végzetes. Fölgyógyulását Istentől kérjük.

A dunamelléki ref. egyházkerület közgyűlése okt. 21-én nyílt meg a Kálvintéri templomban **Szász Károly** püspök imájával és **Szilágyi Dezső** megnyitó beszédével. **Hegedüs Sándor** miniszter, mint az egyházkerület világi főjegyzője, **dr. Nagy Dezső** és **gr. Tisza István**, mint világi tanácsbírók hivatalos esküt tesznek. — A lelkészvizsgáló bizottság jelentést tesz a lelkészképesítési vizsgákról. Az első képesítést tett ifjakat a kerület fölvetette segédlelkészei sorába s **Szász Károly** püspök ünnepélyesen fölhatalmazta őket a kerület nevében a sakramentumok kiszolgáltatására is. A második képesítőt is letett segédlelkészek részére a lelkészi oklevél kiadását a közgyűlés megengedte. — Most a püspöki jelentés következett. A minden egyházi forumon ellátott kongrua-ivek a kultuszminiszterium előtt vannak. A kiegészítés mindenesetre 1899. január 1 től számítva fog megadatni. A püspök. jelentés fontos és sürgős kérdésnek jelöli meg az egyházi teherviselés reformálását. Ez ügyet a zsinatra előkészíteni a konvent bizottságot küldött ki. E bizottságban a Dunamellék elnöksége által vesz részt, az elnökség pedig még a jelen gyűlés folyama alatt értekezletre hívja össze az espereseket e tárgyban. Az egyházi életben a püspöki jelentés nem csak setét pontokat lát, de meglátja a fényoldalt is; azonban méltán rója meg némely lelkésznek szeretet nélküli, sőt bántó eljárását híveivel szemben. Az áldozatkészség egyházi és iskolai célokra közel 25 ezer forintot juttatott Szól továbbá a püspök a káplánhiányról. Majd kegyeletes sorokat szentel az elhunytaknak s ezek között **Szász Domokos**, erdélyi püspök emlékének. — A theol. választmány jelentését **Szóts Farkas** theol. igazgató terjesztette elő. A mindenre kiterjedő alapos jelentésből kiemeljük azt a pontot, mely fölhatalmazást kér a közgyűléstől arra, hogy a konviktusi pénztár részére társadalmi gyűjtés indíttassék — A tanügyi bizottság előadója ismerteti a miniszteri leiratokat s ezek között azt, mely a gyermekek vasárnapjának szabaddá tételét, a tudóvész elleni iskolai óvintézkedések megtételét s az elemi iskolák mindhat osztályának beállítását sürgeti. — A pécsi hadapród iskolában a róm. kath. növendékek vallásoktatását rendes vallástanár látja el, de a ref. hitoktató számára oly csekély honorárium állapított meg, mely fuvarra sem elégséges. A közgyűlés a f-baranyai esperesre bízta ez ügyben lépéseket tenni. A kerület tanítói számára új esküminta készítettett. — A vakok nevelése céljából alakult egyesület javára gyűjtéseket eszközölni az adventi első vasárnap tüzetik ki. **H. Kiss Kálmán** nagykőrösi tanítóképezdei igazgató jelentése szerint a tanári kar tagjainak száma: 14, a tanítóképezdei növendékek száma 88, a gyakorló iskolában pedig 56 növendék tanult. A tanítóképezde tápiótzete közös a gymnasiummal. **Dr. Szigethy Lehel**, a kecskeméti jogakadémia igazgatója jelentése szerint a mult tanévben a jogakadémiának 97 hallgatója volt. A középiskolai tanügyi bizottság előadója, **Katona Mihály** jelentése szerint a dunamelléki középiskolákban 78 tanár van. A budapesti főgymn. tanárai túl vannak terhelve, mert 13 osztályban 11 tanárnak kell végeznie a teendőket. **Sogor Endre**, számszéki előadó jelentéséből közöljük a főbb adatokat: **A kerületi közpénztár** bevétele 31,576 frt, kiadása 30,892 frt. Összes vagyona: 159,721 frt. **A missiói pénztár** bevétele: 3933 frt, kiadása: 2252 frt, vagyona: 19,863 frt. **A államsegély-pénztár** bevétele: 50,632 frt, kiadása: 37,737 frt, vagyona: 162,232 frt. **A zsinati pénztár** bevétele 635

frt, kiadása 3 frt. A *Baldácsy*-alap bevétele 4938 frt, kiadása: 2332 frt. A *pesti theol. akadémia* bevétele 28,424 frt, kiadása: 23,282 frt, vagyona: 358,363 frt. A *budapesti theol. akadémia* konvicti bevétele 5284 frt, kiadása: 4835 frt. A *gyönki gymn. bevétele* 8419 frt, kiadása: 7015 frt, vagyona: 50,478 frt. A *halasi főgymn.* bevétele 25,814, kiadása: 21,772 frt, vagyona 408.808 frt. A *kecskeméti főgymn.* bevétele 47,637 frt, kiadása: 47,634 frt, vagyona: 90.038 frt. A *kecskeméti jogakadémia* bevétele 8393 frt, kiadása ugyanannyi, vagyona: 4200 frt. A *kunszentmiklósi gymnasium* bevétele 13,617 frt, kiadása 9291 frt, vagyona 110,509 frt. A *nagykőrösi gymn.* bevétele 55,316 frt, kiadása: 50,490 frt, vagyona 195,036 frt. A *nagykőrösi tanítóképezde* bevétele 10,103 frt, kiadása ugyanannyi, vagyona: 63,918 frt. (P. E. I. L. után.)

A dunamelléki ref. egyházkerület egyházi értekezlete okt. 23. d. u. 4 órakor vette kezdetét Budapestben, a ref. főgymn. nagytermében. A tanácskozás megkezdését ének és ima előzte meg. Igen helyes. *Szilassy Aladár* elnök üdvözölte az értekezletet. *Szűts Farkas* titkár jelentése híven számolt be az intensívebb egyházi életre valló mozgalmakról Konstatálja, hogy a vidéki egyházi értekezletek virágoznak. Lelkesen emlékezik meg a budapesti »Belmissiói értekezletről«, mely a reformatus és lutheranus egyház lelkészi és világi tagjait egyesíti s az egyházi élet föllendítése mellett a protestáns testvéresülésnek is szolgálatot tesz. Az értekezlet választmánya megbízatást kapott volt javaslatot terjeszteni elő az egyházi adó-reform és az egyházi tűzkárbiztosítás ügyében. Ez ügyeket azonban a hivatalos egyház eziránti intézkedéseit beváránónak tartja. *Lévay Lajos* értekezett a szorványok lelki gondozásáról. Adatokkal bizonyítja, hogy a dunamelléki ref. egyházkerület mily nem is sejtett sok hiva él szorványokban és sürgeti ezeknek megmentését egyházi gondozás által. Ismerteti a szorványok gondozására már megindult törekvéseket; de e gondozást rendszeressé és szervezetté kell tenni. E tekintetben határozati javaslatot is tesz. Az értekezlet az előadó határozati javaslatát elfogadja s kimondja szükségességét annak, hogy minden egyházmegyében missió bizottság alakítsassék a szorványok lelki gondozása és anyagi támogatása céljából. A szorványok gondozásának ügyére az egyházkerületnek s ennek révén a konventnek figyelmét is föl fogja hívni az értekezlet. *Lévay* derék értékezése bizonynyal jó gyümölcsöket fog teremni, mint a jó fa. *Dr. Bernáth István* indítványára az egyházkerület útján a konvent figyelme s Boszniába és Hercegovinába kiköltözött reformatusok lelki gondozására is fölhivatik. *Gergely Antal* az egyesületeknek az egyház életében való jelentőségéről és szolgálatáról szólott. Hatásos fölolvasása nyomán az Értekezlet az egyesületek alakításának előmozdítása céljából bizottságot alkot, melynek címe: »A dunamelléki ref. egyházkerület egyházi értekezletének állandó bizottsága.« E bizottság tagjai: *Szilassy Aladár*, *dr. Szabó Aladár*, *Puky Gyula*, *K. Nagy Sándor*. A választmány indítványára elhatározta az értekezlet, hogy a kolozsvári Szeretetházban egy dunamelléki lelkészi leányárvt fog elhelyezni 100 forint évi járulék mellett. Egyébiránt az Értekezlet agitatót kíván kifejteni a dunamelléki ref. lelkész-árvt szeretetházának felállítása ügyében. Az értekezlet lépéseket fog tenni, hogy a Prot. Irod. Társ. közgyűlései alkalmával belmissiói értekezletek is tartassanak. Végül szükségesnek tartja az Értekezlet, hogy internatussal ellátott felsőleányiskolák állítsassanak föl a Dunamellék számára s ez ügyet az egyházkerületi közgyűlésnek melegen ajánlja. (P. E. I. L. után.)

Nyilvános számadás és köszönet. Az istvánházi ev. ref. egyház templomának kijavitása és m.-czintosi l. egyház részére szerzendő harang javára, M.-Ludason, 1899. aug. 19-én rendezett táncmulatság úgy erkölcsileg, mint

anyagilag a legjobban sikerült. Összes bevétel volt 284 frt 77 kr, mely összegből leszámítva 100 frt 77 kr. kiadást, a kitűzött jótékony célra maradt 184 frt.

Felülfizettek: *Tokaji Aladár* (Szászváros) 2 frt, *Pásztor Sándor* (M.-Bogáth) 2 frt, *Reich Bernát* (Gerend) 1 frt, *Bornemisza Gyula* (A.-Dethreham) 1 frt, *Balogh Sándor* (M.-Bodon) 1 frt, *Csontos Miklós* (M. Fráta) 1 frt, *Kabos Kálmán* (Ikland) 1 frt, *Illyés Albert* (M.-Sályi) 1 frt, *Gönczi Mihály* (M.-Záh) 1 frt, *N. N.* 1 frt, *N. N.* 1 frt, *N. N.* 1 frt, *Török Bertalan* (N.-Enyed) 1 frt, *Katona János* (M.-Dátos) 1 frt, *Ajtay Géza* (M.-Szengyel) 10 frt, *Sándor János* (Miriszló) 2 frt, *Tunyogi János* (M.-Lapád) 2 frt, *Bedőházi Pál* (Kutyfalva) 10 frt, *Esztegar Márton* (M.-Ludas) 1 frt 50 kr, *Derzsi Lőrincz* (Ózd) 1 frt, *Ujvári István* (M.-Ludas) 3 frt, *Kovács István* (Istvánháza) 5 frt, *Bertalan József* (O-Dellő) 1 frt, *Bartha Jenő* (M.-Bükkös) 50 kr, *Herberth Rezső* (M.-Bogáth) 2 frt, *Csergő Anál* (M.-Ludas) 1 frt, *Fosztó László* (M.-Bogáth) 2 frt, *Csontos István* (M.-Gezse) 4 frt, *Móricz és Deusch czég* (M.-Ludas) 4 frt, *Horovitz Jakab* (M.-Ludas) 1 frt, *Gr. Bethlen Sándor* (M.-Gezse) 20 frt, *Szász István* (Segesvár) 3 frt, *Szász Dezső* (P.-Kamarás) 1 frt, *Szász Ferencz id.* (P.-Kamarás) 3 frt, *Szász József* (M.-Czintos) 4 frt, *Dr. Bignó Béla* (M.-Ludas) 2 frt, *Szász Albert* (P.-Kamarás) 1 frt, *Szász Ferencz ifj.* (P.-Kamarás) 1 frt, *Diczenti Dezső* (M.-Óvár) 1 frt, *Fridmann Ferenczné* (M.-Ludas) 1 frt, *Gaál Simon* (M.-Fráta) 2 frt, *Müller Albertné* (Kolozsvár) 50 kr, *Vinczi Domokos* (Csekelaka) 1 frt, *Melegh Zsigmond* (Csekelaka) 1 frt 50 kr, *Finna Aladár* (Csekelaka) 1 frt 50 kr, *Pávai Vajna Elek* (M.-Ludas) 7 frt, *László Albert* (M.-Bükkös) 2 frt, *Zajzon Kálmán*, *Zajzon József* (M.-Bükkös) 1—1 frt, *Császár Róza* (M. Ludas) 1 frt, *Felföldi Béla* (M. Ludas) 3 frt, *Kovács József* (G.-Keresztur) 3 frt, *Tiboldi Dénes* (G.-Keresztur) 10 frt, *Végh János* (M.-Tóhát) 5 frt, *Papp Aurél* (Kecze) 50 kr, *Nagy Sándor* (M.-Bogáth) 1 frt, *Szilágyi Kálmán* (N.-Sármás) 1 frt, *Száva Károly* (M.-Szengyel) 2 frt, *Heller Jakab* (M.-Ludas) 1 frt, *Száva Mihály* (M.-Ludas) 1 frt 50 kr, *Szabó Gyula* (M.-Csucs) 50 kr, *Jánki Demeter* (M.-Ludas) 20 kr, *Ujvárosi Sándor* (M.-Szengyel) 50 kr, *Br. Kemény Pál* (M.-Tóhát) 30 frt, *Kovács István* (M.-Szengyel) 1 frt, *Szigeti Gyula* (M.-Ludas) 1 frt, *Ferencz Sámuel* (M.-Décse) 2 frt, *Mandula Farkas* (M.-Ludas) 1 frt. A nemes szívű felülfizetők, valamint a jótékony célú mulatság erkölcsi és anyagi sikerét támogató résztvevő közönség és buzgó rendezők fogadják úgy a magam, mint egyházam nevében háta köszönetemet. Istvánháza, 1899. aug. 23-án. *Kovács István*, ref. lelkész r. b. jegyző.

Hivatalos rész.

4037—1899.

KORÖZVÉNY.

Valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előljáróságához.

A közoktatásügyi m. kir. miniszter f. é. október 25-én, 69.504 számon kelt intézkedésben tudatja, hogy a banjalukai főreáliskola tanterve a közös pénzügyminiszterium kimutatása szerint a magyarországi állami főreáliskolák tantervéhez hasonló lévén, ugyancsak a nevezett ministerium megkeresésére a banjalukai főreáliskola évvégi bizonyítványait *Magyarországra* nézve is államérvényeseknek nyilvánítja oly feltétellel mindazáltal, hogy a banjalukai főreáliskolából átlépő tanulók a magyar nyelvből és irodalomból és Magyarország történetéből fölvételi vizsgát tartoznak tenni.

Erről a m. t. Előljáróságot tudomás és nyilván tartás végett értesítjük.

Kolozsvárt, 1899. október hó 28-án.

Parádi Kálmán
tanügyi előadó.

Dr. Bartók György
elnök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Helyzetünk és teendőink.

Sohasem voltam barátja annak, hogy a mikor anyaszentegyházunk érdeke fokozott mérvű munkás-ságot, kitartást és lelkesedésből származó *cselekedete*ket kíván tőlünk, akkor keseredett lélekkel síralmas jeremiádokat zokogjunk; cikkezzünk, ha kell, ha nem; okoskodjunk a *teendők* felett; bölcselkedjünk; panaszainkkal betöltve a világot, sípot adjunk ellenségeink szájába, és aztán... *ne tegyünk semmit!*

A kinek az az eljárási mód tetszik, a melytől én idegenkedem, annak napjainkban elég nagy tere van akár cikkezésre, akár okoskodásra, akár a síránkozásra: »mert bizony megsokasodtak a mi bajaink és szorongattatunk kegyetlenül mindenfelől!« *Egyházunk kebelében* a »paizsos férfiú«: a *szegénység*, melylyel nap-nap után kemény küzdelmeket kell vívni, s mely a legszükségesebbek megteremtésére is megbénítja az erőt, lehüti a lelkesedést. A *hitetlenség*, a mely előtt csak az anyag szent; a *közöny*, mely üresen állani és romladozni hagyja a templomot; mely szűkmarkuan tagadja meg még a filléreket is egyházától!

És kívül? Kívül a vakhit, a középkori sötétség szerelme, a szertelen babonára való hajlam, az elbutítás utáni megmagyarázhatlan vágyakozás, a lelki életnek egy megfajthetetlen talánya: a *depravatio*; és az ultramontanizmus kosmopolita és önző irányu ólálkodása..

De várjunk csak egy kissé! Hisz' most veszem észre, hogy magam is a mesebeli *átalvetőnek* csak mások bűneivel megtelt *első* részét látom, holott, ha így folytatom tovább, a magam részében is ugyanazt látnám és a »jó tanácsokat adó rákhoz« lennék hasonlatos! De hiában! a kesergés nagyon ragadós, különösen ha okunk is van rá!

Tény az, hogy a közelebbi időkben sokat, nagyon sokat gondolkodtam állapotunk felett. Nap-nap után élénk figyelemmel kísértem mindazoknak törekvését és megnyilatkozását, a kik a különböző irányu mentő expediensekre hívták fel a közfigyelmet. Sokan szóltak tetterővel, meg nem törő lelkesedéssel; s még többen megdöbbenve és majdnem kétségbeesve!

Hiszen sok elintézésre váró ügyünk volt magunknak is, melynek egyike-másika igen könnyen érthető eszmecseréknek, vitatkozásoknak, sőt keserőségeknek képezte alapját! Most már a napokban lefolyt kerületi gyűlés után másképpen áll a dolog. Az a rövid, egy napos gyűlés, melyben épen rövidsége miatt a szokott-nál kevesebben vettek részt: sok kiváló fontosságú, s anyaszentegyházunk jelenjére, de főképen jövőjére nézve nagy horderejű ügyeket intézett el. Ne fejtegensük most az *egyházi adózás módozataira*, a *papok segélyezésére*, az *özvegyek és árvák*, s a *szolgálatképtelenné vált lelkészek* ellátására vonatkozó határozatokat, hanem tekintsünk csak a főkérdésre: a *szeretetház ügyére!*

Minden szépítgetés nélkül kénytelenek vagyunk kimondani, hogy annak bizony eredetileg az eszméje sokak előtt egy cseppet sem volt népszerű. Sok ide tartozó kérdés felett vita folyt. Mindenfelé hallottuk a kétséget: van-e arra igazi szükség? Megérdemli-e az áldozatot? Nyújt-e kezességet arra, hogy az eredeti tervezetben a kitűzött célt okvetlen elérje? Nincsenek-e elsőbrendű, égetőbb szükségek, melyek elvitázhatlanabb igényt támaszthatnak áldozatkészségünk szűkös anyagi forrásai iránt? stb., stb.

Azonban, minden vitának vége szakadt, mihelyt a közgyűlés elé terjesztendő újabb irányu javaslat köztudomásává vált. »*Internatussal összekötött lelkészi és tanári leányárvaház*«, a mely később alsó-, közép- és felső foku *református leánynevelő intézet*té fejlesztetik! A kételkedés szava elnémult. Az ellenséges érzelműek is meghajtották a zászlót! A *Gyártás Albert*-féle nyílt és őszinte férfiak bevallják, hogy bár az eredeti tervezetet idegenkedéssel fogadták, de ilyen alakban lelkesednek, áldoznak a célért. Igen, áldozunk magunk és mások áldozatkészségére is apellálunk, mert erre *szükség* van, ennek *meg kell valósulnia*. Megteremteni egyszerre nem tudjuk, mert szegények vagyunk: de fillért-fillérré, tallért-tallérra helyezünk és felépítjük a *jövőnek emez épületét*.

A vallásos nőnevelés a vallásosság intenzívitasának és extenzívitasának eszköze, mert a nőből anya lesz és az Istenfő, vallásos anyának *vallásos gyermeke*. Lelkem előtt a jövő szép, biztató képei lebegnek,

s vonakodom a jelenre tekinteni, a midőn nemcsak világi hitsorsosainknak, hanem *lelkésztársainknak* is a nagyon is szűkre szabott állami nőnevelő intézetekből kiszorult leányai *katholikus* intézetekben kénytelenek kenyeret adó oklevelet szerezni; s a megélhetés eme »sine qua non«-jáért szellemüket és jellegüket sok esetben megtagadni, hogy ne mondjam — elveszíteni!

Ki tagadná tehát, hogy a létrehozandó *leánynevelő intézet* örökértékű szellemi vívmány, haladást és világosságot hirdető erősség? Ki tagadná meg attól áldozatát, akár adó, akár önkéntes adomány alakjában igényteltessek is az? Senki, bizonyára senki, a ki vallásáért, egyházáért s azoknak jövő dicsőségéért lelkesedni tud!

Ez azonban még csak valami a *sokból*, a mit tennünk és a miért áldoznunk kell, mert a mint »Körlevelében« igen találóan idézi a mi tevékeny szellemű, eszményi célokért lelkesedő Püspökünk: »sok az aratni való gabona, az arató pedig kevés!«

Igen, cselekednünk kell! Mint a lelkes Nehemiás: egyik kezünkben vakoló kanállal, *építenünk*, s a másikkban erős fegyverrel *védekeznünk*. De nem szabad »füzekre akasztott hegedűk« mellett búslakodnunk! Bátisan előre haladni és közlő szembe nézni a veszélylyel. Építsük saját hajlékunk erősségét, de ne engedjük, hogy az ultramontanizmusnak mesterségesen, s legtöbb esetben *anyagi eszközökkel* a hamu alatt pislogó, de újra élesztett tüze elharapózva, épületünkben kárt tegyen! Ne csak kiabáljunk kétségbeesve, hogy: tűz van, tűz van! hanem *oltsuk* a tüzet.

Lekipásztor és *világi református* a béke, szeretet és áldozatkészség örök szárai által egymáshoz fűzve, teljesítse tisztét, *kötelességét*. A *Krisztus* mindent áldozott érettünk: *hát mi mit tettünk a Krisztusért atyámfiai, térfiak?*

A divatossá vált nagy ultramontán hadakozásnak szerény nézetem szerint csak *kétféle* eredménye lehet. T. i. a szertelen küzdelemben vagy kimerül egy idő múlva annak mesterségesen táplált ereje, s belátja, hogy az emberi szellem fejlődésének természetes és törvényes processusát megakasztani, megbénítani, a hívőket még egyszer az »egyedül idvezítő« egyház különben kényelmes aklaiba terelni nem lehet; — vagy tovább folytatja az ő offensiv szerepét, s felháborgatva a felekezetek békéjét és elfogyasztva azoknak türelmét, felidéz egy olyan vallásos harcot és küzdelmet, a melyben papok és papok, egyháztagnak és egyháztagnak fog-nak szemben állani egymással elkeseredve, s hüzdni a *templomban* és a *polgári* életben, nemcsak *tollal* és *szóval*, hanem talán még *fegyverrel* is! A ki felidézi ezt, ám lássa: hordozza a felelősséget Isten és az emberek előtt! Hitemre és lelkiismeretemre mondom, hogy nekünk nem lesz bűnünk benne!

De bármi történjék is, nekünk résen kell lennünk: *építeni* és *védekezni*.

Hívjuk életre újból a kerületi *papi értekezleteket*; tartsuk meg azokat nem világi pompával és megbámult, csillogó díszmenetekkel: hanem igazán református-keresztény szellemmel, lelkesedéssel, munkássággal és építő tartalommal. Tartsuk meg évenként, lehetőleg a *reformáció emlékünnepén*, rendre vidéki helyeken.

Az *előkelő* reformátusok látogassák a templomot, mint őseik tették; s áldozzanak egyházukért szellemi és anyagi gazdagságuk kincseiből készségesen

Tanáraink lelküket tegyék rá, hogy a *gőrdjajkra* bizott ifjúság, a jövő reménye *vallásos* szellemben neveltessek. Ne várjanak felsőbb helyről kényszerítő *rendeletet*, hanem lelkük igaz buzgaimából, s a *köteles példaadás* kedvéért is legyenek első a tem-plomba járásban, a vallásos buzgóságban, s kiváló intelligentiájukat használják mindenek előtt tápláló any-juk: *az egyház* ügyeinek előmozdítására, s dicsősége előmozdítására,

Alakítsunk úgy a *központban*, mint minden arra való *vidéki* egyházban *nőegyleteket* és *egyházi da-lárdákat*, hogy ezek legyenek a buzgóságnak, a nemes irányu áldozatkészségnek, s az istentiszteletek vonzóbbá tételének élő, munkás szervei.

(Jegyzet: Most a létesítendő *nőegyletek* céljával és szervezetével részletesebben nem foglalkozom. Csupán azt jegyzem meg, hogy egyházközségemben most kezdődtek meg az annak létesítésére irányuló első lépések. Később alkalom adtán, a Szerkesztő barátom szives engedelmeivel talán még e kérdésre részletesebben is visszatérek.)

Tartsunk, a hol csak lehet, ismeretterjesztő és hitszilárdító *egyházias összejöveteleket, vagy esté-lyeket*, de nemcsak színből és látszataból, hanem igazi buzgósággal s építő iránnyal. Ezekben és ezek által terjesszük és honosítsuk meg az *apologetikus* iratokat.

És még egy, a mit különösen akarok hangsúlyozni. Minbnyájan *erős kérésekkel* kérjük a mi szeretett, lánglelkű és fáradhatatlan *Püspökünket*, hogy megkezdett *körútjait* folytassa sűrűn, minden irányban. Járja be arra való kísérettel, lelkes munkatársakkal egyházkerületünk minden részét; személyesen lelkesítsen, intsen, buzdítson; hogy ne hallhassuk itt-ott népünk ajkáról, hogy: »mi idegen püspököt már sokat láttunk körünkben, de a miénket még soha!« Nagy, fárasztó és nehéz munka, de az ő osztályrésze; az apostolok hivatása: hirdetni az ígét alkalmas és alkalmatlan időben; gondozni a reá bizott nyáját; »testét, lelkét és minden gondolatát foglyúl vinni az Úr Jézus Krisztusnak!«

Ezekben látnám én egyelőre az építés és védekezés legközvetlenebb és leggyorsabban alkalmazható célszerű eszközeit. Használjuk ezeket bölcsen és lelkesen. Ime, sok a munka! Küzdelmek várnak reánk! Vegyen hát részt abban kicsiny és nagy, egyházi és világi kitartással, becsülettel és lelkesen. Csüggedui nem szabad! Ne féljete! »Mindenfelől szorongattatunk, de azokban el nem hagyatunk!«

Én nem csüggedek pillanatra sem; kétségbe nem esem, mert bízom az örök igazságok, a krisztusi hamisítatlan evangélium legyőzhetetlen, megtörhetetlen isteni erejében! Mert *Molnár Albert* barátom lelkesültségét osztom, a ki azt mondja, hogy: »A tiszta keresztényiség minden *méregkeverés* dacára sem fog elveszni, mert az erősebb győz! Az erősebb pedig az *igazság!*«

Jancsó Sándor,

nagyenyei ref. lelkész, theol. tanár.

Rendkívüli egyházkerületi gyűlés.

(Folytatás és vége.)

A *Szeretetház felügyelő bizottságába* kiküldettek: Dr. Bartók György püspök elnökle alatt Kenessey Béla, Pokoly József, Nagy Károly, Gidófalvy István, Sándor József, Hory Béla, Geréb Márton, Török István, Sárkány Lajos dr., Csernátoni Gyula, Vásárhelyi Boldizsár, ifj. br. Zeyk József. A bizottság felhatalmaztatott, hogy a szükség szerint nem egyházkerületi tagokkal is kiegészíthesse magát.

A *theol. fakultás tanárkarának nyugdíj ügyére* nézve elfogadtattott az Ig.-tanácsnak azon előterjesztése, hogy a ker. közgyűlés felír az egyetemes konventhez, kérve az öt reform. theol. akadémia tanárai számára együttesen alakítandó egyetemes nyugdíjintézet létrehozását. Ha ez nem volna lehetséges, akkor kéri, hogy az egyes intézetek megalkotandó ilyen nyugdíjintézetét segélyezze a szükséghez mérten évi 1000 frtjig terjedhető összeggel. Ha ez sem volna lehetséges, tegyen lépéseket az iránt, hogy a theol. tanárok is bevétessenek a felekezeti tanárok számára alkotott állami nyugdíjintézetbe.

Ez ügyvel kapcsolatosan *Sándor József* főgondnok intézkedést kíván tétetni az iránt, hogy az Igazgatótanács hivatálnokok nyugdíjügye is rendezessék. *Pokoly József* th. tanár lehetetlennek tartja, hogy ez irányban érdemleges előterjesztést lehessen tenni mindaddig, míg a theol. tanárok nyugdíjintézetének ügye el nem dől. Csak ha ezek a mostani közös intézetből kilépnek s a mostani nyugdíjalap megosztatik, csak akkor lehet szó arról, hogy hogyan gondoskodik a kerület a négy-öt központi hivatalnok nyugdíjügyéről. A gyűlés az Ig.-tanácsot megbizzza, hogy az ügyet tanulmányozza s ebben előterjesztést tegyen.

A Kolozs kalotai egyh.-megye azon indítványa, hogy a kerület írjon fel az egyetemes konventhez arra nézve, hogy *egy állomás után két lelkész is tagja lehessen az orsz. özvegy-árvai gyámintézetnek* s ne zárassék ki se a nyugalmazott se a mellette fungáló rüdes lelkész: pártolólág elfogadtattott és felterjesztetik.

Az *egyházi adózási viszonyokra* nézve igen tanulságos és érdekes előterjesztése volt az Ig.-tanácsnak, a mi egyhangúlag elfogadtatván, felírat készítették az egyetemes konventhez, hogy egyelőre legalább az 50 legsúlyosabb terheket viselő egyházközségek sűrűn segíteni igyekezzenek.

Az egyházkerület *1900 évi költségelőirányzata* 5200 frt deficittel, a mi a tartalékalapból lesz fedezendő, elfogadtattott. — *Barabás József* egyh. ker. képviselő utalt arra, hogy a rendkívül magas adminisztratív költségek hogyan volnának csökkenthetők. Az elnök megnyugtatta felszólalót, hogy e kérdésben a kiküldött bizottság már megtette előterjesztését az igazgató tanácsnak és annak tárgyalása ott folyamatban is van, de a míg a legközelebbi egyh. ker. közgyűlés e tekintetben nem határoz, a régi csapáson kellett haladni. — *Dr. Sárkány Lajos* igazg.-tanácsos annak ad hangot, hogy a tűzkárbiztosító társulattól járó évi visszatérítések az egyh.-kerület rendelkezése alatt állanak, a melyekről eddig határozott destináció nem történt s így az a deficitek fedezésére jövőre tekintetbe lesz vehető.

A szavazatszedő bizottság jelentései alapján megválasztottaknak jelenti ki elnök:

1. a kézdi egyházmegye algondnoki állására: Vajna Istvánt;
2. a görgényi egyházmegye főgondnoki állására: Rozsnyai Ferencet;
3. a marosi egyházmegye algondnoki állására: Péterffy Dénest;
4. a nagysajói egyházmegye főgondnoki állására: Fejérvári Jenőt.

A kézdi egyházmegye főgondnoki állása nem töltetett be, miután a gyűlés az egyházmegyei jelöléssel szemben arra az állápontra helyezkedett s ezt elvi határozatnak nyilvánította, hogy az egyházmegyei tisztiségekre nézve is alkalmaztatni kívánja a Zsinati törvény azon rendelkezését, mely a presbyteriumoknál megszabja a rokonsági akadályokat az egyidejű hivataloskodásra nézve. Ez elvnek szemelött tartásával az egyh.-megye a főgondnoki állásra újabb jelölés megajjtására utasított.

A jegyzőkönyv felolvasása és hitelesítése 8-án d. e. 10 órakor történt meg, a melynek végeztével dr. Bartók György püspök a gyűlés nevében köszönetét és háláját fejezte ki az elnök iránt a gyűlés bölcs és tapintatos vezetéséért, a mi a kérdések gyors és sikeres megoldását lehetővé tette. Köszönetet mondva a többi főgondnokoknak is az egyház ügyei önzetlen szolgálataért Isten áldását kérte reájuk és az egész egyházra. Ezzel a gyűlés véget ért, hogy tovább folyjon a csendes, zajtalan munka.

Tudósító.

Egyházi élet.

A kézdi egyházmegyéből.

(Folytatás és vége.)

Ez irányban egyházi legfelsőbb hatóságunk, az egyetemes konvent, vette kezébe az intézkedést és a legfelsőbb ellenőrzést, melynek felhívására egyházkerületünk máltóságos állandó Igazgatótanács a 2496—1899. sz. a. felhívott, hogy egyházmegyénkben szerezzenek érvényt egyh. törvényünk azon intézkedésének, mely szerint a vallástanításra való felügyelés és az erről való gondoskodás a gyülekezetek presbyteriumainak áll jog és hatáskörében.

Mivel pedig a vallás- és egyházi énektanítást egymástól elválaszthatlannak s egymást kiegészítőnek tartom; e kettőt a vett meghagyás szerinti intézkedésben sem választottam el, midőn a mult hó elején mindenik egyházközségünk presbyteriumát fölhitvam, hogy az iskolák beosztása s a tankötelesek létszáma által a vallás- és egyh. ének sikeres tanítására megkivántató heti órák számát állapítsa meg s azoknak tiszt. lelki pásztortársaim és a t. énekvezér afiak által javasolt időbeosztás szerint az iskolák órarendjébe felvételére, az illetékes iskolai hatósággal egyetértve, minél előbb intézkedjék s intézkedéséről jelentését szept. végeig terjessze be hozzám.

A beérkezett jelentések arról tanuskodnak, hogy e tekintetben törvényeink kívánalmainak és egyházunk érdekeinek a t. t. presbyteriumok készséggel és a legjobb szándékkal igyekeztek szolgálni.

Magam is esperesi vizsgálatom alkalmával igyekeztem erre fordítani a legfőbb gondot s az érdeklődést lehetőleg fokozni kedves kötelességemnek ismeretem. Hitsorsos tanítóinkat felkeresve, szeretettel kértem, buzdítottam a valláserkölcsi nevelés érdekében hatáskörükben mindent megtenni.

Ugyszintén hitsorsos tanulóinkat meglátogatva atyailag intettem, többek között, a szorgalmas templomba járásra. Lelkipásztortársaimnál és a presbyteriumoknál a hétköznapi templomozás életbe léptetését célzó törekvésemet illetőleg általán mindenütt a legjobb akarattal találkoztam s több helyen annak gya

korlati életbe léptetését is megállapítottuk oly módon, hogy a tanítás ideje előtt minden hétfőn reggel és a tanítás végeztével szombaton délután a tanulókkal hétköznapi istentisztelet tartassék. Ezt saját egyházközségemben megkezdtem s Bitáról is már jelentést kaptam ennek gyakorlatba indításáról.

A jelzettben azonban nem látom kimerítve a valás- és egyh.-ének tanítása s a vallásos élet ápolása szempontjából megkívánta teendőinket. Ez csak a kezdet, mit egyházközseink közelebről végeztek.

Ezek után a sor egyházmegyénket s ennek legfőbb kormányzó testületét illeti, hogy a jó kezdetet folytassa, fejlessze. A jelen kor többet kíván tőlünk, mint mennyit vonatkozó egyházkerületi szabályaink követelnek s az előre látható jövő harcza felekezeti öntudatunknak korábbi fejlesztését igényli, mint az jelen tananyag beosztásunk szem előtt tartásával lehetséges. Ezt tartva szem előtt indítványozom, hogy

1. Közgyűlésünk küldjön ki egy bizottságot, hogy az egyházmegyei pénztár terhére 20 frt erejéig (mely összeget a jövő évi költségeloirányzatba és rendszerezített fizetendőségek kimutatásába felveendő lesz,) szerezzze be az egyetemes ref. egyházban jelenleg használatban levő elemi népiskolai vallástani könyveket s azok elbírálásánál különös tekintettel *Bodor János* lelkipásztortársunk most sajtó alatt levő jelzett tankönyveire, a jövő tavaszi rendes egyházmegyei közgyűlésen tegye meg jelentését, hogy azon közgyűlés a munkát felülbírálásáról intézkedve, határozatát oly időben hozza meg, hogy már a jövő tanévben az egyházmegye által elrendelt tankönyvek használtassanak.

2. Énekvezér aait hívja fel közgyűlésünk, hogy az egyházi énektanításra kiváló gondot fordítsanak s az egyes osztályoknak és összes tanulóknak betanított egyházi énekek jegyzékét minden évben április hó végéig az esperesi hivatalhoz beterjeszteni ismerjék elodázhatlan kötelességüknek.

Végül mondja ki közgyűlésünk, hogy:

3. Minden egyházközségtől elvárja, hogy a hétfőn reggeli és szombat délutáni gyermek istentiszteletet léptesse életbe s kivéve a téli hideg időszakot, azt az egész tanév alatt tartsa meg. És pedig márc. 1-től kezdve a tanév végéig reggeli 7 órakor; egyébkor 8 órakor. A délutáni istentiszteletet állandóan d. u. 4 órakor.

Tisztelettel kérem a nt. közgyűlést, szíveskedjék ezen jelentésemben említett intézkedéseimet és indítványaimat elbírálni és azok fölött határozni.

Közgyűlésünk ezen nagy gonddal és körültekintéssel összeállított esperesi jelentést élvezettel hallgatta végig, az abban foglalt indítványokat egyhangulag elfogadta és magáévá tette s megvalósításuk céljából a szükséges határozatokat meghozta és nt. Bodor Géza esperes aának fáradságtalan munkásságáért elismerést és köszönetet szavazva, ezen jelentés teljertalmu jegyzőkönyvre vételét elhatározta és azon óhajának is kifejezést adott, hogy ez a jelentés az »Erdélyi Protestáns Lap«-ban is megjelenjék.

* * *

Tiszt. Kiss József egyh.-megyei főjegyző és pénztárnok jelentése, az egyhm. tanács évi működéséről és a kezelése alatt álló egyh. alapokról és a pénztár jelen állásáról, jóváhagyó tudomásul vétetett s úgy az

egyhm. tanácsnak, mint főjegyző, illetve pénztárnok aának, buzgó munkálkodásukért köszönet szavaztatott.

Nagyt. Bodor Géza esperes aának a f. é. esperesi vizsgálatról szerkesztett jelentését, melyben az egyházak anyagi és szellemi állapotának hű képét eleven vonásokban tárta fel és állította elének, közgyűlés figyelemmel hallgatta végig és nt. Esperes aát, ezen, a legkisebb részletekre is kiterjedő munkájáért elismerő nyilatkozatokban részesítette és a jelentést készséggel jóváhagyó tudomásul vette.

A »Szeretetház« ügyében a mlgs. állandó Igazgató-tanács által 2920—1899. ísz. a. elfogadott bizottsági javaslathoz közgyűlésünk azon módosítással járul hozzá, hogy a »Szeretetház« javára a papok és egyházközségek az osztályba sorozás mellőzésével 2—2 frt évi járulékot fizessenek.

Főt. és mlgs. dr. Bartók György püspök aának az országos ev. ref. lelkészi özv.-árvai gyámintézet kötelékén kívül álló özvegyek és árvák fokozottabb segélyezését célzó s a méltóságos állandó Igazgató-tanács által is elfogadott határozati javaslatát azon hozzáadással fogadja el, hogy már most mondja ki az egyhker. közgyűlés, hogy a gyámintézet vagyona, az ezen javaslatban foglalt kötelezettségétől felszabadulás után papi nyugdíjalap leend.

Az orbai egyházmegyének, a ref. kollegiumi tanárok egyhker. közgyűlési tagsági megszorítását célzó indítványa helyesléssel fogadtatik és ugyanezen egyházmegyének a kollegiumi tanárválasztásnál a jelölés eltörlését óhajító indítványára kimondja közgyűlésünk, hogy egyházmegyénk a tanárválasztási szabályzat revidiója mellett foglal állást.

A mélt. igazgató-tanács még 1895-ben felhívta volt egyházmegyénket, hogy a zsin. törvény 27, 40 és 100 §-ainak miként való alkalmazásáról készítsen szabályrendeletet s azt megerősítésre terjessze föl hozzá; azonban nálunk ezen ügy előterjesztve nem lett s most is a mélt. ig.-tanács megsürgetésére került elő, közgyűlésünk egy bizottságot nevezett ki Bodor Géza, Kiss József, Kelemen Győző, Keresztes Ede, Vajna István, Domokos Dénes személyökben, s útasította, hogy a kívánt szabályrendeletet a f. év decz. 12-én Kézdi-Mártonfalván tartandó rendkívüli közgyűlésre terjesszék elő, a honnan megerősítés végett az illetékes hatósághoz fog felküldetni.

Végül a jövő rendkívüli közgyűlés idejének és helyének kitűzésével, mely f. é. decz. 12-én tartatik a mártonfalvi egyházközségünkben, a terjedelmes tárgysorozat kimerítettén, nt. Bodor Géza esperes aa. köszönetet mondva a közgyűlés tagjainak a tanácskozásban komoly érdeklődést s higgadtságot tanúsító tevékenységükért, a közgyűlést bezárja és ennek összes tagjait, valamint azokat is, a kik érdeklődésből a gyűlésen jelen voltak, ebédre meghívta és a nála anynyiszor tapasztalt páratlan vendégszeretetében részesítette.

A gyűlésteremből vidám kedéllyel vonultunk az ebédlőbe, hol gazdagon megterített asztal mellett élénk társalgás, ügyes pohárköszöntők s különösen a házi asszonynak nt. Bodor Gézané esperesné ő nagyságának kedvessége és a vendégeivel szemben tanúsított páratlan figyelme s gondossága fűszereztek a kitűnő étkeket és italokat.

A második fogásnál szólásra emelkedett nt. Bodor Géza esperes és a *Királyért* mondott tostjában, melyet állva hallgattunk, *Ő Felségének* elévülhetetlen örök érdemeit és a mi törhetetlen hűségünk s ragaszkodásunkat eleven színekkel tolmácsolta. Poharat köszöntöttek még: tiszt. Kiss József egyhm. főjegyző: főt. Dr Bartók György püspök ő méltóságáért; tiszt. Szabó Géza felcsernátoni paptársunk: Hegedüs Sándor kereskedelmi Miniszter Ő Nagyméltóságáért, mint anyaszentegyházunk egyik legkiválóbb oszlop-embereért; tiszt. Szakács János paptársunk a házi asszonyért: nt. Bodor Gézáné ő nagyságáért; Keresztes Ede egyhm. tanácsbíró: nt. Bodor Géza esperesért; távol levő Lázár Mihály főgondnok ő méltósága *Ievélben*: nt. Bodor Géza

esperesért és feleségeért; nt. Bodor Géza esperes: mlgs. Lázár Mihály főgondnokért stb. stb

Nagytiszt. Bodor Géza esperes aának a vendégszeretemben tanúsított példaadása hatott s másokat is hasonló szivességre buzdított. Ugyanis: Mártonfalván tartandó közgyűlésünket Tkt. Vajna István egyhm. tanácsbíró és a jövő évi tavaszi rendes közgyűlésünket Tkt. Keresztes Ede egyhm. tanácsbíró aai hívták meg.

Adja Isten, hogy a jó kezdetnek folytatása legyen, hogy a most megnyilatkozott kölcsönös tisztelet, bizalom és szeretet — egyháziak és világiak között — legyen közöttünk állandó, sőt napról-napra növekedő, hogy közeledhessünk a kitűzött *cél* felé!!

J. L. és K. S.

TÁRGZA.

Péter apostol élete és tanai az evangéliumok Péter két levele és az apostolok cselekedeteiben közölt beszédei alapján.

II. Péter mint keresztyén.

b) Péter apostol Krisztus földi élete után.

Péternek, mint apostolnak Krisztus menybemenetele után következő életét az »Apostolok cselekedetei«-ről írott könyv elbeszélései: az apostolnak ebben közölt beszédei alapján ismerjük. Az »Apostolok Cselekedetei« — mint azt egyes elbeszélései elárulják — történelmi feljegyzések alapján készült mű, s mint ilyen Péter apostol életének összeállításánál inkább léphet fel történelmi forrás igényével, mint az evangéliumi elbeszélések; bár a »Cselekedetek« könyve sem akar, irányánál s szerkezeténél fogva sem, történelmi cél szolgálatába állani.

Péter Krisztus földi pályája után már egészen úgy lép fel, mint Krisztus evangéliumának apostola. Többé tehát már nem a Mester oldala mellett hitben és erőben növekvő tanítvánnyal van dolgunk, hanem a cselekvés terére lépett, az apostoli küldetésben munkás tanítóval.

Péter — mint fentebb említém — megnyerte Mesterétől az utolsó megerősítést is apostoli működéséhez. »Legeltesd az én juhaimat« hangzott az utolsó megbízás. Ezután már valóban alig történhetett egyéb, mint hogy figyelmeztette a Mester tanítványait teendőikre, megígérte nekik a szentlelket, melyet elküld reájok és »az ő láttokra felemelteték és a felhő elszakasztá őket az ő szemeik elől«.

Most már igazán árvák maradtak.

Lelköket csak az foglalkoztatja, mit szeretett Mesteröktől hallottak, láttak; az apostoli küldetés lebeg előttük szüntelen, melyre megbízást nyertek. S a midőn az olajfák hegyéről visszatértek Jeruzsálembe, »felmenének egy felső házba, hol szállások vala Péternek« és a többi apostoloknak. Péter apostol társainak és a körjük gyűlt népnek szónokolni kezd (»mert valának ott a helyen szám szerint úgy mint százhusz emberek«) mondván: »Atyámfiai, férfiak, szükség volt bételni az írásnak, melyet megjövendőlt a szentlelkek

Dávid szája által Júdás felől,¹ ki vezérek volt azoknak kik elfogták Jézust. Ki mi közénk számlátatik vala és annak a szolgálatnak egy részét vette vala«. (Csel I. r. 16—17. v.). Mint az írás által előre megjósolt s immár bételjesedett dolgot beszéli el folytatólagosan Júdás szomorú kimenetelü végét. Rámutat a büntetésre, mely őt ama mezőn érte, mely nevezetett »Akaldamá«-nak (vér mezejének), »mert megvagyon írva a Zsoltárok könyvében²: az ő lakhelye legyen pusztá és ne legyen senki, ki abban laknék. És ismét: az ő püspökségét más vegye el. (20. v.) Emez utóbbi hivatkozással aztán rátér az apostól beszédének tulajdonképpeni tárgyára, hogy t. i. állítsanak egy férfit Júdás helyére, mert hiszen az isteni akaratnak bé kell telnie. Így tehát azok közül, kik velük egy gyülekezetben voltak, mindaddig, míg az Ur Jézus az ő tisztében járt, állíták elő »Józsefet, ki hivatik vala Barnabásnak, kinek vezetékneve Justus és Mátyást. És imádkozván, mondának: Te Uram, ki mindeneknek sziveket tudod, jelentsd meg, melyikét választod e kettőnek? hogy részes legyen a szolgálatban és apostolságban, melytől eltévelyedék Júdás, hogy az ő helyére menne. Sorsot vetének azért és esék a sors Mátyásra, ki közönséges akaratból a tizenegy apostolok közé számláltaték.« (Csel. I. r. 23—26. v.)

Imé Péternek legelső fellépése a Mester mennybemenetele után. Az apostolok tizenkettős számát óhajtja ő az áruló Judás helyének betöltése által kiegészíteni. Szervezkedik tehát, készül a nagy munkára, mely reájok várokozik.

De vajjon mi szükség volt rá, hogy ama gyűlöletes emlékü apostol helyét betöltsék? Avagy a reájok várokozó munkát csak a »tizenkettő« végezhetette el s ezért nem kezdenek addig hozzá, míg annak hiányát nem pótolják; mert azt csak nem gondolhatjuk, hogy az áruló helyének betöltése által annak emlékét akarták továbbra is fenntartani magok között? És ha ezt nem akarták, épen arra kellett volna törekedniök, hogy örökre elfeledjék, hogy valaha egy tizenkettedik is volt közöttük. Ha tehát az apostol célja nem az volt, mint a hogy nem is lehetett, hogy Júdás megüresedett helyének betöltésével az ő gyűlöletes emlékét megőrizze: máshol kell keresnünk Péter fentebbi eljárásának indokait. És ha beszédének menetét, indítványának megokolását nézzük a kérdés egészen tisztán áll előttünk. Pétert amaz ó-testamentomi jóslatok utasítják, melyek

Zsolt. XL1: 10.

² Zsolt LXIX. 26 és CIX. 8.

már eddig Jézus életeseményeiben, különösen az ő halálában és feltámadása tényében nagyrészt beteljesedtek, de a mely jóslatoknak egy része még csak ezután fog teljesedésbe menni. Annak sem szabad tehát elmaradnia, a mit a »Zsoltárok könyve« Judásra vonatkozólag megjósolt, hogy t. i. »az ő püspökségét más vegye el«. Péter ennelfogva, a midőn Judás helyének betöltését indítványozza, csak a feltétlen érvénynyel bíró, Isteni eredetű, ó-testamentomi jóslatot óhajtja betölteni, a melynek teljesedése ugy sem emberi akarrattól függ. Így köti ő össze az ó-testamentommal az újat. Lelke annyira hozzá van forrva az ó-szövetségi zsidó felfogáshoz, hogy abból indul ki; arra utal, valahányszor hallgatóit eljárásának, beszédének igazságáról akarja meggyőzni. Erre hivatkozik akkor is, a midőn Judás helyét óhajtja betölteni, mert meg van győződve róla, hogy az írás jövendölésének (a meny nyiben még be nem telt) teljesedésbe kell mennie. Ez az ó-testamentomi zsidó felfogás dominál Péter további életműködésében: beszédeiben és cselekedeteiben; minelfogva méltán nevezhetjük őt »zsidókeresztény« apostolnak.

Az „Apostolok Cselekedetei“ II. r. 14—36. verseiben közölt beszéde az apostolnak, melyet ő az első pünköszt ünnepén tartott, hasonlóképen az ó testamontomon alapszik.

Mikor pedig a pünköszt napja eljött volna — mondja az „Apostolok Cselekedetei“ írója — valának mindnyáján egy akarattal együtt. Akkor nagy hirtelenséggel lőn az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, mely eltelé az egész házat, a melyben ülnek vala. És látának kettős tüzes nyelveket és üle mindenikre azok közül. Megtelének pedig mindnyáján szent lélekkel és kezdének szólani más nyelveken, a mint a szentlélek ad vala nekik szólaniok² (Csel. II. r. 1—4. v.)

A szentlélek erejének hatása alatt szólanak az apostolok különféle nyelveken az összegyűlt különféle nemzetiségekhez; mindenikhez a maga nyelvén. Ez természetesen a jelenlevő nagy tömeget ámulatba ejti s keresik a szokatlan jelenség okát. Nagy álmélkodással »kétkelnek vala, egymásnak ezt mondván: vajjon mi lesz ebből? Némelyik pedig patvarkodván, ezt mondják vala: édes bortól részegedtek meg ezek.« (Csel. II. r. 13—14. v.)

Erre következik Péter apostól nevezetes pünköszi beszéde. Itt újból az ó-testamentomra való hivatkozással kezd szólani. Nem részegek ezek, — úgymond — de hogyan lehetnének azok, hiszen a napnak még csak három órája vagyon.¹ Hanem ez az a mi megmondott Jóel próféta által²: »És lészen az utolsó időkben (ezt mondja az Isten) kitöltök az én lelkemből minden testre és prófétálnak a ti fiaitok és leányitok és a ti ifjaitok látásokat látnak és a ti véneitek álmokat álmodoznak«. (Csel. II. r. 17. v.) Azután szól nekik az apostol Jézusról, ki hatalmas erők és csodák által valóban megbizonyítottatott Istentől bocsátott férfúnak lenni. Beszél az ő haláláról, feltámadásáról, mit ismét az írás bizonyítékával erősít meg, a midőn így szól: »Dávid ezt mondja ő róla³: eleitől fogva minden

időben az én uramra néztem; mert nékem jobb kezem felől vagyon, hogy meg ne tántorodjam. Annakokárt örvendezett az én szívem és vigadott az én nyelvem, és annak felette az én testem reménységben nyugszik. Mert nem hagyod az én életemet a koporsóban és nem engeded, hogy a te Szented rothadást lásson. (Csel. II. r. 22—27.) Mintha csak ezt mondaná: Ime, Jézusnak feltámadása sem lehet csoda, valami megfejtethetlen rejtély, mert azzal csak az írás telt bé.

Azután szól az apostól »Dávid patriárkáról«, hogy »az ő koporsója mind e napig mi nálunk vagyon«, hogy az ő ágyékának gyümölcséből támadott a jövendölés szerint Krisztus, ki halálából feltámadott és »az Istennek jobb karja által felmagasztaltatván és a megígért szentleket megnyervén, az atyától kitöltötte azt, a mit ti most láttok és hallotok. »Mert nem Dávid ment a mennyországba, hanem inkább ő ezt mondja¹: Monda az Úr az én Uramnak, ülj az én jobb kezem felől, míglen vetémdem a te ellenségeidet a te lábaid alá számolyl. Bizonytal tudja azért az Izraelnek egész háza, hogy ez az Istentől tétetett Urrá és Krisztussá, e Jézus, mondom, a kit ti megfeszítetek.« (Csel. II. r. 29—36.)

Míg így felmutatja az apostól a pünköszi szokatlan jelenségnek okát: egyszersmind feltüzeli s Jézusra, mint a várt Messiásra, irányítja hallgatói figyelmét. A körülálló sokaság az apostol beszéde által mélyen meghatva Péterhez és apostol-társaihoz járul, kérdezvén: »Mit cselekedjünk atyámfiai, férfiak? Péter pedig monda nekik: Térjete meg és keresztelkedjete meg mindnyáján a Jézus Krisztusnak nevében a bűnöknek docsánatjokra és veszitek a szentléleknek ajándékát. A kik azért örömet vevék az ő beszédét, megkeresztelkedének és megsaporodának azon a napon mintegy háromezer lélekkel.« (Csel. II. r. 38. és 41. v.)

(Folytatása következik.)

Szádecky Béla.

Irodalom.

Vallástani kézikönyvek, a népiskolák számára, írta *Bodor János*, zágoni ref. pap; kiadja a zágoni ref. egyház főtiszt. és mélt. Dr. Bartók György, erdélyi ref. püspök látogatásának emlékére. Hornyánszky Viktor könyvnyomdája, Budapest.

I. Kis tanulók hit és erkölcsstana. Elemi népiskolák I. és II. osztálya számára, 36 lap. Ára 24 fillér.

Bodor János, zágoni ref. pap egyszerre három vallástani kézi könyvvel gazdagította az elemi, népiskolai vallástani kézi könyvek számát. Sőt az első, második osztály kézi könyve mellé még egy *vezérkönyvet* is irt. A könyvek megjelenése különös jelentőséggel bír. A zágoni ref. egyház adta ki a főtiszt. püspök ur háromszéki, illetve zágoni látogatása alkalmából. Ama fényes és eredményekben gazdag ut, tehát még egy eredménnyel gazdagodott. A lelki élet megpezsdülésének egyik jele ez. A hívek mozdultak meg, a hívek látták át, hogy az egyház építés terén, rájuk is éppen oly munka vár, mint a vezetőkre, a lelkipásztorokra. Szép tett volt! Csak tovább, a mozgás az élet jele!

De, másfelől, úgy látszik, hogy *Bodor János* is az új aeraban az első fecske. Mióta az újabb egyházpolitikai törvények életbe léptek, s az egyházakat,

Zsolt. CX. 1.

¹ A mi idő számtásunk szerint reggeli kilenc óra.

² Ésa. XLIV. 3 és Jóel. 28—32.

³ Zsolt. XVI. 8—11.

különösen a protestáns egyházat intensivebb, benső, lelki munkára serkentették: talán nem jelent meg más vallástani kézi könyv, mely e nemes cél szolgálatában kívánt volna segítő eszköz lenni. Nem csuda tehát, ha különös érdeklődéssel, és fokozott várakozással tekintünk megjelenése elé. Hogy a várakozást mennyiben elegítette ki és a célnak mennyiben felel meg ezek a tankönyvek, arról akarok egy rövid, de tárgyilagos bírálatot mondani.

Eljárásunkban nagyon megkönnyít maga a szerző, a ki álláspontját, a könyvek írására nézve, kifejtette e becses lap idej 40. 41. 42. számaiban. Szükség volt erre, mert könyveihez nem írt előszót, hanem a helyett itt találjuk meg irányelveit. Egyébiránt, az előszó nem feltétlen szükséges, mert egy jó könyvet a nélkül is megismerhetünk és méltányolhatunk.

Vizsgálom első sorban az irányelvet általában, s annak kivételét az egyes osztályok tananyagában, jobban mondva az egyes osztályok számára írott tankönyvekben, hogy az miképpen öltött testet. »A vallás-tanításnak — úgy mond szerző — ha ez egyfelől saját célját el akarja érni, másfelől a népnevelés haladó irányával összhangban akar lenni: elengedhetetlen követelménye, hogy az *érzelem nemesítésére* irányuló törekvése mellett, az *értelemfejlesztés* törvényeit is, tiszteletben tartsa. Tovább a »vallásos életre szoktatást« jelöli meg, mint célzott »első rendű követelményt«, melyet a vallás-tanításnak el kell érnie

Helyes; általánosságban alá írjuk mi is. Kivételben pedig oda módosítjuk, hogy az a vallásos élet, legyen *egyházi élet is*; és legyen éppen a *református egyházi élet* alapvető fundamentuma. Az alapvetést pedig már a legelső fokon meg kell kezdeni, különben nem lesz szilárd az épület. Lám a pápista gyermeknek a mint iskolába lép, tudnia kell a kereszttet és a térdelést. Ez a katolicizmus egyik symboluma. Nekünk ilyen külső-vallásos jelképünk nincs; adnunk kell tehát a belsőt, a lelket: a *kálvinista öntudatnak első csiréit*. Gondolom így értette ezt Bodor János is, ha fejtegetéseiben nem hangsúlyozta is. De meglátjuk alább.

(Folytatjuk)

Különfélék rovata.

A hátrálékok befizetését sürgősen kérjük.

Mult számunk egy napi késedelemmel jelent meg, a mit az éppen folyamatban volt közgyűlés eléggé indokol. E késedelmet azonban bőven kárpótolja az a körülmény, hogy lapunkhoz éppen egy ív mellékletet adtunk s főként főt. *dr. Bartók György* püspök úrnak körlevele, melyet lapunk élén hoztunk s mely mindentekintben egy remek főpásztori megnyilatkozás, melyet lelkünkbe résni tartozunk.

Csontos Olivér egyh. kerületi képviselő a szeretetházra 5 frtot küldött. Szerkesztőségünk már régebb megkezdte a gyűjtést »Szász Domokos mellszobor alapra és Szeretetházra« s e cím alatt gyűlt összeghez csatoltuk a fenti összeget is, valamint *Polgári Károly* sajtó-szent-andrási ref. lelkész 1 frt adományát és *Ady Sámuel* abódi lelkész gyűjtését, mely 4 forintot tesz.

A P. E. és I. Lap 46. számának vezérczikke (Sz. F.) írja: Magyarországon soha annyi nőnevelő intézetet nem alapítottak, mint az utolsó negyed században. A római egyháznak rohamosan megszorított intézetei mellett a reformátusoknak *miskolczi, szathmári, debreczeni, pápai és nagyváradí,* az ág. ev.-nak *rosnyói, aszódi és kőszegi* részint egészen új, részint átalakított leányinternátusait hozom föl bizonyosságul, nem említve az állam és községek által szervezett és fenntartott nagyszámu felsőbb leányiskolákat, melyek inkább az általános közművelődés szol-

gálatában állanak. Van leányinternátusa Dunántúlnak, van és régóta van Tiszáninnennek; de a nagy és gazdag egyházakkal bővölködő Dunamelléknek mai napig sincs felsőbb leányiskolája. Sőt a közönyösség még a pesti egyház ama kis internátusát is pusztítani hagyta, melyet a hatvanas években Török Pál energiája teremtetett, s Kalocsa Róza vezetése alatt néhány évig fenntartott.

Munkácsy Sándor, volt paksi lelkész és tolnai esperes, néhány évvel ezelőtt a dunamelléki egyházkerületnek, leányinternátus felállítására egy kis alapot hagyott, mely most már közel jár tizezer forinthez. A szerény jövedelmű lelkész példáját követte egy jó módú fővárosi polgár, a róm. kath. vallásu Baar János, ki szintén leánynevelési célra a budapesti református egyháznak oly tekintélyes alapot hagyott, hogy annak értéke már is meghaladja a százezer frtot. Ezeket az alapokat tekintetbe véve, a leánynevelés kérdése Dunamelléken is megérett a valóstásra. Az előkészületek megindultak. A budapesti egyház *dr. Darányi Ignác* elnökle alatt egy tekintélyes bizottságot szervezett, melynek az a hivatása, hogy a Baar-alapítvány felhasználására, s a leányinternátusnak miként eszközöndő felállítására véleményes javaslatot készítsen. A dunamelléki egyházkerület, a vértés-aljai egyházmegegyének, az egyházkerületi értekezlet által támogatott indítványára *Hegedüs Sándor* egyházkerületi vil.-főjegyző elnökle alatt szintén küldött ki egy bizottságot (tagjai: dr. Vécsey Tamás, Szánthó János, Papp Károly és Szóts Farkas), ezt arra útasította, hogy a budapesti Baar-bizottsággal a leányinternátus ügyében tárgyaljon és munkálatot készítsen.

A felekezeti tanítók érdekében. Egy vidéki felekezeti népiskolát a felekezet megszüntetett, s a tanítóját minden kárpótlás nélkül elbocsátotta. A tanító ez ellen kérészt intézett a közoktatásügyi miniszterhez, a ki most a következő elvi jelentőségű határozatot hozta: »A felekezeti iskolát fenntartó hitközség, iskolája tényleges megszüntetésétől kezdődőleg, az alkalmazva volt tanító részére egy évi teljes összletményeit változatlanul kiszolgáltatni tartozik. Egy éven túl terjedő időre pedig addig, a míg az elbocsátott tanító a megszüntetett állomás javadalmának megfelelően díjazott állomást nem nyert, részére a felekezet pénztárából legalább oly összegű járulék biztosítandó, a mennyi szolgálati évei arányához képest a tanítót nyugdíjképen megilletné. Azon esetben pedig, ha a hitközség időfolytán a felekezeti iskolát újból felállítaná, a tanítónak elhagyott állomásához való joga újból feléled, bárhol volna is alkalmazva, s kívánságára a múltban élvezett illetményekkel oda visszahelyezendő.« T. L.

Köszönet nyilvánítás. Hadadi tisztartó Simon János úr és nője Fodor Róza úrnő, jóllehet pár évvel ezelőtt községünkben eltávoztak, újra meg újra megemlékeznek helybeli ref. egyházunkról. Közlebről is, templomépítésünk alkalmából egy egészen diófából készült, 50 frt. értékű diszes úrasztallal ajándékozták meg völcsöki egyházközségünket. S ezzel újabb látható jelét adták hitbuzgóságunknak s egyházközségünk iránt eleitől fogva érzett ragaszkodásuk s jó indulatuknak. A meglepő szép ajándékért fogadják úgy az érdekelte egyházközség mint a magam nevében e helyen is nyilvánított őszinte köszönetemet. Völcsök, 1899. szept. hó 8-án. *Barabási Lajos*, ref. lelkész.

Özv. Domján Jánosné, kajántói leégett papné fölségelésére a püspöki hivatalhoz ujabban a következő adományok érkeztek: Nagy István harasztosi lelkész 50 kr. és Székely Sándor maros-szent-királyi pap a fia gyűjtése 2 frt 75 kr. a mi 3 frt 25 kr. tesz ki, mely összeg az eddig kimutatott 5 frt-tal együtt 8 frt 25 kr-ra megy, mit a rendeltetési helyére jutattunk.

Székely Sándor tiszteletes úr gyűjtéséhez járultak: özv. Agyagási Péterné 30 kr. Székely Sándor 30 kr. Rozsnyay Lőrinc 50 kr. Benkő Ákosné 50 kr. Koncz Elek 60 kr. Kovács József 5 kr. Szász István 10 kr. Török János 10 kr. Kis János 10 kr. Kis József 10 kr. Tóth János 10 kr. összeggel.

Kolozsvár, 1899. nov. 15. *Szász Béla* püspöki titkár.

Megjelent Bodor J.-tól »Kis tanulók hit- és erkölcstana«, ára: 12 kr; »Vezérkönyv a kis tanulók hit- és erkölcstanához«, ára: 20 kr; Ó-szövetségi szent történetek, ára: 20 kr; Új-szövetségi szent történetek, ára: 20 kr. Azonban 82 kr. beküldése mellett mindenikből 1—1 példányt portómentesen küld a zágoni ref. egyház

Folyó 1899 augusztus hó 27-én a maros-szent-királyi ev. ref. egyház régi — 700 — éves temploma javára tánczvigalmat rendezett; ez alkalommal felülfizettek Nagys Rozsnyai Lőrinczné 10 frt. Nagys. Timár Jánosné 10 frt. Konc Elek 1 frt. 20kr. Timár Károly 1 frt. 20 kr. Timár János 3 frt. Szentiványi János 20 kr. Boér Károly 70 kr. Bartha Károly 1 frt. 20 kr. Ruzska N. 20 kr. Schmint Ferencz 1 frt. 20 kr. Nagy Antal 20 kr. Tischler Miksa 20 kr. Nagy Dani 20 kr. Kelemen Antal 20 kr. Szilágyi János 1 frt. Zsigmond Ferenc 1 frt. Nagy Lajos 1 frt. Zajzon Pál 40 kr. Bartha Pál 50 kr. id. Kádár Márton 1 frt. ifj. Kádár Márton 20 kr. Lőrinci Árpád 20 kr. Összesen 34 frt. Az összes bevétel volt 104 frt. 46 kr. kiadás 66 frt. 4 kr. Tiszta jövedelem 38 frt. 42 kr. Fogadják mindenek felett Ngos Rozsnyai Lőrincné, Nagos. Timár Jánosné, mint védnök nők, úgy szintén a közreműködők és felülfizetők szives és hálás köszönetét az egyháznak Maros-szent-király 1899 október 31. Székely Sándor ev. ref. pap.

Kiadóhivatal üzenete.

Sz. falva N. P. Méltóságod tudakozódása folytán van szerencsénk értesíteni, hogy a hátralékos összeg 3 frt. mely a folyó év utolsó felére esedékes. A megelőző időkre az előfizetés pontosan beküldetett.

Hivatalos rész.

4317—1899.

FÖLHÍVÁS,

valamennyi egyházmegyénk nt. espereséhez, kollegiumaink mtt. előjárósága s püspöki vizsgálat alatti egyházaink tt. Tanácsának.

Az 1897 évi főtiszt egyházkerületi közgyűlés 58 jkvi szám alatt kelt határozata folytán a „Betűsoros Tárgymutató az erdélyi ev. ref. egyházkerület 1872—1897. évi közgyűlési jegyzőkönyveihez“ című munka teljesen elkészülvén, abból minden anyaegyház, püspöki vizsgálat alatti egyház s kollegium számára 1—1 példányt jelen szám alatt szétküldöttünk.

Felhívjuk ennélfogva a fentti címetek, hogy az alábbi kimutatásban kitüntetett példányok után darabonként 2 frt 80 krt számítva, az ott kitüntetett összegeket két év alatt az egyházközségektől beszedni és az első felét folyó évi dec. 31-ig, második felét pedig 1900 évi jul. 1-ig központi pénztárunkba multhatatlanul beküldeni sziveskedjenek.

Kimutatás a betűsoros tárgymutató kiosztásáról:

Vajdadunyadi ehm.	27 péld.	után	75 frt	60 kr.
Gy.-fehérvári	12	>	33	> 60 >
N.-enyedi	31	>	86	> 80 >
K.-kalotai	39	>	109	> 20 >
Sz.-szolnoki	62		173	60 >
Deési	25		70	>
Széki	34		95	20 >
N.-sajói	13		36	> 40 >
Görgényi	32		89	> 60 >
Marosi	62		173	> 60 >
Küküllői	35		98	> —
N.-szebeni	15		42	> —
Udvarhelyi	50		140	> —
Erdővidéki	14		39	> 20
Sepsi	36		100	> 80
Orbai	11		30	> 80
Kézdi	12		33	> 60
10 püsp. egyháznak 1—1,			28	> —
6 kollegiumnak 1—1,				
enyedinek 2.....	8		22	40

Kolozsvártt, 1899. november hó 15-én.

Dr. Kádár János,
titkár.

Dr. Bartók György,
elnök.

1172—1899.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett Maros-bogáti II od oszt. egyházközség lelkészi állomására ezennel pályázat nyíttatik.

Javadalom: tisztességes lakás gazdasági épületek és kerten kívül 41 h. 1481 □ öl kanonika porció, melynek minden levonás nélküli haszonbéri értéke 350 frt. ez idő szerint, adóját az egyház fizeti. 2. Tizenhat szekér fáért fizet az egyház 32 frtot. 3. Huszonnégy régi vékás papi földet az egyház tagjai megugarolnak és bevetnek, az ifjuság learatja kalákába. Ehez vetőmagot és a munkásoknak élelmezést a lelkész ad. 4. A konfirmáló ifjak, ielkész élelmezése mellett aratnak a papnak kalákába egy fél nap. 5. Huszonnégy szekér szánát termő helyet az egyház tagjai lekasálnak, a szénát megforgatják, felgyűjtik és haza viszik a papi földekről. A munkásokat lelkész köteles élelmezni. 6. Hetvenkét régi véka zab és 2 frt 88 kr mustpénz helyett, minden marhás gazda két szekér trágyát tartozik kihordani a papi földekre a papi telekről vagy a pap által vett trágyából. 7. Kepe, mely áll készpénz, buza és törökbuzából ezek összes értéke 435 frtot teszen. Az 1, 2 és 7 szám alattiak értéke 817 frt. Ennek fele, vagnis 408 frt 50 kr. a nyugalomba vonult elagott betegeskedő lelkészt illeti életében. A másik fele az elválasztandó lelkész fizetése a 3, 4, 5 és 5 számok alatt nem értékelt szolgálmányokkal, valamint az állami iskolába végzendő vallás tanításért járó 100 frttal.

Pályázati határidő 1899. december hó 10-e. Folyamodványok nt. Nemes Árpád aához Maros-Ugrára küldendők.

Kolozsvárt, 1899. november hó 15.

Dr. Bartók György,
ev. ref. püspök

1138—1899.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebelezett kovásznai egyházközség énekvezéri állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: Tisztességes lakás, kerttel s a szükséges mellék-épületekkel; évnegyedenként előre fizetendő 500 frt, a kepeváltási pénztártból. Egy hold 690 □ öl kanonika poczió, melynek tiszta jövedelme 2 frt 69 kr, és a rendes stóla.

Kötelessége. Az ünnepi és hétköznapi istenisztelet végzése: egyházi dalkör szervezése és annak rendes vezetése; a község területén levő állami iskolákban az egyházi ének tanítása. hetenként 6 órán. Egyebekben a zsinati törvény 105, 106, 107. §-ai kötelezők.

Pályázati határidő Deczember hó 10.

Folyamodások n. t. Péter Károly esperes aához intézendők Szöröcsére, u. p. Kovászna.

Kolozsvártt, 1899. November hó 13-án.

Dr. Bartók György,
ev. ref. püspök.

ÉRTESÍTÉS.

A deési egyházmegye tiszteletes lelkészeit kérem, hogy a jövő évi nyomtatvány szükségleteiket, november hó 20-ig nálam bejelenteni sziveskedjenek, hogy azokat kellő mennyiségben beszerezve az illető egyháznak idejében megküldhessem.

Kendi-Lóna 1899 nov. 7 én.

Nagy Imre
egyházmgyei nyomtatvány kezelő.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Főt. és mélt. egyházkerületi Közgyűlés!

(Igazgatótanácsi előterjesztés az egyház adózási viszonyokat föltűntető kimutatások alapján leendő tőke-segélyezési javaslatra nézve, mely a közgyűlés által elfogadtatott.)

Az egyházi adóterhernek közalapi tökesegélyezés útján való könnyítését a főt. és mélt. egyetemes Konvent tervbe vevén: már a múlt év folyamán adóösszeírást vitetett keresztül az egyházközségek által.

Ez összeírás azonban a kellő egyöntetűség nélkül, és rendkívül hiányosan készülvén el: a folyó évi április hóban tartott konvent 16. jkvi. szám alatt kelt határozatával, új összeírást rendelt el és útasította az egyházkerületeket, hogy az adózási viszonyokkal minél sürgősebben, maguk is foglalkozzanak, s a jövő évi konventre oly munkálatokat nyújtsanak be, melyeknek alapján a segélyezés megkezdhető legyen és pedig azon elvi alapon, hogy a konvent egyenesen magukon a túlterhelt adófizetőkön kíván a maga segélyével könnyíteni s így az adatoknak az egyénekre súlyosodó terheket kell kimutatniok.

Az ezen elvnek megfelelően összeállított különféle rovatos kimutatások azután még július hó folyamán szétküldettek ig. tanácsunk útján, oly fölhívással, hogy az elkészült és felülvizsgált adatok október hó 1-ére föltétlenül terjesztessenek be, a kerületi közgyűlés által leendő végellátás céljából.

Kellő időben föl is jutott 15 egyházmegye és 7 püspöki egyház munkálata, de ezek között a szilágy-szolnoki és deési egyházmegyéé hiányosan; a nagysajói és sepsi egyházmegye, valamint a kolozsvári, marosvásárhelyi és kézdivásárhelyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházak azonban, sürgetés dacára sem küldötték be a kimutatásokat

Ily körülmények között bevégzett egész munkálatot nem terjeszthetünk a főt. egyházkerületi Közgyűlés elé, hanem csakis a meglévő adatok fontosabb tételeit leszünk bátrak megismertetni s annak alapján tesszük meg javaslatunkat a konvent által kívánt határozat meghozatalára nézve. A beérkezett kimutatások végösszegeiből láthatólag erdélyi egyházkerületünk egyházközségeinél az egyházadó átlagosan föltűnő magasnak nem mondható, hanem inkább a teherviselés egyen-

lőtlen megoszlása folytán állanak elő azok a nehézségek és bajok, melyek miatt a teherviselés könnyítése föltétlenül kívánatos.

A kulcs, melylyel az egyházi adó magasságát, a megállapított kimutatások szerint, mérnünk kell: az egyháztagok által fizetett egyenes állami adó és hordozott egyházi teher összehasonlításából keletkezik, ehát e jelentés rendjén is e szisztematikus összehasonlítás kulcsát fogjuk alkalmazni

Átlag legmagasabb egyházi adóval vannak terhelve az erdővidéki egyházmegye hívei, a hol a hívek által fizetett egyenes állami adó 78.5 %-kát teszi ki az egyházi adó teher. Utánna következik, 68.7 %-os egyházmegyei átlaggal, az udvarhelyi egyházmegye, 53.2 %-átlaggal a kolozs-kalotai egyházmegye; 51.3 %-kal a görgényi, 45.8 %-kal a marosi; 42.6 %-kal a küllői, 38.8 %-kal a kézdi; 28.8 %-kal az orbai; 25.4 %-kal a szilágy-szolnoki, 24.2 %-kal a széki, 23.4 %-kal a nagy-enyedi; 16.8 %-kal a vajdahunyadi; 12.1 %-kal a nagyszebeni, míg a gyulafehérvári egyházmegye átlagos egyházi adó terhe csakis 4.2 %-ék.

A teher egyenlőtlen és méltánytalan eloszlását világosan dokumentálják az alábbi arányszámok, melyek az egyházmegyei átlaggal szemben azt mutatják, hogy mily arányban vannak megterhelve egyházi adóval a szegényebb egyháztagok, vagyis azok, kik 10 frt egyenes állami adónál kevesebbet fizetnek.

E tekintetben első helyen áll az udvarhelyi egyházmegye, a hol az állami adónak 144.8 %-át teszi a szegényebb hívek egyházi adója. Ezt követi a szilágy-szolnoki egyházmegye 117 %-kal és az erdővidéki egyházmegye 88.2 %-kal. Azután jön a küllői egyházmegye, 80.6 % kal, Kolozs-Kalotában 76.4%, görgényben 76.1%, kézdiiben 69.8%, orbaiban 56.8%, vajdahunyadban 53.7%, a nagy-enyedi egyházmegyében 44.1% a székiiben 39.7%, a nagyszebeniben 29.3%, a gyulafehérváriiban 11.8%, míg a marosi egyházmegyében csak 3% az ily szegényebb hívek egyházi adója.

A püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek legmagasabb átlagos adója 13.6%, t. i. S.-Szent-Györgyön; a legkisebb 2% Deésen s a 10 frton alúli államí adót fizető hívek egyházi terhe legmagasabb Sz.-Udvarhelyen, 34.5 %-kal.

Semmi egyházi adó nincs kivette a fogarasi, borbátvizi, brádi, fejevizi, hátszegi, körösbányai, kristyori, marosnémeti, m.-solymosi, óraljaboldogfalvi, mezőméhesi, kovásznai, pávai, zabolai, zágoni, bölöni, köpecsi, közép-ajtai, m.-hermányi és szárazajtai egyházközségekben.

Habár a fenti adatok az általános áttekintés szempontjából mindenestre tanulságosak is, de a segélyezés megkezdésére és a sürgősség sorrendjére nézve csak az egyes egyházközségi adóteher nagysága lehet befolyással.

Ennek áttekintő kimutatása céljából külön külön megállapítottuk a 100 %-nál magasabb és az 50 és 100% közötti egyházi adóval megrovott egyházközségek névsorát, melyből látható, hogy 50-en felül van a 100 %-nál magasabb teherrel megrovott egyházak száma és ezeknek legnagyobb részét az udvarhelyi egyházmegye szolgáltatja, a hol Telekfalván 405 %-ban. Sándorfalván 317 %-ban van kivette az egyházi adó Nehéz helyzetben van ezen kívül a toplicai egyházközség 269 % os adójával, a sáromberki egyházközség 200 %, a bedei egyházközség 201 %-kal, a m.-goroszlói egyház. 191 % kal, a mező-bergenyei ehk. 183 %-kal, a magyarosi ehk. 176 %-kal, a kajántó. 173 % kal, a magyaró-kereki 162 %-kal és az égei egyhk. 147 %-kal. 50 től 100 percentig terjedő egyházi adót 171 egyházközségünk visel, a mi szintén jelentékeny és a lehetőség határai között mindenestre enyhítendő terhet képvisel.

Bár a fentiekben ismertetett kimutatások alapján — kiegészítve még azokat a hiányzókkal — megtehetné a főt. egyházkerületi Közgyűlés oly módon segélyezni javaslatát, hogy a 100 percentnél magasabb egyházi adóval terhelt 50 egyházközséget, a százalékok magasságának sorrendjében ajánlaná fel első sorban leendő segélyezésre; mindazonáltal tapasztalatok bizonyítják, hogy az adóteher könnyítésének szüksége nem mindig áll a teher magasságával arányban, hanem más helyi körülmények is befolyással lehetnek arra, hogy az esetleg kisebb arányú adó is tűrhetetlenné, felhajtathatlanná s így megszüntetendővé váljék.

E speciális helyi körülmények a bevett számadataiból föl nem ismerhetők, pedig figyelembe vételük multhatatlanul szükségesnek látszik. Bátrak vagyunk ezért tisztelettel javaslatba hozni a főtiszt. egyházkerületi Közgyűlés előtt azt, hogy a beérkezett munkálatok itt ismertetett adatainak tudomásul vétele mellett, méltóztassék útasítani ig.-tanácsunkat a még hiányzó két egyházmegyei és három egyházközségi kimutatásnak utólagos bevitelére s egyúttal az egyházmegyei esperesektől indokolt vélemény bekérésére az iránt, hogy a magasabb egyházi adóval terhelt egyházak közül melyekben látszik a segély legsürgősebbnek, különös tekintettel a 10 frton alúli állami adót fizetők egyházi terheire, minthogy ezek látszanak első sorban enyhítendőeknek.

E vélemények tekintetbe vételével lesz azután az egész munkálat a főt. és mélt. egyetemes Konvent elé terjesztendő, kijelöltetvén ez alkalommal legalább is 50 oly egyházközség, melynek adóterhe, a konventi tökesegélyezés útján, első sorban lenne könnyítendő.

Egyházi élet.

Az első ref. templom Csikvármegyében.

A csikvármegye területén szorványosan élő protestans hivek, az újabb időkig, lelki gondozás és gyülekezetté alakulás nélkül, vagy beolvadtak a más felekezetbe, vagy ha nem a hitükhöz ragaszkodás — csak növelte lelki szükségük kielégítésének vágyát s állandóan fenntartotta és hangoztatta azt az óhajt, hogy itt ref. missionáriusi állomás szerveztessék a hitélet ápolására, a vallásos szertartások végzésére.

Már b. e. Nagy Péter püspökünk foglalkozott ezen tervvel. A megvalósulás, a ref. körlelkészség szervezése, az alkotások nagy mesterét, b. e. Szász Domokos püspökünket illeti. kinek a kivitelben hathatos segítő társai voltak Szini János kézdi esperes. Szász Lajos csikszeredai adótárnok és Bakcsi Gáspár kir. közjegyző.

1887-ben szerveztetik az egész csikvármegyét beölelő s a kézdi ref. egyházmegye fennhatósága alá rendelt körlelkészség: Csik-Szereda anya- és Gyergyó-Szentmiklós leányegyházközséggel; midőn sikerült Borbáth Pál kézdi ref. egyházmegyei főjegyzőt és dálnoki lelkészt, a kiváló szónokot az új körlelkészi állásra megnyerni s a körlelkészség jövő sorsát kipróbált kezekre bízni.

Az anyaegyházközségben is csak imaház volt beállítható; daczára a rendkívüli áldozatoknak, melyeket az egyházkerület ez ügy érdekében meghozott. A leány egyházközségben rendszeres imaházra sem jutott segély. A buzgó körlelkész nem sokat habozott. Körutra kelt s lelkes beszédeivel összehozta az áldozatkészség filléreit templom alapra, hibeiben megérlelte a templomépítés eszméjét s a megkezdett munka folytatását szent örökségként hagyva Bitay Béla hivatali utódjára, nyugodtan távozott, tudva, hogy az elhintett mának termékeny talajra hullottak és megtermik gyümölcsüket; a munka folytatása meglelte hivatott emberét. s nem marad befejezetlen.

* * *

Az erős akarat az akadályokat legyőzte és a lelkesedés csodát tett.

Gyergyó-Szent-Miklós piacának legszebb pontján hirdeti a szép kis templom, hogy az Úr a benne bízókat nem hagyja el.

Az anyaegyházközségben Weér Györgyné és Kovács Antalné. a filiában Paál Venczelné és Bedő Gyuláné végezték a gyűjtést nagy buzgósággal és szép eredménnyel Legnagyobb anyagi áldozattal Szathmáry János ditrói gyógyszerész- és nagybirtokos járult a templomépítéshez, ki 1500 frtnyi értékű templom helyet és 1100 frt készpénzt áldozott a szent célra. Től gyesből Nagy Gyula községi bíró 50 frtot, Paál Venczelné 2 drb. urasztali takarót, Bocskor Gergelyné szószektakarót, Bakcsi Gáspár kir. közjegyző Csik-Szeredából 50 frtot ajándékoztak. Olajos Farkas polg. iskolai igazgató harangot rendelt. A templom építéshez hozzájárulásukkal a róm. kath. egyház és ennek hivei a körlelkészségünk iránt érzett testvéries érzületüknek, áldozatkész támogatásuknak igen szép jeleit adták. Jó példával Gyergyó-Szt.-Miklós közönsége járt

elől: faanyagok ajándékozásával és a róm. kath. lelkészek: a szent czélhoz illő kegyadományokkal. Vizi Floris róm. kath. értékes urasztalát. Sándor Gergely szintén róm. kath. a templom belsejét ízléssel ingyen festette ki

*
Alig fejeztetett be a templomjépités munkája, már Kovács Lajos kir. közjegyző buzgó hívünk kezdeményezésére Bitay Béla körlelkész aa. a presbyteriummal előkészítette s a főt. püspök úr jóváhagyása alá terjesztette a templomszentelés és az ezzel kapcsolatos úgy a főt. Püspök ur, valamint az illetékes kézdi egyházmegye előljárósága előtt álló 2 napi hosszú út programját.

Ezen program szerint, ha a főt. Püspök úr Kolozsvárról Seps-Szt.-Györgyön át jön a körlelkészség székhelyére Csikszeredába, innen a filiáig Gyergyó-Szt.-Miklósra csak 50 kilométernyi kocsis utat kellett volna tennie. S ez esetben Seps-Szt.-Györgyön a kíséretéhez csatlakozásra s az ünnepély emelésére meghívtak volna a szomszéd orbai, sepsi, erdővidéki, udvarhelyi- és görgényi egyházmegyék. Azonban főt. Püspök urunk, hogy az ünnepeltetést kikerülje Szász-Régen-felé, a 103. kilométeres kocsis utra határozta magát.

Okt. 13-án Szász-Régenbe érkezésekor a görgényi tractusnak közgyűlése hírére véve jövetelének: az álmához testületileg kivonult s tisztelgése után szerencsés volt gyűlésében és közében is üdvözölhetni a főt. püspök urat s kíséretében Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző aát. Kiket kedves vendégeikként fogadva ebéd után Éltető Albert egyházm. gondnok aa. négyes fogatán nt. Tavasz József esperes, nt. Lenárt József tiszteletbeli esperes és Éltető József világi képviselő, mint az egyházmegye képviselői Ratosnyáig kísérték az éjjeli szállásra

Okt. 14-én reggel, mint a toplícai körlelkészség vendége folytatta útját, déli 12 órakor érhezve Toplicára, hol Pál Károly körlelkész és e község lakói felekezeti külömség nélkül üdvözölték főt. püspök urunkat a ref. templom előtt. Innen d. u. 2¹/₂ órakor Urmancy János rom. kath. földes úr négyes fogatával indult Ditrónak. Ditróban alig kevés hívőnk Szathmári János a kegyes szívű és bőkezű patronus vezetése mellett 14 kocsin, róm. kath. testvéreink mentek a főt. püspök ur elé s a határszáron fogadva, főt. Püspök ur a Lázár János róm. kath. négyes fogatára átülve díszes kíséret mellett vonult be d. u. 4 órakor Ditróba Szathmári János inspector curator aához. Hová a magas vendég tiszteletére adott vacsorára az egyész csikvármegye területén levő s a körlelkészséget alkotó tekintélyesebb ref. egyháztagnak hivatalosak voltak s estvéli 7 óráig a vendégek száma 40 re szaporodott föl. Ekkor érkezett meg Bodor Géza esperes. Kiss József egyházmegyei főjegyző, Borbáth Pál a körlelkészség első igen kedves papja, Bitay Béla az ő méltó utódja s a körlelkészség különböző pontjaiból Gyergyó-Szent-Miklósra sereglett s itt hozzájuk csatlakozott előkelő hívek.

A gazdag lakoma után, *Bitay* Béla, a magyar vendégekért: főt. Dr. *Bartók* György püspök és nt.

Kenessey Béla egyházkerületi főjegyzőért, *püspök* úr: *Szathmári* János felügyelő gondnokért a szíves vendéglátóért és családjáért, *Bodor* Géza: *Borbáth* Pálért az első körlelkészért, *Kenessey* Béla a jelenlegi körlelkészért, *Bitay* Béla aáért, *Veres* Lajos, róm. kath. polg. iskolai igazgató és lapszerkesztő: a *kalvinista egyházért*, mint a magyar nemzet Geniuszáért emelve poharat, a gazdag és kelety vacsora után főt. püspök úr és *Kenessey* Béla visszavonultak s a vendégek visszamentek az 1¹/₂ órányira fekvő Gyergyó-Szt.-Miklós szállásaikra.

*
A templomszentelés napja, okt. 15-ike kék éggel, fényes nappal derült föl Reggel 8 órakor, díszes fogatok, hosszú kocsisor robogott a Ditrói-útra, a főt. Püspök úr elé. 9¹/₂ órakor csikvármegyének első református temploma előtt fölhangzott az éljen a főpásztornak, ki jött, hogy hívei e kicsiny szétszórt seregének összetartására épült erősséget átadja, megszentelje.

A nagy tömeg sorából *Bitay* Béla körlelkész előlépve, így szólt:

Főtiszteletű és méltóságos püspök úr! Szeretett és tisztelt lelkésztársaim! Ime, itt áll a templom, melyet az Istenimádás hajlékául építetünk a föld köveiből és ime, itt áll a nép körülötte, várva a kapuk megnyílását, hogy az Úr háza falai között, mint élő kövek, a lélek és ige építő ereje által Isten élő templomává formáltassanak.

A kegyelem iránt való imádatos hála érzetével, hogy e pillanatig megsegített az Úr s méltóságod iránt való mély tisztelet és szeretet meghatottságával, hogy megjelent e házáért, kérjük méltóságodat, kegyeskedjék megnyitni ennek ajtait, megszentelni e házat, megáldani a lelkeket, hogy halljuk a szót: »szent a hely, hol állasz«, s szóljuk méltóságoddal: »bizony e hely nem más, mint Isten háza, a menyország kapuja«.

Hódoló tisztelettel kérjük méltóságodat, vegye kegyes névvel körlelkészségünk minden kis gyülekezete részéről a mély szeretet és üdvözölő szavát, nyílvánítását azon érzelmeknek, a melyek nem csak az itt álló kevesek, de a missió egyházainak minden egyes tagjait eltöltik e pillanatban, a kik lélekben mind együtt ünneplnek velünk s a mely érzéseket nem csupán az *áldott* pillanatt szült s nem is körünkben töltendő boldogító órái fognak ébren tartani, mert ezek szívünknek állandó hangulatai.

Legyen *áldott* megérkezésük, bejövetelük a mi hajlékunkba, szentelje meg itt időzésük e földet, itt a népei töltse meg magasztos érzésekkel a sziveket, midőn a világosság és igazság, a szeretet és békesség evangéliumának magvait elhintik.

Istenünk hozta Méltóságodat, Istenünk nevében fogadjuk, köszöntjük, éltetjük.

A közönség lelkes éljenzése csillapultával főt. Püspök úr mély nyomokat hagyó, a vallásos érzületet, a Krisztusi szeretetet, a személyválogatás nélküli békés egyetértést és hazaszeretetet meggyőző lelkesedéssel ajánló ékes beszéddel válaszolt.

Örömmel jött osztolni hiveinek boldogító örömeiben Ezen díszes új templomra tekintve: Isten

csodás erejét látja megdicsőülve abban, mely ily nagy munkát végzett el e kicsiny gyülekezet erőtelenségével. Istennek ezen felszentelésre váró háza a szent léleknek ma is nyilvánvaló s a választottakban folyton működő hatalmáról beszél, mely mint hajdan az apostolokra, úgy most a hiveknek e kicsiny seregére töltetett ki és szent elhatározásra, magasztos cél után vágyakozásra, buzgó törekvésre vezérelte; munkára készítette és a munkában lankadni, kifáradni nem engedte, míg a lelkesedés lángjánál az áldozatok tüze-nél a munkát be nem fejezte, a célt el nem érte. Kívánja, hogy a lelkesedésnek ezen minden akadályok fölött diadalmaskodó hatalma éljen továbbra is hiveiben; köszöni a szíves fogadtatást s Pál Vencel törvénytörési bírő leánykáját szép virágcsokor átnyújtása mellett mondott megható üdvözlétéért esőkjával tüntetve ki: kíséretével pár pillanatra szállására hajtattott

* * *

A templom felszentelési ünnepély d. e. 10 órakor kezdődött. A körlelkézséget alkotó Csíkvármegye minden részéből idű zarándokolt hiveink és a református egyházi szertartást soha nem látott róm. kath. testvéreink sűrű sorai között, főt. püspök úr kíséretével, a szolgálattelvő lelkészekkel csak nagy nehezen hatolhattak elő a számukra fenntartott helyekre.

A gyülekezet az I. dicséretet elénekelve, ezt a gyergyó-szentmiklósi róm. kath. dalegylet éneke, a XXX. dicséret követte, melynek végső akkordjai alatt, a körlelkézség első papját, jelenleg vizaknai lelkész, tisz. Horváth Pál aát láttuk a szószéken megjelenni, kit, mint a templomépítés előharcosát, hiveinek kegyelele hívott el, hogy a küzdelem után az örömből is részesítse. Az imában, mely ihletett ajkáról elhangzott, a mélyen érzett hála, a lelkesült öröm és isten megsegítő kegyelmének dicsőítése, szívből fakadóan, szívet meghatóan nyert kifejezést.

(Folytatása következik.)

Templomszentelés Völcsökön.

II.

Lélekemelő szép ünnepély folyt le e hó 12-én a szilágyszolnoki egyházmegyében, a Szilágy-Cseh tőszomszédságában fekvő Völcsökön. A szilágyszolnoki egyházmegye úgynevezett »tövisháti« részén az oláh-tengerben most már csak úgy elszórva, mint egy-egy kis sziget élnek a magyarságot képviselő kálvinisták. Hajdan virágzó magyar községekben most már alig-alig van ember, ki érti a magyar szót, bár az emberek tősgyökeres magyar családnevei bizonyítják, »hogy itt hajdan szebb idő volt«. Csak volt. A »partium« népe elszegényedett, a kálvinista templomok összedőltek s jó, ha még rozoga faalkotmányokat tudnak építeni az Isten tiszteletének helyéül. A templom után megszűnt az iskola, a parokhia s a pásztor nélküli nyájak egymásután sülyedtek kultura és vallás tekintetében alsóbb fokra: eloláhosodtak. Csak itt-ott folytatott még siralmas tengéletet egy-egy kálvinista egyház valami jólelkű pátronus-család támogatásával. Évszázadok során sokat veszítettünk a Szilágyban s veszített velünk a magyarság.

De most mintha új idők szele lengedezne. A kálvinistaság bukásával bukott itt a magyarság s most a magyarság ügyének kezdődő jobbrafordulásával éled a kálvinistaság is. A mit Völcsökön tapasztaltunk, az a jobb jövőnek biztos záloga; az azt mutatja, hogy egy lelkipásztor, ha van hite, bizodalma az Istenben lelkesedése anyaszentegyházáért, kitartása a munkában, ha igazi lelkipásztor: ujja teremthet egy egész községet és ha népe még oly szegény is, képes homokszemekből nagy alkotásokat létesíteni. *Barabási Lajos* a völcsöki egyházközség lelkipásztora egyike azoknak. a kik előtt tisztelettel kell kalapot emelni. Hallottuk, hogy mi volt ez egyházközség előtt s láttuk, hogy mivé lett alatta. A régen sülyedt, nyomorult, iszákos nép ma erkölcsös, szorgalmas, vagyonosodó; a régen templomkerülő emberek a rozoga fatemplom helyére egy domb oldalán gyönyörű kis templomot emeltek várszerű kerítéssel véve körül. A mint mondák, a község kálvinista lakóinak összvagyonja nem sokkal haladja túl azt az összeget, a mibe temploma és tornya építése került. *És azt tisztán saját erején teremtette elő.* A folyton külsegélyre utazó több ezer lelkes egyházközségek hivei tekintsenek a völcsöki 200 — 250 szegény földművesre, napszámosra: piruljanak, szálljanak magukba és »szántsanak új ugarat!«

A megépült új templom felszentelésére s az egyházközség örömeiben való részvételre szombaton indult el a *püspök* ur Kolozsvárról. Kíséretében utaztak *Viski Pál* szilágyszolnoki esperes, *Kenessey Béla* egyh. ker. közjegyző és *Nagy Károly* theol. tanár, kik közül az előbbit egyházi beszéd tartására, az utóbbit urvacsorai agenda mondására és urvacsora osztásra kért fel az ünneplő egyházközség. A szamosújvári és deési állomásoknál ottani egyházaink egy-egy küldöttsége üdvözölte élén a lelkészekkel Főtiszt. Püspök aát.

A szilágymegye területére érkező vonatra *Szurdokon Péchy Imre* zsidói járási főszolgabíró szállt fel s csatlakozott a kísérethez. szívélyesen üdvözölve a járása területére érkezett püspököt. A *Zsidóra* érkező vonatot az állomáson impozáns közönség várta, hol a *zsidói egyházközség* nevében *Veress Sándor* lelkész, a *zilahi kollegiumunk* részéről jött küldöttség élén pedig *Kincses Gyula* igazgató üdvözölte a főpásztort, ki megköszönte a szíves fogadtatást. Itt a kísérethez csatlakoztak: *Bartha Dezső* egyhm. főjegyző, *Magyarósi, Dobai* és *Veress* lelkészek, *Kovács István, Kaizler Ignác* és *Kávási Sándor* egyh. ker. képviselők a messzi Érmellékiről.

Rövid villás reggeli után a Zsidó-nagybányai szép új vasuti vonalon folytatódott az utazás. *Szamos-Udvarhelyen* és *Széplakon* a görög katolikus papság és állami iskolák növendékei üdvözölték a püspököt. A koronás nemzeti színű zászló alatt megjelent gör. kath. papság nevében *Kerebetin* esperes üdvözölte magyar nyelven a püspököt. »Mint e zászló — mondá — a mely alá sorakoztunk három színből áll, a melyek külön-külön semmit sem jelentenek, de együtt egy szent eszmének symboluma: úgy egyesülünk mi is Méltóságod hiveivel a Méltóságod által képviselt Krisztus zászlója alatt a tiszteletben, becsülésben és szeretetben« A püspök ur köszönő válaszában örömet fejezte ki a

felett, hogy e hazában a honpolgárok a közös drága haza szeretetében, daczára minden roszakaratu törek véseknek, kezdenek összeforrni s reményét fejezte ki, hogy a ker. egyház különböző árnyalatai is — daczára minden növekvő és növesztetett felekezeties kizárólagosságnak egyesülni fognak a Krisztus zászlója alatt, melynek diadala a hit, az erkölcs és szeretet diadala.

A vonat átrobogva a felséges cikói szoroson s végső állomásra *Sülelmedre* érkezett. A kíséző *Viski Pál* esperes nagy számmal összegyülekezett egyházmegyei papság és világiak élére áll s hatásos beszéddel üdvözölte egyházmegyéje nevében a püspököt, ki főpásztori gondját kiterjeszti nem csak a nagy s virágzó egyházakra, hanem a gyengékre és erőtlenekekre is. A püspök aa. a jelenlevők éljenzése közt jelentette ki, hogy »nem az egészségesek, hanem a gyengék és betegek szükölködnek igazán orvos nélkül« hogy főpásztori gondoskodásában ugyan nem ismer külömb-ségtételt, de mint az édesanya gyermekei egyforma szeretete mellett is a gyengét és erőtlent ápolja legnagyobb odaadással, ő is azt gondolja, hogy első sorban

azoknak gondját kell felvennie, kik gyengék és elhagyottak. Kéri egyházi és világi munkatársait, hogy maguk is buzgólkodjanak az erősek irányításában, a gyengék támogatásában, a közönyösek buzdításában, az ingadozók erősítésében, hogy a Krisztus testének, az anyaszentegyháznak ne legyen egy tagja sem, a mely betegeskedik, hogy ne kelljen azért az egésznek egyetemben bánkódni, hanem legyen egyetemes öröm az anyaszentegyház felvirágzásán.

Fényes kocsisor kísérte innen a püspök urat Mélt. *Péchy Mihály* és neje szül. gróf Dégenfeld *Margit* vendégszerető házához *Cikóra*, hol 14 terítékes ebéd várt a kíséretre, a melyhez itt csatlakoztak *Dr. Kaizler György* szilágymegye alispánja, egyházmegyei gondnok és *Péchy Zsigmond*. Az estvét egyháziéletünk bajairól folytatott eszmecsere töltötte be, melyben élénk részt vettek a házi úr és neje is, ezek a kálvinista hitbuzgóság igazi mintaképei, kik nem csak a cikói egyházközségnek, hanem egész Szilágymegyében a szegény egyházaknak igazi lelkes patronusai.

(Folytatása következik.)

TÁRCZA.

Tiéd vagyok.

*A sok nehéz gond súlya néha
A porig huzza lelkemet,
Ott vergődik szárnyaszegetten
S nem érheti el az eget.
Körültem ilyenkor sötét van,
Felleg takarja a napot —
Zugolódo panasza kél száman
— Árva is, koldus is vagyok!*

*Oh, uram, ne teddj meg engemt!
Tudom, hogy ez bűnös beszéd.
Hisz' ezen a szép, nagy világon
Tőled van minden s a Tiéd,
A fejedelmek palotája
És az én szegény kis tészkem,
A gazdagok kincs garmadája
S az én garas napibérem.*

*A gyöngyszem a tenger mélyén
S csillag-tábora az égnek.
A fenyőszál a bérczek ormán
Az a rög között a téreg.
Az ember amig él a földön.
És lenn, a sírban, a halott —
Lelkem úgy megnyugszik a hitben
Atyám! Én is Tiéd vagyok!*

G. Diószeghy Mór.
r.f. lelkész.

Péter apostol élete és tanai

az evangéliumok Péter két levele és az apostolok cselekedeteiben közölt beszédei alapján.

II. Péter mint keresztyén.

b) Péter apostol Krisztus földi élete után.

(Folytatjuk)

A hitnek és a szentléleknek kimondhatatlan ereje által azonban nem csak tömegeket bír megtérésre és keresztségre az apostol, hanem gyógyításokat is eszközöl. Ily csodás gyógyítása van elbeszélve az „Apostolok Cselekedetei” III. r. 1—6. verseiben.

A pünkössti események után történt u. i., hogy a midőn Péter és János együtt mennek vala a templomba, egy embert (a ki az ő anyjának méhétől fogva sánta volt) visznek a templom kapujához, a ki „a mikor látta volna, hogy Péter és János a templomba akarnának menni, kére ő tőlük alamizsnát. Péter pedig, mikor az ő szemeit rávetette volna Jánossal egybe monda: nézz mi reánk.” A sánta rájuk néz gondolván, hogy valamit kap tőlük. „Péter pedig monda: Ezüstöm és aranyam nincsen nékem, a mim pedig vagyon, azt adom néked A názáretbeli Jézus Krisztusnak nevében mondom, kelj fel és járj. Ezzel annak jobb kezét fogván felemeli és jár. (Csel. III. r. 3—8. v.)

Eme csodás tett nagy néptömeget gyűjt Péter köré, melynek ő elbeszéli, hogy nem tulajdon erejükkel, hanem Ábrahám, Jákob és Izsák Istenének és az ő fiának: Jézus Krisztusnak nevében való hit által cselekedték ama gyógyítást. Annak a Krisztusnak nevében cselekedték azt — mondja az apostol — kit ti elárúlatok és megtagadtatok Pilátus előtt és kívántatok, hogy a gyilkos bocsáttatnék el néktek; az életnek fejedelmét pedig megöltétek, kit Isten feltámasztott a halálból, mely dolognak mi vagyunk bizonyosá-

gai. De most atyámfiak tudom, hogy tudatianságból cselekedtetek mindezeket. Bánjátok meg azért és ténnyetek meg, hogy töröltessenek el a ti bűneitek, minekutána eljövendének a meghívésítésnek idejei az Úrnak színétől. És elbocsátandja azt, ki néktek először hirdettetett, a Jézus Krisztust,“ kit az egek fogadnak be mindaddig, míg be nem telnek mindazok, melyekről szólottak a próféták Isten lelke által stb. (Csel. III. r. 12—26. v.)

„Mikor pedig ők ezeket szólanák a községnek, oda érkezének a papok, a templomnak fejedelme és a sadduceusok, neheztelvén, hogy a népet tanítanak és hirdetnek a Jézus nevében a halálból való feltámadást. És megfogák őket és veték őket őrizet alá másodnapig, mert már estve vala. Másodnapon pedig egybegyűlének a fejedelmek, a vének és kik írástudók valának Jeruzsálemben. Előszólták Péter apostolt Jánossal egyetemben, hogy megkérdeznék, micsoda hatalommal és kinek nevében cselekedtek a gyógyítást? Péter apostol ekkor szentlélektől áthatva a meggyőződés teljes erejével tesz újra bizonyosságot a názáretbeli Jézusról, kinek neve által azt a gyógyítást cselekedte s rámutat az ép emberre, a ki mellette állott. Hangsúlyozva említi újból Jézus nevét, kit ők keresztre feszítettek, de Isten feltámasztott. Úgy tünteti itt fel őt, mint egy épületnek szegletkövét, kit ők, építők semminek sem állítottak. Pedig „nincsen senkiben másban idvesség, mert nem is adatott emberek között ég alatt más név, mely által kellene nekünk megtartatnunk.“ (Csel. IV. r. 1—12. v.) Erővel teljes, öntudatos volt a beszéd, mely Péter apostol szájából elhangzott s nem hiányzott belőle a csipős szemrehányás sem, melylyel ő, a vádlott mondott kemény ítéletet bírái felett.

Az igazság ereje győz. A bírák látják, hogy itt nem egyszerű halász emberrel van dolguk, mert — bár tudják, hogy írástudatlanok és közemberek volnának — kénytelenek beismerni fölényüket s azt, «hogy ők Jézussal voltak volna.» Tanácskoznak tehát egymás között, hogy mitévők legyenek, mert hogy nyilvánvaló csodát műveltek, az el nem tagadható. Megfenyítik azért őket, hogy ezután csak egy embernek se szóljanak a Jézus nevében (félvén, hogy ez tovább megy a község között.) Péter erre ismét a meggyőződéstől áthatva felel meg bíráinak mondván „Hogya Isten előtt igaz legyen, néktek engedünk inkább, hogynem Istennek, ítéljete meg; mert nem lehet, hogy a melyeket láttunk és hallottunk, azokat ne szóljuk.“ (Csel. IV. r. 19—20. v.)

A bírák nem találva okot, a miért büntessék őket; szabadon bocsátják «a községért, mert mindnyáján dicsőítik vala Istent azért, a mi lett vala.

Szádecky Béla.

(Folytatása következik.)

Irodalom.

Vallástani kézikönyvek, a népiskolák számára, írta Bodor János, zágoni ref. pap; kiadja a zágoni ref. egyház főtiszt. és mélt. Dr. Bartók György, erdélyi ref. püspök látogatásának emlékére. Hornyánszky Viktor könyvnyomdája, Budapest.

(Folytatás és vége.)

»A célhoz pedig, mit szerző maga elé tűz —

a népiskolában kizárólag a *történelmi forma* az alkalmas ut. A történelmi formának pedig a népiskolai vallás-tanításban *tartalmát* a szentírásból kell első sorban — és így ha szűkebb körben mozgunk *egészen* — vennie.« Tárgyalási módszere is tehát helyes alapelvből indul ki, midőn a történelmi formában adja elő, hogy ugymondjam — *szemléltti* a tartalmat, mit pedig a szentírásból merit. Azonban, a tartalmi elvet még sem kívánja keresztül vinni az I. II. osztályban; nem t. i. úgy, hogy a »bibliai történetek rendszeresen« bevitessenek ide, mert »itt még nem állunk a történelmi fejlődés rendjén.

Ezen általános szempontok, mint vezérlő elvek jelzése után, nézzük magát a munkát, hogy abban mennyire érvényesítette elveit, s miként oldotta meg célját. Ide írom a könyvecske rövid tartalmát:

I. **Imádságok:** reggel (3) estve (3) evéskor — előtt (3), után (3); iskolában tanulás — előtt (3), tanulás után (2); templomban — bemenéskor (2), kimenéskor (2) Miatyánk és ennek rövid értelmezése. (A zárjelben levő számok az imádság számát jelzik.)

II. **Ünnepek** felsorolása, és hogy melyiket, miért ünnepeljük.

III. **Parancsolatok** Itt van adva a tiz parancs.

IV. **Régulák:** reggel, az utcán, az iskolában, a templomban, az asztalnál, estve, akárhol.

Erkölcsei történetek: 1. Szeretet a jó Isten iránt Jób története. 2. Szeretet az emberek iránt

Könyörülő samaritánus. 3. A fősvénység — A sok rossz pénz. 4. A jó szívűség — A szegény aszszony vékája és a korszó. 5. Háládatlanság — A sziklába szorult kígyó. 6. Háládatosság — A sánta oroszán. 7. Boszu — Az elégett ház. 8. Megbocsátás — A jó szívű király és a rossz szívű szolga. 9. Hanyagság — A rest szolga és a cseresznye. 10. Engedelmisség — A kosár körte. 11. Ravaszság — A csaló, hazug ember. 12. Becsületesség — A csaló favágó.

Ezen tananyagot öleli fel az I. II. osztály számára írott kézi könyvecske. Nem sok, de fontos, úgy hogy ennek alapján is egy lelkiismeretes vallás tanító sikerrel működhetik. A első osztályra esnek ebből az I. II. III. rész, a második osztályra a IV. V. rész. Azért mondjuk, hogy nem sok, mert az egész tananyagot, egy év alatt, még falu helyen is, mind el lehet tanítani, heti két órán. Már most, ha együtt tanul a két osztály, mit tanítunk a második évben? Könnyű ezen segíteni kibővíjük, azzal amit szerző elhagyott: egy pár *egyházi énekkel*, meg egy néhány bibliai történettel és erkölcsi irányu verssel. Ekkor aztán jó részt kitelik a két évi tananyag. Nehogy félre értessem, mert nem akarok én sem igen sokat adni, hogy majd a sok alja között elveszzen a szem; sőt elvem az: non multa, sed multum. Egyházi ének nélkül azonban vallás tanításunk nem bevégezett. És ezt válogassa ki a lelkész; a dallamat pedig bizzuk az ének-tanítóra. Ezen kis hiánnyon azonban Bodor János könnyen segíthet és akkor inkább kidomborul a felekezeti, egyházas oldal is

Mert könyve egészen használható, jó kis könyv. Az első czímnél megismerteti a gyermeket a családdal, szülővel, testvérekkel. Rávezet arra, hogy miért és kihez kell imádkozni, ugyszintén, hogy mely időben szoktunk. Tehát, egészen logikusan halad — az ő elvi álláspontján. A közlött imádságok egytzerűek, de érthetők, szépek. Kifogás alá eshetnek az, hogy helyes-e az első évfolyam alatt *csupán elméletet* tanítani, mert hiszen ima és parancsolatok csupa elméleti dolgok; és nem jobb volna-e már itt megkezdeni az erkölcsi történetek tanítását? Bodor János azon állásponton van, hogy »a bibliai történetek felvétele itt egy felől igen nehéz, másfelől összekuszálja és nagy részt meghüsitja azok későbbi tanításának sikerét.

Szerintünk azonban lehetséges, sőt úgy véljük,

hogy sikerre is vezető, mert mi a gyakorlatból, *az erkölcsi történetekből abstraháljuk az elméletet* és nem megfordítva, mint B. J. Czelunk ugyanis itt nem az, hogy rendszeres hit-erkölcstant adjunk egymásutánban, hanem az, hogy a vallás-erkölcsi, s egyházi élet csiráit fejlesszük ki, gyökerezteszük meg.

Egyébiránt, mondom, ez elvi álláspont; a mi azonban nem von le a könyv értékéből. Annnyival kevésbé, mert helyesljük, hogy felvette a regulákat, s jól választotta meg az erkölcsi történeteket; ez utóbbiakat nemcsak szárazon adva elő, hanem mindenik végén alkalmazva a megfelelő erkölcsi igazságot is. Vajjon, ezzel nem a mi álláspontunk helyességének adott-e igazat önkéntelenül is?

Az ünnepek című résznél van egy kis, gondolom, elnézésből eredett hiba. Ugyanis így szól: »Jézus Krisztus urunk tanított meg, hogy a jó Isten nekünk édes Atyánk; ő tanította a mi református vallásunkat.« Nobát, ha könnyebb megértés végett, *szóval* ezt így fejezzük is ki, de könyvbe még sem így írjuk le, mert Jézus nem tanított református vallást. Ő, ha tanított vallást, úgy csak a keresztyén vallást tanította.

A könyv csinosan, és hibátlanul van kiállítva. Csupán az I résznél az 1. szám mellől maradt ki a »bevezetés« és a 2. sz. mellől az »imádkozás« — két kicsi szócseke. Általában sikerült, használható kis kézi könyvnek tartom.

Vezérkönyv a kis taulók hit és erkölcs-tanához. Irta: Bodor János. 37 lap, ára 40 fillér. Hornyánsky V. nyomdája. Budapest 1899.

Ez a kis könyv, melynek címét ide irtam, kiegészítője az előbbinek, vezér-fonal amannak sikeres tanításához. Azért említem mindjárt ezután. Oszintén megvallva, én ettől a könyvtől többet vártam, mint a mennyit benne kaptam. Mert hiszen az egész nem egyéb, mint az előbbi könyv *kérdésekbe és feleletekbe* foglalva.

Vezérkönyv — mit is jelent ez? Gondolom nem csupán azt, hogy egy tankönyvet miképpen kell elkérdezni. Sőt ez, úgy szólva, mellékes. Hanem jelenti azt, hogy a tankönyvben levő anyagot fejtegesse, magyarázza, a parallel helyeket felsorolja, az eltérő nézeteket megvilágítsa. A vezérkönyv a tanító kezében éppen arra való, hogy annak ismeret körét bővítse, hogy tárgyát minnél jobban megmagyarázhassa.

Jelen esetben éppen azt vártam volna, hogy az egyes címeknél rámutat pl. még más alkalmi imádságra, vagy versikére. Így, midőn a »*Miatyánknál*« szól az árváról, utalhatott volna egy ily kis verse:

Arva vagyok, nincsen apám, sem anyám,
De az Isten gondot visel én reám« stb. —

Vagy, a *vasárnapnál* idézhette volna eme kis verset.

»Szóla Isten réges régen,

Hét nap vagyon minden héten« stb. —

Ismét: a *Jézus születésénél*, hogy tanítandó ez, vagy ama karácsoni ének. A *parancsolatoknál*, midőn kérdi: »Van-e mégis olyan templom, a melyekben festett képek előtt imádkoznak? igen jó alkalom kínálkozott volna — a *telekezeti oldal* kidomborításához, — úgy, mint azt a gyermekek felfogják és megértik.

Szóval, olyan vezérkönyvet vártam, minőket e címen a német irodalomban ismerek.

Bodor János nem ilyent adott, de a milyent adott az a maga nemében, szintén igen ügyes. A kézi könyv anyaga rövid, értelmes kérdésekben és feleletekben, minden oldalról meg van világítva, úgy hogy a tanítást így is megkönnyíti, ha azt előre elolvassuk, de nem úgy, hogy azt kezünkbe vegyük és abból kérdezzünk. A ki érdeklődik az ügy iránt, annak így is érdemes meg-

szerezni. Kiállítása ennek is csinos és hiba nélküli. A részeknél (III. IV. V.) a megfelelő címek (parancsolatok, regulák, erkölcsi történetek) itt is elmaradtak. Jó formán ennyi az egész nyomdahiba.

Ezek után be is fejezhetjük az első-második osztály számára írott könyvekről a mondani valokat. Mindkettő úttörő munka, s így nem csoda, ha fogyatkozásai vannak; azonban ezek mellett is sikerrel használhatók, a miért melegen üdvözljük szerzőt.

(Folytatása következik.)

Gyakorlati helyesírás. Összeállította Zombory Dániel Ára 20 kr. Kapható a szerzőnél és Barró Lajos könyvkereskedésében Nagy-Kőrösön Igen helyesen azt sürgeti, hogy a népiskolai nyelvtanítás álljon a helyesírás és fogalmazás szolgálatában. Kevesebb elméletet és több gyakorlatot kíván. A munka két részre oszlik. Az egyik a helyesírás legfontosabb tudnivalóit tárgyalja. A második részben pedig lehetőleg össze van gyűjtve min lazon szó, melyre helyesírási tekintetben különös figyelemmel kell lenni. Mi a munkát nagyon ajánljuk iskolai és magánhasználatra, mert a helyesírás tekintetében bizony még sok kívánatos

Imák- és emlékbeszéd bethleni gr. Bethlen András gyász-emlékünnepe. E szép beszédet írta és Brassóban, 1899. szept. 17-én az ev. ref. templomban elmondotta Péchy Árpád; brassói ev. ref. pap.

Méltatja érdemeit a nemes grófnak, a kiben nagy volt az Isten-haza, és emberszeretet, kinek büszkeséget nem a látszat, hanem a tartalom volt. Hitében erős, jellemében puritán, akaratában szilárd férfiú volt. Péchy Árpád eljárását nagyon helyesljük, hogy az egyházi buzgóságot így is emeli, hogy a nemes ideálokért minél többen lelkesedjenek.

A vajdahunyadi ev. ref. egyházmegye 1899. szept. 27. napján tartott közgyűlésének jegyzőkönyve és emlékbeszéd néhai Szász Domokos ev. ref. püspök felett. Az emlékbeszédet *Thamó Gyula*, alpestesi ref. pap írta, s híven, szépen jellemzi abban Szász Domokost, mint embert, mint családtagot, mint lelkipásztort és mint püspököt.

Vettük a következő munkákat *A keresztény hittudomány összege* az unitáriusok szerint. E munkát Szent-ábrahám L. Mihály, püspök írt 1737–1758-ig, latin nyelvén. Most újól megjelent *Deési Károly* fordításában. Előszót írt hozzá *Ferenc József*, unit. püspök. Tartalmánál és magyaros nyelvezeténél fogva egyaránt jeles e munka. Közlebről bővebben.

A halott hamvasztás ról. Irta dr. *Maszyk Endre*. Megjelent Pozsonyban. A halott hamvasztást tárgyalja egészségi, gazdasági és vallási szempontból. Munkája végén azt mondja, hogy a halotthamvasztás ellen keresztyén állásponttról kifogást emelni nem lehet. Mert e kérdés természettudományi és társadalmi kérdés. Azt mondja, hogy nekünk arra legyen gondunk,

hogy a nép a feltámadás hite dolgában is világosan lásson és tudatlanságból a halotthamvasztás miatt hitében meg ne botránkozzék.

A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanár-egyesület évkönyve az 1899 – 900-ik tanévre. Szerkeszti *S. Szabó József*, egyesületi jegyző Debreczen. Az évkönyv gazdag tartalmában van egy értekezés, melynek címe: »vallásos nevelés közép- és főiskoláinkban«. Irta Kiss József. Helyesen mondja, hogy a vallásos nevelés nemcsak a vallástanár, hanem a többi tanárnak is feladata, hogy minden tanár becsülje felekezetének intézményét, istentiszteletének módját, berendezését, hogy együttesen teremtsenek egy egészséges közszellemet. Az egyházi énekek rendszeres tanítását szintén sürgeti. Kívánatos, hogy a papnövényedékek és jogakademia hallgatók is kötelesek legyenek az istentiszteletek látogatására.

Előmunkálatok a magyarországi református egyház megújítandó énekes-könyvéhez. VI. füzet. Kiadta *Fejes István* Sátoralja Újhely Tartalmaz zsolnárokat és dicséreteket.

Fejes István, a neves pap és költő ismét jó munkát végzett, midőn kiadta e füzetet, melynek ő szerkesztője is, és jó részben írója is. A füzet bővebb ismertetéséről gondoskodunk.

Megjelent: Prot. családi könyvtár. Kiadja a Prot. Irod. Társaság. Bizományos Hornyánszky A. koszorú füzeteinek kötetes összefoglalása.

I. kötet tartalma.

Bethlen Gábor fejedelem.
A vadosfalvi pap.
Egy öngyilkosjelölt.
Egy eltépett biblialevél.
Földi menyország.
Az öreg pap hagyatéka.

II. kötet tartalma.

Nádasdy Tamás grófék háztája.
Két püspök anyja.
Névtelen körök.
V bibliás asszony.
Livingston Dávid utazásai és felfedezései.
Bálint úr.
A tékozló fiú.

Egy kötet 30 kr,

Hornyánszky Viktor kiadásában a következő munkák jelentek meg: Protestáns árvaházi képes naptár az 1900 évre. Szerkeszti *Kenessey Béla*, kinek neve mindig jó munkát jelent. Ára 30 kr. Igen változatos és a vallásos életre vonatkozó gazdag tartalma van. Gyönyörű vallásos színezetű költemények vannak benne, melyek felnőtteknek és gyermekeknek egyaránt nemesítőek. Papok, tanítók és minden protestáns család figyelmébe ajánljuk. Iskolák, kollegiumok igen sokat tehernének ennek terjesztése végett. Mert naptárra minden családnak szüksége van,

Koszorú 51 — 60 számai jelentek meg. Ezek a következők: 51. Romlásfalva 52. Az aranyásó. 53. Klárika neveltjei. 54. Zsugori Pepi végrendelete. 55. Az angyalok Mamréban 56. Cserei Ilona 57. Szent hangok. 58. Tar Gábor története. 59. Az ezüst szív. 60. Hatvágás

Különfélék rovata.

Írásbeli tételek az 1900 év. folyamán tartandó alap- és lelkész képesítő vizsgákra:

1. **Alapvizsgára** a) A biblia bevezetés tanból: »A deuteronomium tartalmának ismertetése« (Deut. IV. 44—XX VIII. f.) b.) Az egyetemes egyháztörténetből: »A Schweizi reformáció elterjedése.« c.) A vallásbölcsestetből: »A turániak vallása, különös tekintettel a magyarok ősvallására.«

2. **Az első lelkész-képesítő vizsgára:** a.) A biblia-theológiából: »A megigazulás tana az új testamentumban. b.) A keresztyén hit tanból: »A protestantizmus alakí főelvének felfogása és jelentősége a római egyház tradíció-elméletével és ennek következményeivel szemben.« c.) A keresztyén erkölcsanból: »Jézus Krisztus személyének jelentősége a keresztyén ember erkölcsi életére nézve.« d.) Egyházi beszéd textusaiul kitűzetnek: Márk IX: 33—35; Lukács IX: 28—36; Ján: II: 1—11.

3. **A második lelkész-képesítő vizsgára:** a.) A magyar prot. egyháztörténetből: sz. antháromsig felett folytatott viták 1535—1571-ig. b.) Az egyházjogból: »Az 1848: XX t. cz. gyakorlati keresztülvitel miképen létesült s megfelel-e a keresztülvitel a törvény szellemének?« c.) A gyakorlati theológiából a következő gyakorlati biblia-magyarázati feladatok tűzetnek ki, melyek közül egy írásban doigozandó ki, a többinek pedig a vizsgálaton szóbeli szabad előadása kívántatik: Lukács. XVIII: 9—14; Lukács. XVIII: 18—25; I. Kor. I: 1—3; I. Kor. I: 4—13; I. Kor. XIII: 4—13; Márk. XIV: 1—9; Jakab lev. I. rész; I. Timoth. I: 5—7; I. Timoth. I: 18—20; Márk. XIV: 41—44; Zsolt. L; Zsolt. XC; Zsolt. XLII; Zsolt. XLIII. Az írásbeli dolgozatok 1900 június hó 15-ig adandók be a theol. fakultás igazgatójához. Keli Kolozsvárt a theol. fakultás tanári karának 1899 november 17-én tartott üléséből. Kiadta Kenessey Béla theol. igazgató. Helyben hagyom s kihirdetését elrendelem Kolozsvár 1899 nov. 18. Dr. Bartók György püspök.

Lapunk 46. számában kimutatott s Polgári Károly lelkész afa által küldött egy forintot a »Szász Domokos mellszobor-alapra és Szeretetházra« cím alatti gyűjtésünkből kivettük s az egyházkerületi pénztárba szolgáltatottuk be, mivel értesülésünk szerint e küldemény a Szász Domokos *siremlékére* van szánva. **A Prot. Egyh. és Isk. Lap.** 47 számának 751 lapján olvasható s nekünk szóló sorai nem igazságosak **A kántorokról.** A Debreceni Prot. Lap f. évi nov. 18. száma közöl egy cikket a kántorképzésről. A cikknek folytatása jó. De a meglevőből is közlünk, mert minden sora a vallásoságot és egyházi életet czélozza.

Azt mondja ugyanis, hogy a kántor legyen a papnak hűséges társa az Úr nyájának a legeltetésében. Épen azért az *énekkart* a gyülekezet felnőtt tagjaiból külön és az iskolai növendékekből ismét külön állítsa össze. A harmonikus énekek betanítása legyen nála a főczél. Ha a kar néhány éneket szabatosan tud, mutassa be a kántor a vasárnapi istentiszteleten. Azután igyekezzék, hogy minden vasárnapon harmonikus énekléssel vezesse az istentiszteletet. Ezt minden esztendőben gyarapítsa. A kántorok

képezzenek maguk mellé állandó énekkart, a mi az istentisztelet emelését célozza.

Természetes, hogy e karénekek feladata nem lehet a gyülekezeti ének kiszorítása; de helyes, ha alkalomadtán a gyülekezeti ének mellett karének is meg-megjelenik az istentiszteleti épülés előmozdítása érdekében.

A tiszántúli evang. reform. egyházkerület közgyűlése nov. 17 és következő napjain volt. A gyűlésen a következő fontosabb dolgok történtek.

Kiss Áron püspök megnyitotta a közgyűlést imádsággal. Azután megtette jelentését az egyházkerület fontosabb eseményeiről. Azt is bejelentette, hogy a lelkészi javadalmazások javítására szolgáló összegek kiutalása az év végéig megtörténik a miniszteri értesítés szerint.

A közgyűlés azt is elhatározta, hogy theologusok csak azon esetben mehetnek nevelőknek, ha lelkészi szolgálatokra is kötelezik magukat, s szolgálataikról bizonyítványt mutatnak fel.

A gyűlés második napján eskették fel a debreceni főiskola tanárait. Eröss Lajos theol. Révész Lajos főgymn. P. Nagy Zoltán, tanítóképzési tanárokat.

Ugyancsak ez a közgyűlés határozta el a h.-mezővásárhelyi reform. főgymn. tanárainak fellebbezésével szemben, hogy a magánvizsgálatok díja nem a tanárokat illeti, hanem a fenntartó egyházközséget.

Ezt az eljárást a Debreceni prot. lap sem helyesli.

A reformáció ünnepe Maros-Vásárhelyt. A maros-vásárhelyi ev. ref. egyházközség fényesen, nagy lelkesedéssel, emelkedett hangulatban ünnepelt október 31-én, a reformáció kezdetének évfordulóján. Az ünnepély fényét és vonzerejét különösen emelte az, hogy az egyház fiatal, agilis lelkészenek, Tothfalusi Józsefnek sikerült az ünnepélyre alkalmi szónokul nagytiszt. Kenessey Béla egyházkerületi főjegyzőt, theologiai akadémiának igazgatóját megnyerni. Kenessey délelőtt érkezett Vásárhelyre, hol a vasuti állomásnál az ev. ref. tanács, élén a lelkésszel várta és üdvözölte. A tulajdonképi ünnepély a várbeli, ősrégi nagy templomban folyt le délután $\frac{1}{2}$ 3 órakor óriási hallgatóság jelenlétében, mely a hatalmas templom minden zugát megtöltötte. A gyülekezet közénke után Tothfalusi lelkész mondott magasszárnyalású, emelkedett imát. Ezután pedig a polgári leányiskola énekkara énekelt megható imát Most következett Kenessey beszéde, mely mély, filozófiai eszméivel félóra teljesen lekötötte a hívők figyelmét. Beszédének eszméje a »szabadság« volt. »De nem a testi — mondá a jeles szónok — hanem annál magasabb, isteni szabadságról, a lélek szabadságáról fogok elmélkedni előttetek.« Beszédében meglepő közvetlenséggel, megdönthetetlen argumentumokkal bizonyítja, hogy épen a protestantizmus volt az, mely megteremtette az emberiség számára a legszebb, a legmagasztosabb szabadságot, a léleknek a szabadságát. Mélységes, gyönyörű gondolatai, ismereteinek szélessége, melylyel oly bőven tudott történelmi bizonyítékokat felsorolni állításainak igazolására, egyszerű, de még is közvetlen, megkapó előadása mindenkit, még a nem protestánsokat, is — ilyenek is voltak többen — elragadott. A beszéd hatása igazán nagyszerű volt. Az ünnepély második része a leányiskola és Bathó kántor gyönyörű éneke után Bedőházi János collegiumi igazgató tanár remek beszédéből állott ki a protestáns szellemnek a társadalmat átalakító, irányító befolyásáról, a szabad vizsgálódásról, felvilágosításról, melyek mind a protestantizmus termékei, elmélkedett. A szürkülő, késő délutánba nyult az idő, midőn felhangzott a gyülekezet hatalmas éneke:

»Isten áld meg a magyart,« melylyel a gyönyörű ünnepély is egyszersmind véget is ért. Este Kenessey egyház ker. főjegyző tiszteletére fényes banket volt, melyen Marosvásárhely protestánsai minden társadalmi osztályból részt vettek. Ugy a banketten, mint a délutáni ünnepélyen a közelben lakó református főurak is teljes számban résztvettek. A többek között ott volt Kemény Kálmán báró, v. b. t. t. egyházkerületünk egyik főgondnoka is. A sikerültebbnél sikerültebb pohár köszöntők egymást érték. Felköszöntötték: Kemény Kálmán báró a püspököt, Kenessey főjegyzőt többször is, Tothfalusi lelkészt, a marosvásárhelyi ev. ref. egyházat, a vendégül eljött más protestáns felekezeteiket s még többeket. Kenessey főjegyző csak másnap este utazott haza Vásárhelyről. Meglátogatta közben a collegiumot, a református polgári leányiskolát, ezenkívül látogatást tett a vásárhelyi nevezetesebb református családoknál is. Ennyiben kívántunk beszámolni arról a lélekemelő, fényes ünnepélyről, mely arról tesz tanuságot, hogy egyházkerületünk ez egyik legnagyobb egyházában, a marosvásárhelyiben, szilárdan épít, dolgozik és működik a felvilágosodott protestáns szellem *Pap Sándor.*

A Brassai kolozsvári emlékére szépen foly az adakozás. Az Emlék-bizottság pénztárnoka Merza Lajos EMKE főpénztárnok úr az újabb adakozásokról beküldötte a következő nyugtázást, melyet azzal adunk ki, hogy fölhívjuk az áldozatkész magyar közönséget, rójja le háláját és tartozását a nagy paedagogus iránt, kit méltán nevezhetünk a XIX-ik száz. Praeceptor Hungariae-jének.

Adományok 1899. július 6—november 5-ig. Unitárius val. ásközönség 190 frt. Ferenc József Kolozsvár 48 frt. Solyom János Kolozsvár 43 frt 78 kr. Békésvármegye 24 frt 90 kr. Zirci apátság 20 frt. Szeged sz. kir. város 20 fit. Áll. tanítónőképző Kolozsvár 12 frt. Sándor János Sz.-Keresztur 10 frt. Arad sz. kir. város 10 frt. Rimaszombat r. t. város 8 frt 50 kr. Fehér Ipoly Pannonhalma 5 frt. II. ker. állami főreáliskola Budapest 5 frt. Göncy Béla Budapest 5 frt. Thorockay Vencel Hunyadm. 5 frt. Nagyvárad sz. kir. város 5 frt. Vác r. t. város 5 frt. Hódmezővásárhely város 5 frt. Kun-Félegyháza város 5 frt. Borbély Sámuel Sz.-Keresztur 4 frt 70 kr. Korpona sz. kir. város 3 frt. Nagy-Kőrös város 3 frt. «Ellenzék» szerk. Kolozsvár 3 frt. Áll. polgári iskola Gyöngyös 2 frt 70 kr. Zólyom sz. kir. város 2 frt. Nagy-Rőce város 2 frt. Kutruc Rezső Szt.-Gotthárd 2 frt. Áll. felsőbb leányiskola Lőcse 1 frt. Esztergomvármegye 95 kr. Beszterce-Naszódvármegye 84 kr. Összesen 452 frt 37 kr. Kolozsvárt, 1899. novemb. 5-én. Merza Lajos, szoborbiz. pénztárnok.

Nyilvános számolás. Az udvarhelyi ref. egyházmegye udvarhelyi fiókkörének papi értekezlete alkalmával Parajdon f. évi október 30-án, az erdélyi ev. ref. Szeretetház javára, hangversenynyel egybekötött estélyt rendeztünk, melynek eredménye a következő: Bevétel jegyek árából 58 frt 70 kr, felülfizetésekből 2 frt 80 kr, együtt 61 frt 50 kr; kiadás 44 frt 50 kr; tiszta jövedelem tehát 17 frt. Ezen összeget a jelzett célra, az erdélyi ref. egyházkerület pénztárába felküldöttem. Fogadják a t. felülfizetők, valamint az estély sikere érdekében közreműködők, értekezletünk nevében, szíves köszönetemet. Alsósófalva, 1899. november 4. *Ifj. Péter Károly*, értekezlet elnök.

Hivatalos rész.

NYILVÁNOS NYUGTÁZÁS.

B. e. Szász Domokos püspök aa. emlékének megörökítésére és a Szeretetházra ismét a következő kegyes adományok folytak be:

1. Szárazajtai egyház hívei	3	frt 10 kr.
2. Gönci István kibédi lelkész gyűjtése	4	70 »
3. Debreceni István deési tanító	1	» — »
4. Pál Balázs g. üjtése	1	» 60 »
5. Kormos Elemér kir. alj. bíró	2	» — »
6. Bethleni ref. ehk.	5	» — »
7. Gyárfás Albert	1	» —
8. Nagy György	1	— »
9. Özv. Molnár Domokosné	2	» — »
10. Deák József gyűjtése.....	8	50 »
11. Karácsony György fülei lelk. gyűjtése	5	» — »
12. Kócsi Dániel ref. lelkész	2	— »
13. Id. Eltető Albert	100	—
14. Ravasz János esperes gyűjtése	6	05 »
15. Fehér István körlelkész gyűjtése	3	» — »
16. Müller Béla gyűjtése.	2	40 »
17. Püökösti István ref. lelkész gyűjtése	15	» 51
18. Muzsnai Pál ref. lelk. gyűjtése.....	4	20 »
19. Herepei V. Árpád gyűjtése	2	—
20. Puskás Lajos ref. pap gyűjtése	2	» 25
21. Halmágyi Antal	2	— »
22. Nagy Mózes ref. lelkész gyűjtése....	4	90
23. Papucs Dávid ref. lelkész gyűjt.	1	15
24. Menyhárt András esp. gyűjt.	8	» — »
25. Polgári Károly ref. pap	1	» —
26. Soós Károly ref. pap gyűjt.	4	68 »
27. Parajdon a Szeretetház javára rendezett estély jövedelme	17	—
28. Lengyel Dánielné gyűjtése.....	12	—
29. Kovács Dénes tanító gyűjtése.....	2	» 40 »
30. Mester János ref. pap gyűjtése	1	90
31. Csia György ref. pap gyűjtése	2	» — »
32. Szécsi Ferencz ref. pap gyűjtése....	7	» 80 »
33. Incze Lajos ref. pap gyűjtése	14	60 »
34. Kozma Imre	1	» — »
35. Szántó Márton	1	» 50 »
36. Vásárhelyi Boldizsár gyűjtése.	23	50
37. Vásárhelyi József gyűjtése	3	85
38. Janesó Gábor tanár gyűjtése	2	50 »
39. Biró Áron ref. pap gyűjtése.	8	— »
40. Kállai István ref. pap gyűjtése	5	» 50
41. Benedek Dénes ref. pap gyűjtése	16	» 36
42. Adorján János ref. pap gyűjtése	1	70 »
43. Mező-Bergenyei ref. egyház gyűjt.	6	10
44. Kiss Lajos koll. gondnok	2	— »
45. Molnár Miklós menyői lelkész.	1	» 50
Összesen	330	frt 25 kr.

4286—1899.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Elöljáróságának

A közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak f. é. 3660/XI. 13 eln. szám alatt kelt felhívása következté-

ben a m. kir. honvédfőreáliskolából a hazai középiskolába való átlépés s illetőleg a m. kir. honvédfőreáliskolákat végzett tanulóknak a hazai főiskolákra való belépése tárgyában a következőket rendeljük:

1. A ki a m. kir. honvédfőreáliskola valamely osztályát sikerrel elvégezte, a középiskolák bármelyikének megfelelő magasabb osztályába a tantervi különbözetből teendő felvételi vizsgával felléphet, ha az illetőnek a törvényes életkora is megvan.

2. A ki a honvéd-főreáliskola III. (utolsó) év folyamát sikerrel elvégezte s a törvényes életkort is betöltötte, valamely hazai nyilvános főreáliskolán a a bölcsészeti előtanból osztályvizsgálatot, ennek utána pedig teljes reáliskolákba való belépésre nézve az 1883. évi XXX. t. cs. 26 § ának rendelkezései irányadók.

A tantervi különbözeteket a honvédfőreáliskola tanterve alapján, melyet az átlépni kívánó felmutatni tartozik, az illető tanári testület fogja megállapítani. A netán szükséges kor engedély megadását a kultuszminiszter úr magának tartja fenn.

Kolozsvártt, 1899. november hó 13-án.

Dr. Bartók György,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó

4329—1899.

KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Elöljáróságának.

Hivatalosan értesítjük a m. t. Elöljáróságot és tanárkarokat, hogy a f. évi december havi javító érettségi vizsgálatok a m.-vásárhelyi ev. ref. főgymnasiunban f. é. december hó 16-ik napján nagys. Deesy Zoltán kollegiumi gondnok elnöklése mellett fognak megtartatni.

Kolozsvártt, 1899. november hó 14-én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

ÉRTESÍTÉS.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület főtiszt. lelkészvizsgáló bizottsága elnökének megbízásából értesítem az érdekelt jelölt urakat, hogy a rendkívüli lelkész-képesítő vizsgák *f. é. december hó 15-én* délelőtt 9 órától kezdődőleg tartatnak meg. Az írásbeli dolgozatok decz. 12-ikére lesznek hozzám beküldendőek. A jelölt urak december 14-én személyesen tartoznak alulírott nál jelentkezni, összes okmányaikat és szolgálati bizonyítványaikat bemutatni s a rendkívüli vizsga díját lefizetni.

Kolozsvártt, 1899. november hó 18-án.

Kenessey Béla,
theol. igazgató

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

A Bethlen-szóbor.

1629 november 15-én déli 11 és 12 óra között hunyta le szemeit az örök álomra Erdélynek úgy a hadviselésben, mint a szellemi alkotások terén legnagyobbat fejedelme: *Iktári Bethlen Gábor*. Ez évi november 15-én mult hát 270 esztendeje, hogy bércecs hazánk nemzeti és vallásos szabadsága »védelmezőjének« testi szemei nem öröködnék már többé; de él és öröködik hazája, nemzete és egyháza felett az ő dicső, örökéletet nyert szelleme!

Ez az örök dicsőségben élő, jótékony szellem nyilatkozott meg magasztosan a nagy fejedelem testi halálának éppen 270-ik évforduló napján, 1899 november 15-én, az ő alkotásai koronájának: a nagy-enyedi Bethlen-kollégiumnak dísztermében; midőn e kollégiumnak előjárósága, Nagy-Enyed város hazafias közönsége és Erdély előkelőségeinek egy része *személyesen*, — s a magyar hazának minden igaz érzelmű fia *szel-lemben* megjelenve, a dicső fejedelem nemes alakjának művészileg megörökített képmása előtt a legmélyebb hálával és a legönzetlenebb hazafi-érzelemmel megalakította a »*Bethlen Gábor szobor-bizottságot*«; s a megalakult lelkes bizottság elé azon erkölcsileg magasztos, nemesen hálás és önzetlenül hazafias célt tűzte, hogy igaz lelkesedéssel oda hasson, miszerint a nagy Bethlen Gábornak nemes alakja hozzá méltó ércszoborban megörökítve Nagy-Enyed főterén, kollégiuma közelében a magyar hazafiságnak és a vallásos buzgóságnak áldozatkész adakozásával felállíttassék.

Pár évvel ezelőtt Nagy-Enyed városnak egy néhány lelkes fiatal embere, — mindnyájan a Bethlen-kollégium hálás tanítványai, — pendíté meg először a nagyszerű eszmét. Az eszme dicső volt és rohamosan hódított!... Azonnal megalakult az »ideiglenes szobor-bizottság«. Élére állott, mint elnök a minden hazafias és vallásos nemes ügyért lelkesedni tudó, élénk, világos szellemű, szeretettel és tisztelettel környezett *Zeyk Dániel* alsófehérvármegyei főispán, az erdélyi ev. ref. egyházkerület, s a Bethlen-kollégium főkurátora; mint titkár: az ifjú nemes hévvel és nem lankadó tetterővel buzgalkodó *Bodrogi János* Bethlen-kollégiumi ifjú tanár.

Az előkészítés munkája dicséretre méltó buzga-

lommal és biztató sikerrel folyt a folyó év november 15-ig, a mikor az előkészítés munkásai eljöttek látták már az időt egy a nagyszabásu ügyhez méltó, országos akció indítására és egy állandó bizottság alakítására.

A felszólítások szétküldése után az ország legkiválóbb egyénei léptek készséggel a nemes ügy zászlója alá! Így alakult meg részint Nagy-Enyed városi, részint országos hírű, és tekintélyű férfiakból a *150 tagu nagy bizottság*.

Ez országos nagy bizottságba egyhangú lelkesedéssel megválasztottak: *elnökké gr. Bánffy György*, v. b. t. t. m. kir. főajtónálló, az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyik kurátora; *alelnökökké: gr. Bethlen Géza*. Torda-Aranyosmegye főispánja, és *Zeyk Dániel*, Alsófehérmegye főispánja, az erdélyi ev. ref. egyházkerület és Bethlen-kollégium főgondnoka; *titkárrá: Bodrogi János*, Bethlen-kollégiumi tanár; *ügyésszé: Müller Mihály*, ügyvéd, alsófehérmegyei tisztii ügyésze; és *ellenőrré: Bartha Zsigmond*, tanár, Bethlen-kollégiumi inspektor.

Megalakult a nagy bizottság *tiszti karából* és 24 bizottsági tagból a *végrehajtó bizottság* is, élén *Zeyk Dániel* elnökkel, s *gr. Bethlen Sándor* és *Csató János* alelnökökkel.

A választások megejtése után elhatározza az alakuló gyűlés, hogy a begyűlendő pénzek és más adományok a Bethlen-kollégium *előjárósága által kezeltetnek*, mely azokat hatáskörében gyűmölcsözteti is. A szoborbizottság *pénztárnoka* a kollégium mindenkori pénztárnoka; *ellenőre* pedig a mindenkori inspektor-professor lesz. A szobor-alap állásáról minden évben *mérleg* készíttetik, s az az érdeklődő nagy közönség tájékozása végett az elterjedettebb lapokban közzé tétetik. Végül a nagybizottság felhatalmazza a végrehajtó-bizottságot, hogy a *gyűjtésre* a magyar kormánytól engedélyt kérhessen, s a gyűjtő-íveket szétküldhesse.

Ime, így bizonyította be *Bethlen Gábor* szelleme 270 év multán, hogy él és jótékonyan hat ma is, s dicső és nemes cselekedet eszméjét érleli meg a hálás utódok szívében!...

Ez élő és ma is működő szellem minket is tette késztet, kik az általa hősiileg védelmezett, szel-

emileg szabaddá és örökéletűvé tett, legmagyarabb egyház őrálló *lelkipásztorai* és öntudatos *hívei* vagyunk!

Hisz' emlékezzünk csak vissza a hősi harcokra, melyeket a *magyar alkotmányért, hitéért és forrón szeretett egyházáért* viselt, midőn azokat az önkény, erőszak és a sötétség szelleme már már eltiporta és elborította vala! Emlékezzünk az *önzetlen, nagy térfiura*, ki a felajánlott magyar koronát és királyi jelvényeket hatalmának tetőpontján is erős és nagy lélekkel útasítja vissza; a ki nagyobb hősnek bizonyítja magát *önmaga meggyőzésében*, mint az ellenség kemény verésében!

Csodáljuk benne a hős hadvezér mellett a világos szellemű *protétát*, a ki kellő időben képes belátni, hogy nem az erőszak, nem a fegyver, nem a szűkkeblőség teszi nagygyá az egyházat, hanem a felvilágosultság, a lelki nagyság, a békés türelem és a szellemi haladás örök időkre szóló alkotásai! Hisz' ezek által él ma is közöttünk az ő nagy szelleme! Szólnak hozzánk ma is *Alsted, Bisterfeld, Piscator* és *Opitz*, s udvarának és korának oly sok nagy szellemű, tudós férfiai! Világos szelleme él és uralkodik *főiskolájában*, a mely hogy *protestáns egyetemmé* nem leve, nem a nagy alkotón mult, mert az ő lángesze korát három századdal szárnyalva tul, akkor akarja megalkotni azt, a mire mi még ma is csak »jámbor óhajással« gondolunk!

Hirdessük az ő szellemének óriási fényét mi is *lelkészársaim*, kiket firól-fira nemessé téve; szóljanak arról a *kövek*: a romokból újjá emelt *templomok*; tegyenek tanubizonyságot szelleme világáról oly sok tudósnak napvilágításra *általa* segített művei, és a nagy reformátor alapvető műve: a magyar nyelven megszólaltatott *»institutio«*

Emlékezzetek református egyházunk vezérei és hívei! Lelki szemeitek sugárral törjétek át a letűnt három század távol kódének borulatát, s ha az azon túl eső dicsfényben egy fennkölt alakot láttok harcok hevében és csatazaj között is az egek urának áhítatos arccal zsolozsmát zengeni, s a harcok mezején is *szent könyvet* olvasni: emlékezzetek, hogy az a nagy *Bethlen Gábor, a magyar szabadságnak, s az evangéliumi hitnek legdicsőbb bajnoka!*

Lelkesen karoljuk fel hát a szobor ügyét; hadd álljon az a hazafiságáért sokat szenvedett, s örökéletű fejedelmi intézetével »hegyen épült« városkint világosságot hirdető Nagy-Enyed terén; ércben örökítve meg az eszme bajnokának földi alakját, ki hódító *karddal* jobbjában, s az örökéletre vezető *szentkönyvvel* baljában hirdesse ott századokon át látható alakban is a kétségtelen igazságot: hogy az országokat hódító hatalmas hősnek is csak díszül és ékességül szolgálhat a kegyes, vallásos érzelem; és hogy a mai — sok tekintetben anyagiasnak s hitetlennek nevezhető — világnak is vannak még lelkes fiai, a kik tenni, áldozni, és hálásnak lenni tudnak nemzetüknek és szent hitüknek dicső bajnokaiért!

Legyen az ő neve ma is a fegyver a krisztusi hit ellenségeinek távol üzésére; a közöny és hitelenség megölésére Fűzzön az ő példája és emlékezete minden gaz reformátust szeretettel az ő hitsorsosához, hálával

és törhetetlen hűséggel sok vérkeresztészen keresztül ment anyaszentegyházához!

Indítsunk a nemes cél érdekében messze kiható mozgalmat híveink között, mert ezt követeli elsősorban a *hála* dicső fejedelmünk, s kegyes védelmezőnk iránt; mert állásunk s helyzetünk, multunk, jelenünk és jövőnk mind arra intenek, hogy *mi legyünk* e kegyeletes akcióban *úttörők, előharcosok* és *zászlóvivők*.

Legyünk hívek most is magyar református egyházunk hagyományaihoz, mely *egyszerű sorsában* és *szegénységében* is mindig *hálás* és mindig *magyar* tudott lenni!

Ne csüggedjünk a feladat nagyságával szemben, mert kicsiny kezdetből világra szóló események fejlődnek; a »kovász« áthatja a téstát; a »mustármagból« fejlődött növény üdítő árnyékot von az egész világ fölé!...

Csendüljen meg lelkünkben az áldott munka kezdetén nagy fejedelmünk vallásos hittől áthatott biztató jelmondata: »*Ha Isten velünk, ki lehet ellenünk!*«

Jancsó Sándor,

nagyeneydi lelkész, theol. tanár.

Egyházi élet.

Az első ref. templom Csikvármegyében.

(Folytatás.)

Az alkalmi beszédet nt. Kenessey Béla, theol. igazgató és egyházkerületi főjegyző tartotta, János Jelenésekről írott könyve XXI. rész, 3—7 versei alapján Keresetlen, természetes előadásával, a tudomány mélységét és a mennyei jelenéseknek csak a hit által megközelíthető magasságát gyönyörűen egyeztető egyszerű, világos, hol a szív mélyén járó, hol a lelkeket magas szárnyalásra ragadó beszédével a figyelmet osztatlanul lebilincselte, a kedélyt teljesen hatalmába ejtette s mindvégig uralta; elannyira, hogy a tudós és tudatlan egyaránt álmélkodással és nagy épüléssel, s a bibliában jártasok a bibliai nyelv és találó képek mesteri felhasználását látva, ritka lelki gyönyörrel csüngtek szónokon és minden egyes szaván.

Az ünnepély fénypontja főt. dr. Bartók György püspök úr felszentelő imája és főpásztori áldása volt, melyben lángoló hazafiúi érzéssel emlékezett meg Ő Felségről, királyunkról, hazánkról, nemzetünkről, krisztusi szeretettel az anyaszentegyházról, a felekezeteokről, és a gyülekezetéről, melyre főpásztori áldását adta.

A keresztelest Kiss József kézdi főjegyző aa. végezte.

Az úrvacsorát a híveknek Bodor Géza kézdi esperes, Kiss József, egyházmegyei főjegyző aával, a papoknak főt. Püspök úr, nt. Kenessey Béla aával osztották ki.

A szertartást a körlelkészség buzgó és e templom építésénél elvülhetlen érdemeket szerzett lelkipásztora Bitay Béla zárta be a következő imával:

»Felséges Isten, szentek seregének menedéke, mi erős tornyunk és kővárunk! Hajolj hozzánk megint kegyelmesen. S halld meg kiáltását szolgálid legkisebbikének s mindazoknak, kik még itt lakozunk a te sátorodban, ez immár néked szentelt házban.

Nyisd meg a mennyet s hallgassanak az egek és

minden angyalaid, a míg túláradt sziveinkből folyik mint harmat, csepeg mint eső a mi töredelmünk. S vall a szív azokról, a mik ki nem mondhatók, el sem is imádkozhatók. De a meiyek, megannyi buzgó imádság, ömlenek mennyei zsámolyod elébe. S te tudod, te látod, te hallod s számon is veszed azokat.

Felütöttél nekünk mert te cselekedted ezt, Uram! — egy sátorban ebben a pusztában. Építettél mert te építetted meg — egy hajlékot, hogy meglátassák a te dicsőséged, növekedjék lelki országod ékesége s mi hallhassuk mindig biztató szótát: Ne félj kicsiny sereg. Légy erős és bátorítsd meg magad!

Jöjjetek minden népek! magasztaljátok az Urat, mert jó, mert mindeneknek felette vagyon irgalmasága. Mert meglátta, hogy az ő házáért való szent vágy emészt minket s az ő szerelletes hajléka megépítésének kívánsága miatt elfogyatkoztak a mi lelkeink.

Te láttad, Uram, a vágytól reszkető szívek reménykedését, — a vett ajándékot mindenkitől, kinek szíve szabad akarata szerint hajolt az adásra; te láttad a buzgalom repdeső tüztét, az alkotás lobogó hevét; — te voltál mellettünk igyekezetünkben s áldottad meg munkánknak kezdetét és végét. Bizony, Te mived ez! Azért, Uram, nem nekünk, nem nekünk, hanem nevednek legyen a dicsőség!

De, oh dicsőséges szent Uristen, megpillantottad azt is, — hiába is rejténők a szentelés ez örömműnében — hogy mikoron fundálják vala a templomot a mi szemeink előtt, — sírva-sírtunk s könnyeink hullottak, és sokan nagy felszóval kiáltásokat tőnek a fájdalom miatt , mert lám, mily kicsiny ez a hajlék! . . . Sőt mostan is, nóha szívünk bizony nagy díszben áll, ez öröm közepette, pilláinkon egy könyv rengedez, s aggódva, kételkedve kérjük önmagunktól: vajjon, kedvesen veszed é dicsőségednek eme lakóházát, mit néped szíve vérével alkotott s most néked ajánlott, hogy legyen ez lakozásod helye s hirdettessenek benne nagyságos dolgaidd, melyek lettek, időtlen időken által? . . .

Mert, oh felséges Isten, a nagy mindenség a te templomod, a hegyek és halmok a te oltáraid, a kiterjesztett erősség a te házad boltozata, benne a menny ígézetes fényességének minden ragyogásai, s tiéd a káprázatos szépségű mennyei templom, a szentek seregével, az égi karoknak viharénekéhez és, tenger zúgásához hasonló méltóságos és fenséges örök zengésével; de az ég, s az egeknek egei bé nem foghatnak téged . . . , mennyivel kevésbé e kicsiny ház, mit a föld porából formáltunk s nincs ékesége, sem dísze, sem kívánatos formája, csak olyan, mely előtt az ember elrejtí orcáját, csak úgy nevededik fel, mint egy vesszőszál a szomjuhozó földből, csak olyan, mint maga ez erőtlen, e kisdud nyáj, mely azt építette.

Ugy van, oh Uram! Nem e templom, mi magunk vagyunk a kicsinyek, a gyöngék, voltaképp mi magunk, ez a nép, ez a gyülekezet. Alig mult ideje, hogy formáltál, mint egy időtlen szülöttet, gyülekezettedé, alig most vala csak karácsonyunk, keresztségünk napja, mikor a Krisztusgyermek jászálául választotta itt a szíveket, melyek jórészben mostan is még csendesesen mintegy pólyákba takargatva pihen. S talán csak ma jött el a teljesebb idő, hogy az Urnak első élete fakad sziveinkben, hogy őt első szerelemmel valljuk s az ő hozzá való szerelmünk első zálogául, ime, megépítőnk, felszentelőnk és felajánlónk ezt a templomot.

Fog add hát kedvesen, oh kegyelmes Isten, a születő lelki élet e zálogát. Halld meg, mert kiáltozzák a mi lelkeink az Abrahám imáját, esdve, kérve: jó Uram! ha kedvesek vagyunk előtted, kérünk, ne kerüld el e mi hajlékunkat . . .

Ajtáját magad nyisd meg,
Küszöbeit rendítsd meg,

s tedd nagyobbá ennek dicsőségét, hogy minél igénytelenebb e földi ház, annál ékesebb legyen itt a lelkek temploma:

Te szentidnek egyessége
Legyen e ház ékesége.

Találjanak kedvet előtted ebben a mi imádságaink, a hálaadások, hogy nagy jelek és erők megnyilatkozásának ez ünnepi óráján, lelkünkre nézve a mennyország küszöbévé magasztaltad ezt; a könyörgések a legfőbb javakért, hogy érezhessük, mi az Istennel való béke, öröm, élet, mily édes a kegyelem, mily drága kincs a bűnök bocsánatja s az örökélet reménye. Oh, ne vedd meg a boldogok, oh ne vedd meg a szenvedők imáit. Halld meg, Isten, ha házáért és királyért, népért és gyülekezetért, lelki és testi áldásaidért teszünk itt könyörgéseket.

Végre pedig kérünk, mi erős védelmünk és őriző pásztorunk, vedd oltalmadba imádságod e megszentelt hajlékát. Óvjad tüztől, vihartól, ellenség dúlásától, minden veszélyektől. Védeld és őrizd benne a gyülekezetet s neveld idővel ennek ékesességét, hogy kicsiny hajlékod, mint plánta növekedjék Lelked ereje által s legyen dicsőségedre, néked Istennek, Atyának, Fiúnak, Szentléleknek. Amen.

Templomszentelés Völcsökön.

(Folytatás és vége.)

Oszi ködben, őszi sárban indult másnap a társaság Völcsök felé. Délelőtt 9 órakor érkezett *Szilágy-Csehbe*, ebbe a lelkes kálvinista emporiumba, hol a község végén felállított díszkapunál a felsütött napfénynél sok százra menő közönség élén *Bartha Lajos* ügyvéd fogadta szép beszéddel a püspök urat. A válasz elhangzása után a különböző testületektől kísérve a templom elé vonult a menet, hol a harangzúgás megszűntével *Benkő Albert* lelkész üdvözölte talpraesetten a püspök urat. »Mint kiállított őrszem — monda — köszöntöm egyházam nevében főpásztorunkat, vezérünket a lelkiekben s jelentem, hogy itt a tábor vitéz és lelkes, békeességben élünk nemcsak egymás közt, hanem a felekezetekkel is e kettős ügyünk szolgálatában, mint magyarok és reformátusok mindenki híven teljesíti a reábizottakat.« A püspök úr lelkes válasza után templomba vonultunk, hol a gyönyörű és hatalmas gyülekezeti ének után Dr. Bartók György püspök ur tartott imát és egyháziasságra, hitbuzgóságra és a szeretet cselekedeteire serkentő beszédet, kérve híveinket, hogy az evangéliumot maguk is kezükbe vegyék »olvasgassák az írásokat, mert azok a mi épülésünkre írtak. Ez a mi sziklavárunk, melyben megostromolhatlanok vagyunk, ez a mi fegyverünk, mellyel meg kell hódítanunk a világot és foglyul vinnünk a lelkeket Krisztusnak, a mi fejünknek.« Istentisztelet után tisztelgések következtek, melyek közt a békés egyetértés bizonyosságaiul ott láttuk az állami hivatalok (járásbíró, adóhivatal, iskolák stb.) küldöttségén kívül a róm. kath. egyház lelkészét és a zsidó hitköztség tagjait is.

Már 11 volt az óra, mire a hegyen túli Völcsökre érkezett a menet. A díszkapunál Barabási lelkész üdvözölte a püspök urat. Előttünk állt a szépen planirozott, faragott kövekkel várszerűen kerített s tölesléczes kerítéssel körülvett domboldalon az ünnepi ruhába öltözött szép templom, bádofedeles karcsu tornyával. Két szépszavu harangja gyűlöre hívott s az izléses kölépcsőkön fel a templomba léptünk. Az 5—600 emberre épített templom padsorai gyors egymásután

ban teltek meg, de a jóval nagyobb számú közönség csak úgy szorongott a nagy karzaton és az aszfalttal burkolt széles közökön. Egymásután hangzottak el legszébb templomi énekeink a gyülekezet ajkain a kis hármonium kísérete mellett. Minden ember kezében egy-egy kiosztott énekes könyv tolmácsolta a szöveget, sőt az egyszerű falusi emberek hármoniát is szerveztek ez alkalomra. Mély meghittottság közt lépett a szószékre *Viski* esperes s mondta el szép előimáját. Majd *Kenessey* főjegyző mondott lelkes beszédet; Zsolt, 27 4--5. alapján fejtegetve, hogy e templomnak csak úgy lesz meg az áldása, ha az ígékben kifejezett lelkiállapot sarkalta a híveket az építésre s nem talán a dicsvágy. A vallásos élet áldásait festve kívánta, hogy hadd emelje az Isten a templomot és híveit is a vallásos élet ama kösziklájára, hol örök béke honol: béke az Istennel, önmagunkkal és a világgal. — Az ünnepély központja kétségkívül a *Főtiszt. Püspök* ur felszentelő imája és áldása volt, a mely fölemelt, megnyugtató, valóban megáldott: az áldás ott ült a könnyező szemekben. Két ifju párt *Benkő Albert* egyh. m. aljegyző esketett össze, egy csecsemőt *K. Nagy Elek* lelkész keresztelt; az urvacsorai ágendát *Nagy Károly* th. tanár mondta és osztotta ki a Szentvacsorát *Botka Károly* egyh. m. direktorral. A templom építés történetének felolvasása elmaradt, mert az idő már d. u. 2 óra volt s így a helybeli lelkész buzgó imája után a gyülekezet lelkes »Hymnusz«-ával záratott a feledhetetlen ünnepély, a mellyel magyar Sionunknak egy új erős bástyája adatott át szent rendeltetésének.

2 órakor bankett volt. Bankett Völcsökön! És pedig legalább 150 terítékes a Br. Weselényi uradalom

tisztülakán. A papné volt a minden fogás után jobban magasztalt gazdasszony, Simon János bérlő neje a szeretetreméltó háziasszony, a lelkes gazda, a fő-fő rendező pedig »Laci-bácsi«, a szilágycsehi járás érdemes főszolgabírája. A lelkes köszöntők árjáról csak fél 5-ig számolhatnánk, pedig folyt az még az után is, midőn a Püspök úr kíséretével nagy óvációk közt szívélyes bucsuvételek után eltávozott.

Az utcán álló nép lelkes éljenzései közt vonult a Püspök társasága a szomszédos *Bőősházára*, hol *Dr. Kaizler György*, azt hiszem, az ország legfiatalabb, de egyik legderekabb és legnemesebb gondolkozásu alispánjának édes anyja, *özv. Kaizler Antainé* vendége volt. Itt fogadta Berde Sándor lelkész vezetése mellett az ev. ref. és Pap János lelkésszel élén a gör. kath. egy. vezetőségét. A vendégszerető urnő és lelkes fia a pompás vacsora és nyugalmas szállás, mellé egy nagy kérdést is adtak a piheenni tért főpásztornak. A kérdés — mint értesülők a reggeli tanácskozáson már megoldhatónak jeleztetett s megoldása egy *a rozoga fatemplom helyén egy új templom és parokhia szentelés Bőősházán*. Bucsuzásunk tehát az elváláskor — *a viszontlátásra* szólt. Adja Isten minél hamarább!

Az egyházmegyei nobilitások Zsibóig kísérték el a Püspök aát s itt azzal a megnyugtató tudattal vettek egymástól búcsút, hogy bár az aratni való nagyosok és az arató kevés, de a mi van, az derék munkás és lelkes vezető alatt küzd, munkál, dolgozik a hon és anyaszentegyház javára. Adjon Isten minél gazdagabb aratást!

n — y.

TÁRGZA.

Péter apostol élete és tanai az evangéliumok Péter két levele és az apostolok cselekedeteiben közölt beszédei alapján.

II. Péter mint keresztyén.

b) Péter apostol Krisztus földi élete után.

(Folytatás)

Az apostolnak ezekhez hasonló cselekedete, bátor fellépése vonzotta a tömeget Krisztus zászlója alá, a mi Pétert arra indítja, hogy minél bensőbb viszonyt hozzon létre közöttük. Eme törekvés eredményéről tesznek bizonyosságot az »Apostolok Bselekedetei« IV. r. 32. vers eme szavai: A sokaság pedig, mely hitt vala, szivek lelkek egy vala és senki semmi marháját nem mondja vala magáénak, hanem nekik mindenek köz vala.« Ama keresztyén egyesülést látjuk már itt kifejlődve, mely az egységnek és szeretetnek erősítésére az őskeresztyén egyházban megvalósult.

Hogy aztán mennyire ügyelt az apostól e társas keresztyén élet tisztaságára s mennyire nem engedett ide emberi számításból, eredő gyöngeségeket bevinni és megtűrni, mutatja az »Apostolok Cselekedetei« V. r. I—II. verseiben közölt Anániás és Safira hazugsá-

gáról. Ok ugyanis eladott vagyonok árának egy részét visszatartják s azt állítják, hogy egész örökségöket odaadták a közszükségekre. Péter apostol ezért kérdőre vonja s megdorgálja Anániást mondván: »Anania, miért foglalta el a Sátán a te szivedet, hogy hazudnál a szentlélek ellen és a mezőnek árában megtartanál? Nemde ha megtartottad volna a mezőt, nem tiéd volna-é és minek utána eladtag nem a te hatalmadba volt-é az ára? miért gondoltad ezt a te szívedben? Nem embereknek hazudtál, hanem Istennek. Minekutána hallotta volna pedig Anániás e beszédek elcsésés és meghala.« (Csel. V. r. 3—5 v.)

Ugyanez a büntetés várt feleségére, Safírara is hasonló hazugságáért. »És támada nagy félelem az egész gyülekezetben és mindenekben valakik ezeket hallják vala.« (11. v.)

»Az apostolok által pedig sok jelek és csodák léznek vala a község között. Nevekedik pedig az Urban hívőknek, mind férfiaknak, mind asszonyoknak számok; úgyannyira, hogy az utcákra hoznák ki a betegeket és letennék azokat ágyakban és nyoszolyákban, hogy azoknak valamelyikét az odajárulandó Péternek csak árnyéka érné.« (12. 13—14. v.) Vajjon lehetne-e az apostol erős hitének nagyszerű eredményét teljesebben és erősebben kifejezni, mint a hogy eme szavak annak kifejezést adnak. Péter eddigi működése már-már igazolja, hogy az ő erős hite győzedelmeskedik a világon, hogy a pokol kapui sem vehetnek rajta diadalmat.

A nagyszerű eredmény láttára aztán a főpapok és sadduceusok nyugtalankodni kezdenek és »bételenek irigységgel. És megfogják az apostolokat és vetik őket a közönséges börtönbe«, de innen csodás módon éjjel kiszabadulnak Majd ismét elé hozatják őket a papi-fejedelmek a templomból, a hol tanítottak (de nem erőszakkal hozzák őket vissza, mivel félnek a községtől) s állítják a tanács elé mondván: »Nemde nem megparancsolánk-é néktek, hogy ne tanítanátok a Jézusnak nevében és imé, bétöltöttétek Jéruzsálemet a ti tudományotokkal és mi ránk akarjátok szállítani annak az embernek véréért. Felelvén pedig Péter és az apostolok mondanák: Az Istennek kell inkább engedni, hogy nem az embereknek. Imé az Isten feltámasztotta Jézust. — kit ti megöltetek — hogy adjon Izráelnek megtérést és bűnöknek bocsánatjokat És mi vagyunk néki ezekről bizonyosságai. Azok pedig ezeket hallván fogaikat csikorgatják vala és arról tanácskoznak vala, hogy őket megölnék.« (17—33. v.) De a bölcs Gamáiel inti és tanácsolja őket mondván: »Ha emberektől vagyon e tanács és dolog semmivé lesz; ha pedig Istentől vagyon, ti fél nem bonthatjátok, hogy ne láttasztok Isten ellen tusakodni.« (38—39. v.)

A bölcs szavai nem maradtak eredmény nélkül, mert a midőn megostorozták őket s megparancsolták nekik, hogy a Jézus nevében ne szólanának, ismét szabadon bocsátották a fogoly apostolokat. »Ők pedig örömmel menének el a tanács elől, hogy méltókká tette Isten őket arra, hogy a Jézus nevéért bosszúsággal illetetnének. És mindennap a templomban és háznál nem szünnék meg vala tanítani és a Jézus Krisztust hirdetni. (41—42. v.)

Az apostolok ilyen irányú, határozott és lelkes fellépése, prédikációi által már az egész Samária bevette Istennek beszédét. Elküldték tehát oda Pétert és Jánost, »kik mikor oda mentek volna, könyörgének azokért, hogy szent lelket vennének.« Ekkor történt, hogy egy Simon nevű ember pénzért kéri az apostoloktól a szent lelket. De Péter megdorgálva őtet így felel meg neki: »A te pénzed veled egybe vesszen el, ki azt állítottad, hogy az Istennek ajándéka pénzen vétethetik.« (Csel. VIII. r. 20 v.)

Az »Apostolok Cselekedetei« IX. részében még két csodás tette van felemlítve az apostolnak, melyek közül az egyik Lidda városában történt, hol az apostol parancsára — »gyógyítson meg a Jézus Krisztus« — a nyolcz év óta gutaütésben szenvedő Enea fölgögyul. Ennél még csodálatosabb az, mit az apostol Joppében cselekszik, midőn egy Tábita nevű asszonyt a halálból támasztott fel. E csodás tettek által a »Cselekedetek« írója szerint Krisztus hívei Joppében is megsokasodnak. Sőt a mint a X. rész elbeszéli, az apostól átlépi a zsidóság határát s Cezáreában a pogány századosot is megkereszteli háza népével együtt.

Kornélius, a százados ugyanis az angyal meghagyása folytán magához hivatja Pétert Joppéból. Miután Péter egy régi jelenet (a földre lebocsátott mindenféle földi állatokkal telt lepedő) s a szentlélek sugallatából Istennek akaratát látja a meghívásban, minden habozás nélkül elmegy Cezáreába néhány joppébeli atyafival. Megérkezve beszédet tart a százados előtt a názáreti Jézusról, ki megfeszítettett a zsidók által feltámaszta-

tott Isten által. Elmondja, hogy ennek ők maguk bizonyosságai, kik vele együtt ittak, ettek feltámadása után, ki megparancsolta nekik, hogy ő róla bizonyosságot »tennének. Mikor pedig ez igéket szólná Péter, szálla a szentlélek mindazokra, a kik hallgatják vala e beszédet. A hivek pedig, kik a zsidók közül valának és Péterrel oda mentek vala elálmlétkodának azon, hogy a pogányokra is kitöltetett volna a szentlélek ajándéka, mert hallják vala, hogy különböző nyelveken szólnának és magasztalnák az Istent. Akkor felele Péter: Vajjon megtilthatja-é valaki a vizet, hogy ezek meg ne keresztelkedjenek, kik a szentlelket vették, miképen mi is? És parancsolá, hogy megkeresztelkednének az Úrnak nevébe. Kérék pedig őket, hogy egy néhány napokon náluk maradna«. (XI r. 44—48. v.)

Az apostolnak Cezáreában történt térítési működése első tekintetre nehezen magyarázható ki az ő egyéniségéből. O ugyanis keresztény tanításaiban nem csak, hogy mindig ő testamentomi alapon áll, mikor folytonosan a jóslatokra hivatkozik s azzal bizonyít, midőn hallgatóit valaminek igazságáról meg akarja győzni, hanem működési köre is ez ideig csak Zsidóország határán belül terjedt; azon a földön, hol Mestere élt és tanított Mindezek alapján azt kelene felőle hinnünk, hogy ő a kereszténységet úgy tekintette, mint egygűl a zsidóknak hozott üdvöt s kezdetben nem is látott abban mást, mint a zsidó vallásnak egy tökéletesebb alakját. Cezáreai tettéről vagy azt kell mondanunk, hogy az nem történt meg s így az »a Cselekedetek« írójának költött elbeszélése az ő írói tendenciájának megfelelőleg; vagy pedig azt kell elfogadnunk, hogy Péter apostol felfogása változott meg az ő élete vége felé. Ez utóbbi felvétel sem valószínűtlen. Krisztus u. i. azzal a világos parancscsal bocsátotta el tavítványait: menjetek el s tanítsatok minden népeket. És ha ez a parancs az apostolnak eszébe jutott, a midőn Kornélius százados őt magához hivatja, akkor égi jelenetre és a szentlélek sugallatára nem volt szüksége. Hogy pedig arról, hogy az evangelium a pogányoknak is hozatott-e volt alkalma gondolkodni, Pál apostolnak ez időben már a pogányok között felmutatott eredményes működését tekintve kétségbe sem tehető.

De Kornélius százados megkeresztelése nem volt közönséges tett Péter apostoltársai előtt sem. Kitűnik ez abból, hogy a mint Jeruzsálemben felment, társai azonnal kérdőre vonták ezen tette miatt. De miután elmondja Péter apostol, hogyan és miként történt Kornélius megkeresztelése; elmondja annak előzményeit: a látott jelt és az angyal megjelenését, ki őt Cezáreába való menetelre utasítja, elmondja végül azt is, hogy ott miként szállott a szentlélek a cezáreabeliekre: apostol-társait teljesen kibékíti s dicsőítik az Istent, hogy a pogányoknak is adott megtérést az életre.

A Jeruzsálemben történt eme dolgok után még egyszer van említés az apostolokról a »Cselekedetek« könyvében, a midőn t. i. Heródes elfogja őt és tömlöcbe veti. De innen az Úrnak anyala csodálatos módon megszabadítja.

Ezzel teljesen eltűnik az apostol szemeink elől s legfeljebb annyit következtethetünk az újtestamentomi iratok — közelebről Péter I. levelének felirata —

alapján, hogy ő Pontusban, Galáciában, Kappadóciában, Ázsiában és Bithimiában is megfordult.

Hol és miképen végezte be életét nem tudjuk; bár élete végéről és haláláról egész mondák képződtek ki. Némelyek az mondják, hogy Rómába került, hol keresztfára feszítették s ezzel a János ev. XXI. r 18—19. verseiben lévő s az ő halálára vonatkozó nyilatkozat ment teljesebbé.

Szádeczky Béla.

Irodalom.

Vallástani kézikönyvek, a népiskolák számára, írta Bodor János, zágoni ref. pap; kiadja a zágoni ref. egyház — főtiszt. és mélt., dr. Bartók György erdélyi ref. püspök látogatásának emlékére. Hornyánszky Viktor könyvnyomdája, Budapest 1899.

III. Ó-szövetségi szent történetek elemi népiskolák III. és IV. osztályai számára 63 lap. Ára 40 fillér.

A bibliai történetek »rendszeres« tanítása, szerző szerint, a harmadik osztálytól kezdődik meg. De a rendszernek is történeti és nem tárgyi kapcsolatban kell haladnia. Ezen elv szemelött tartásával írta meg szerző az ó-szövetségi szent történeteket a III. és IV. osztály számára, levonva mindenik történetből a levonható hit- és erkölcsi igazságot.

A könyv harminckilenc címet foglal magában, a világtéremtésétől kezdve, a zsidó népnek a római hatalom alá jutásáig.

Hogy az egyes történetek miként vannak megválasztva: ennek a kérdésnek megítélése, azt hiszem, attól függ, hogy az egész ó-szövetség kidolgozásában *micsoda elvet* kell szem előtt tartanunk. Az elv pedig nem lehet más, *mint a monoteizmus kifejlődésének, küzdelmeinek kidomborítása*, hogy ennek folytán tisztán rámutathassunk — mint szerző mondja — a tökére, a melybe az evangélium beoltatott. Ennek az elvnek vezérlő fonalként kell áthuzódnia az egész ó-testamentomi történeteken. A miben ez meg van, a miből ez kitűnik: az tanítás tárgyát képezheti; a mi pedig egyébről szól, vagy ettől nagyon távol áll: ez, mint felesleges, mellőzhető, mert a vallás-erkölcsi élet erősítésére amugy sem foly be.

Szerző előtt egy más szempont állott, s ez az, hogy a zsidó nép történetéből kiműtassa az *isteni gondviselés állandó működését*. Ezt hangsúlyozza fenti cikkében, ez tűnik ki a történetek végén levő tanulságokból. Ám, azért a főcél sem téveszti szem elől. A történetek, általában véve, úgy vannak megválasztva, hogy azokból a monoteistikus vallásos fejlődés is kidomborodjék. Legfennebb azt várhattuk volna, hogy mivel könyve két osztály számára készült, a tiszta egy Isten hitet, úgy, mint az a próféták lelkében élt, valamivel jobban kiemelje, mert ekkor a keresztényiséggel való összekötő kapocs is közvetlenebb lesz. Így azonban, inkább látjuk a történeti folytonosságot, mint vallásos fejlődést; inkább a zsidó nép történetét, mint e történetben a keresztényiség előkészítését.

De, maradjunk szerző álláspontján és vizsgáljuk úgy a munkát. Az egyes történetek, mint említém, elég

szerencsésen vannak kiválasztva. A történeti kapocs ném szakad meg sehol, úgy hogy a gyermek egy egységes képet alkothat magának az egészről. Előnye az egyes daraboknak az is, hogy nincsenek apró címek alá szétforgácsolva, s úgy könnyebb a megtarthatásuk. Így is azonban, még egy néhány címnél lehetett volna össze-onást csinálni. Pl. a 7. cím: Izsák fiai, a 8. Izsák áldása. Ez a kettő egy kalap alatt kerekesebb és érthetőbb lett volna. Ugyazintén a 10. Jákób Lábánál, a 11. Jákób hazaköltözése és a 12. Jákób Kanaán földén. Izsák halála című darabokat is jobb lett volna egy történetben dolgozni ki. Itt el lehetett volna hallgatni azt is, hogy Jákóbnak két felesége volt. Nem szükség ezt tudni iskolás gyermeknek, különösen a mai vadházas világban. Jákób hat történetben (9. 10. 11. 12. 13. 18.) levén feldolgozva, egységes képet így nehezen alkothat a gyermek felőle. Továbbá a 16. 17. 18. alatt levőkől is lehetett volna kettőt csinálni, és mégis meglelt volna benne az, a mi most megvan Végül, a 23. (Hírek a Kanaán földéről. Negyven évi bujdosás a pusztában) és a 24. (Bálám áldása és Mózes halála) szintén egy cím alatt sikerültebb darab lett volna.

(Folytatása következik.)

Különfélék rovata.

A „**Sárospataki Lapok**” írja: Dr. Bartók György, az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspöke október 15. ike kelettel bocsátotta ki u. n. bemutatási főpásztori körlevelét, a melyben hamisítatlan protestáns volta, erős, hajthatatlan kálvinistasága, rendíthetetlen hazaszeretete nyer kifejezést s a melyben egyúttal rámutat arra is, hogy miképen kell élniök az egyházi- s világi vezetőknek, hogy a Krisztus anyaszentegyháza virágozzék. Kicsoda ne kívánná azt, hogy az intés, figyelmeztetés s jó tanács meghallgattassék? Ott, a hol egy Majláth Gusztáv intéz ostromot a protestantizmus ellen, óhajtható, hogy a lélekben egyek erősen tömörüljenek annak a vezérlete alatt, a ki szeretettel s bölcsességgel akarja kormányozni egyháza hajóját.

Szádeczky Béla, lapunknak is érdemes munkatársa, legújabbán igen érdekes s szerzőnek történetírói hivatottságát is bizonyító füzetet adott ki ily cím alatt: „*A vallásügyi sérelmek történetéből.*” A reversalis ügy monographiája e füzet, melyre fölhívjuk a teljesen méltó figyelmet.

Az »**Országos Eötvös-Bizottság**« egy felhívást intéz a magyar nemzethez, Eötvös József báró összes munkáinak kiadhatása érdekében. E felhívás fontosabb részeit a következőkben közöljük.

»Nemcsak a magyar Helikon, de a világirodalom sem mutat fel oly magasra kiemelkedő költői alakot, a minő báró Eötvös József. A kiben a lángész egyesült az aestheticussal, a ki született főnemes volt és Istentől hivatott népbarát, a kinél ez idealizmus éltető elemét képezte a gyakorlati reformtörekvésnek. Báró Eötvös Józsefnek minden regénye korszakot jelző phaenomenalis alkotás volt: a Karthausi, a Falu jegyzője, a Magyarország 1514-hen. Az eszmék gazdagsága, a szív mély érzelmei elfeledtetik az olvasóval, hogy ezek irányregények; de maga az irány, a kitűzött cél oly isteni eredetű: a rokonszenv az elnyomott néposztály, a kitaszított vallásfelekezet iránt; hivatkozás az emberiségre a szabadság, az egyenlőség igazai végett. Költői szépségeik a mai kor teljes világitásában még jobban ki-

tűnik. De versenyeznek költői műveivel politikai munkálatai, a mikben a költő, mint ember, mint philosoph, mint hazafi emelkedik ki messze magasra a mindennapiság gőzköréből. Báró Eötvös József munkáinak nem szabad hiányozni egy művelt, egy előkelő magyar család asztaláról sem. Legyenek feltalálhatók minden társaskörben, iskolában. Ezért a bizotóság kiadja báró Eötvös József összes munkáit. A teljes kiadás jövedelméből a Budapesten és Kolozsvárt felállítandó *Tanítók Házában* magyar tanítók és professzorok gyermekei felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül — lehetőleg ingyen fogják élvezni az internátus minden előnyét. A ki e nagyszerű munkára előfizet, magának lelki gyönyörűséget szerez, másoknak, az étellel küzdőknek istápolójává lesz. A teljes kiadás terjedelme 400 ív; 20 kötet. A teljes kiadás egy példánya fűzve 40 frt, díszkötésben 52 frt.

Az előfizetést összegek a Belvárosi Takarékpénztár-Részvénytársasághoz (Budapesten, Koronaherceg-utca 3. sz.) küldendők.

Budapest, 1899. nov. 15. Az »Országos Eötvös-Bizottság« elnökei: *Wlassics Gyula, Jókai Mór, Beöthy Zolt.*

A békés-bánati reform. egyházmegye mult évi életéről terjedelmes jelentést tett Szabó János esperes. A jelentés szerint: a vasárnapi és hétköznapi istentiszteleteket hanyagúl látogatják. A törvénytelen gyermekek száma növekszik, száma 447; 19-cel több, mint a mult évben. Vadházasság 338. Vegyesházasság 300, 22-vel több, mint a mult évben, 127 pár nem esküdt meg egyházilag. A vegyes házasságnál 89 esetben történt megegyezés, 48 a mi javunkra, 41 kárunkra, 20 gyermek maradt kereszteleetlenül. Kitért más egyházba 34; felekezetenküli lett 203. Hozzánk tért 45. Sajnálattal említi fel az esperesi jelentés, hogy sok helyen hitelveinkkel ellenkező szokások kaptak lábra, pld. a pápista búcsuk megtartása, a bűjtölés, a sírok kivilágítása halottak napján. De vannak azért örvendetes jelenségek is. Mert lelki gendozás terén nagy tevékenységet fejtenek ki. Nagybecskerek: Szeretetház, Nőegylet. K-Ladány: gyermeknevelő és elaggott szegényeket segélyező-egyesület. H.-M.-Vásárhely: Jótét-egyesület, Református nőegylet. N.-Becskekerek: Ref. ifj. egylet, Középiskolai reform. tanulók önképzőköre. Szeged: Prot. nőegylet, Jótékonyági egylet. Szentés: Ref. szeretetház. A vallás-erkölcsi iratok terjednek. A szocialismus hanyatlóban van. A nazarénusok nem terjeszkednek, sokan visszatérnek. Az iskolaügy megnyugtató.

A pozsonyi vértörvényszék áldozatai 1674-ben. II. Irtá és kiadta *Rácz Károly*, szapáry falvai reform. lelkész. Előbeszédet írtak hozzá *dr. Heiszler József*, dombrádi reform. lelkész és *Balog Ferencz*, debreczeni hittanár. Érdekes és megható és tanulságos a magyar evangéliumi egyház igaz vértanuinak sorsa. Halált, várfogságot, gályarabságot szenvedtek e lelkészek, tanítók, nem politikai bűnökért, a mint reájok akarták bizonyítani, hanem csupán vallásukért. Ajánlatos e munka történelmi értékéért, de nevelői hatásánál fogva is.

Kis Hitoktató. Tanyai, vagy nem felekezeti iskolába járó reform. gyermekek számára. Irtá *Lévay Lajos*, sárkeresztúri reform. lelkész. Második kiadás. Kókai bizománya. Ára 15. Az 1—6 osztály számára dolgozza fel a bibliai történeteket s az erkölcsant és az egyháztörténetet. Mindenből a legszükségesebbet

tárgyalja és könnyen érthető nyelvezettel. Használható könyvecske.

A prot. orsz. árvaegylet választmánya nov. 26-án szép ünnepélyt rendezett azon alkalomból, hogy a prot. orsz. árvaház derék igazgatója: *Brocskó Lajos* királyi kiténtetésben is részesült.

Téli Újság. Megjelent a 21 esztendő Téli Újság, hogy vallásos irányu hasznos olvasmányaival terjeszse a nép között a vallásos ismeretet, erősítse a hitet, a keresztyéni életet és a szeretet munkáját. Ezt a szép célt igyekszik elérni egyszerű, magyaros nyelvezete útján és mindég tanulságos olvasmányaival. Az újság tartalma nemesítő felnőtteknek és gyermekeknek egyformán. Ezért kedves kötelességünknek tartjuk, hogy ajánljuk a lelkészeknek és tanítóknak és minden családnak a pártfogást és buzgó terjesztést. Megjelenik december, január és február hónapjában, minden szerdán. Szerkeszti Budai János. Ára a három hónapra 26 krajcár Megrendelhető Hornyánszky Viktor könyvkiadó hivatalában, Budapesten.

A marosludasi ev. ref. egyház javára f. évi dec. 9. napján műsoros estély tartatik.

Az agyagfalvi ref. egyház részéről Kiss Károly ref. lelkész 2 frtot küldött szerkesztőségünkbe. Szász Domokos püspök emlékének az örökítésére. Lapunk »Szász Domokos mellszoboralapra és szeretetházra« cím alatt folytatja a gyűjtést s mi a fenti összeget eddigi gyűjtésünkhöz csatoltuk.

A magyar ref. theol. akadémiák hallgatóinak száma: 234. Ebből esik a debrecenire: 63 hallgató, a sárospatakira 58, a budapestire 43, kolozsvárra 41, a pápára 29.

Kiadóhivatal üzenete.

A pályázati hirdetésekért járó díjak hátralékosait itt nyilvánosan hívjuk föl tartozásaik befizetésére. Hiszen csak mai számunkban közölt hirdetések közül is egyedül a h-bodoni hirdetés van kifizetve, a *maksai, ó-tordai, egerbegyi* pedig hátralékos. Tehát 4 közül 3. Az előfizetési hátralék pedig ezer forinton fölüll áll. Tessék megfizetni a tartozást.

Hivatalos rész.

1282—1899. KÖRLEVÉL.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület valamennyi n. f. esperesi és t. lelkészi hivatalához.

Van szerencsém fölkérni a Tiszteletes — illetve Nagytiszteletű Urakat, hogy az 1900. évi Névkönyv adatait az illetékes n. t. esperesi hivatalok útján püspöki hivatalomhoz mielőbb eljuttatni szíveskedjenek.

Kolozsvárt, 1899. november hó 28-án.

Dr. Bartók György,
püspök

4494—1899. FELHIVAS,

valamennyi püspöki vizsgálat alatti egyházközség tt. Tanácsához és valamennyi ev. ref. kollegium Mt. Elöljáróságához.

Az 1900 évi költségelirányzatok elkészítésének és jóváhagyás alá terjesztésének határideje f. hó 15-ikével lejárván: felhívjuk azon püspöki vizsgálat alatti egyházközségeket t. t. Tanácsát és ref. kollegiumokat Elöljáróságait, melyek a költségelirányzatokat ez ideig még

fel nem terjesztették, hogy sziveskedjenek az iránti kötelezettségeiknek mielőbb, de f. évi december hó 10-éig okvetlenül eleget tenni.

Kolozsvártt, 1899. november hó 27-én.

Maksay János,
titkár helyett.

Dr. Bartók György,
elnök.

1248—1899. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagy-enyedi egyházmegyébe kebeleztet *ó tordai* egyház segéd-lelkési állomására pályázat nyittatik.

Javadalma: 1. 400 frt. az egyház pénztárából havi előleges részletekben. 2. Minden harmadik hétre eső stóla-jövedelem. 3. Az állami iskolákban teljesítendő vallástanításért 50 frt. 4. Szállásdíj címen 120 frt.

Kötelességei: 1. Minden harmadik heti lelkészi teendők végzése és minden héten a köznapi istentisztelet megtartása. 2. Az iskolában 4—6 órai vallástanítás. 3. A rendes lelkész akadályoztatása esetén az ő helyettesítése.

Pályázati kérvények aláírt püspöki hivatalhoz f. é. december hó 28 áig adandók be.

Kolozsvárt, 1899. november hó 28-án.

Dr. Bartók György,
püspök.

1205—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kézdi egyházmegyébe kebeleztet *maksai* III. oszt. anyaegyház lelkészi állomására pályázat nyittatik.

Ez állomás javadalma: minden egész kepe fizetőtől, kiknek $\frac{1}{4}$ része buza, $\frac{3}{4}$ része rozs kepeét fizet, 2 kalangya ősz, 2 kalangya tavasz-gabona és 40 kr fapénz; értéke 488 frt. Minden fél kepefizetőtől egy kalangya ősz, egy kalangya tavasz-gabona és 20 kr. fapénz; értéke 70 frt 40 kr. Minden árva kepezetőtől 1 frt 60 kr; értéke 11 frt 20 kr. Minden egész kepeváltótól 80 kr. és 20 kr. fapénz; értéke 11 frt 70 kr. Minden fél kepeváltótól 40 kr. és 10 kr. fapénz; értéke 6 frt 50 kr. Minden egész oszporástól 20 kr. értéke 9 frt 40 kr. Minden fél oszporástól 10 kr értéke 1 frt 90 kr. Ezen felül a díjlevélben megállapított stóla- és a kanonika porció, mely áll tisztességes lakásból, gazdasági épületekkel és kerttel, 5 hold 1102 □ öl szántóból és 14 hold 148 □ öl erdőből, melyeknek jövedelme 16 frt 33 kr.-ra van becsülve.

Kötelességei az egyházi törvényekben, az egyházkerületi és egyházmegyei szabályokban részletezett összes lelkészi teendők végzése.

Pályázati határnap December hó 23-e, mely időig a kellőleg felszerelt pályázati kérések nt. Bodor Géza esperes afiához Alsó-Csernátonba intézendők.

Kolozsvártt, 1899. November hó 28-án.

dr. Bartók György,
püspök.

1280—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebeleztet *hagymásbodoni* IV. osztályu papi állomásra pályázat hirdtetik.

Javadalom: tisztességes lakáson, kerten kívül 7

hold 1549 négyszög öl tagosított szántó és kaszáló 32 korona tiszta jövedelemmel; tűzifa, kepe, munkatétel, kegyhagyomány értéke 518 kor. 50 fillér. Ehez járul 1209 kor. 53 fillér államsegély.

Pályázati határidő folyó évi decz. 29. Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Ny.-Szeredába.

Kolozsvártt, 1899. november hó 28-án.

Dr. Bartók György,
püspök

1263—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagy-enyedi egyházmegyébe kebeleztet *egerbegyi* egyház nyugalombalépés folytán megüresedett tanítói állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. 8 hold 208 négyszög öl csaknem fele részben vetemény termesztésre alkalmas canonica portió: évi jövedelme 56 frt 50 kr. 2. Az iskolai pénztárból utólagos évnegyedi részletekben 232 frt 50 kr 3. Ugyancsak az iskolai pénztárból »köz munkaváltság« címén utólagos évnegyedi részletekben 27 frt 50 kr. 4. Az isk. magtárból, tavasszal egyszerre kiadva 70 liter véka elegybuza, értéke à 80 kr., 56 frt. 5. Tíz szekér berki fa, értéke à 3 frt, 30 frt. 6. Tisztességes lakás és kert. Összesen 402 frt 50 kr.

Kötelességek: 1. A fiuskola 2—6 osztályaiba járó rendes tanköteleseket valamint az ismétlőket — tanterv és útasítás szerint tanítani, a népisk. törvény által megkívánt minden tantárgyakra, éneklésre is. 2. Urvacsora-osztás napján délután a templomban könyörögni; betegség vagy egyéb akadályoztatás esetén a lelkész helyett a templomban szolgálni. 3. Végül az egyházi jegyzőséget is vinni, melyért külön 8 frt fizetés jár és 1 frt írószerekre.

Kellőleg felszerelt kérvények f. é. Deczember hó 28-áig nt. Sándor János esperes afiához Miriszlóra (u. p. Nagy-Enyed) intézendők.

Kolozsvártt, 1899. November hó 28-án.

dr. Bartók György,
püspök.

651—1899. MEGVIVÓ.

Kézdi evang. reform. egyházmegyénk rendkívüli közgyűlését, van szerencsém: f. év december hó 12-én. d. e. 9 órára, Kézdi-Mártonfalvára összehívni. Tiszteletes lelkipásztortársaimat s általuk közgyűlésünk mgs. és tktt. világi képviselőit fölkérem, hogy a közgyűlésen megjelenni, akadályoztatásuk esetén, elmaradásukat igazolni sziveskedjenek.

I. *Istentisztelet.* d. e. 9. órakor, az ev. ref. templomban. Imádkozik: Kiss József, egyházmegyei főjegyző. Prédikál: Szabó Géza felső-csernátoni lelkész. II. *Közgyűlés,* d. e. 10 órakor, az iskola termében. 1. Elnöki megnyitó. 2. A zsin. törvények 27. 40 és 100 §§-ai értelmében szerkesztendő egyházmegyei szabályrendelet elkészítésére kiküldött bizottság munkálatának tárgyalása. 3. Leiratok, beadványok, indítványok tárgyalása.

Alcsernátonban, 1899. november hó 24-én.

Bodor Géza,
kézdi evang. reform. esperes.